

T.C.
BARTIN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
YAŞAM BOYU ÖĞRENME ANA BİLİM DALI
YAŞAM BOYU ÖĞRENME BİLİM DALI

YARATICI, ELEŞTİREL ve YANSITICI DÜŞÜNMENİN GİRİŞİMCİLİK BECERİSİ
ÜZERİNE ETKİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
Durdane GÖZÜBÜYÜK

DANIŞMAN
Doç. Dr. Fatma ÜNAL

BARTIN-2019

T.C.
BARTIN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
YAŞAM BOYU ÖĞRENME ANA BİLİM DALI
YAŞAM BOYU ÖĞRENME BİLİM DALI

**YARATICI, ELEŞTİREL VE YANSITICI DÜŞÜNMENİN GİRİŞİMCİLİK
BECERİSİ ÜZERİNE ETKİSİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

2008

HAZIRLAYAN
Durdane GÖZÜBÜYÜK

DANIŞMAN
Doç. Dr. Fatma ÜNAL

BARTIN-2019

KABUL VE ONAY

Durdane GÖZÜBÜYÜK tarafından hazırlanan “Yaratıcı, Eleştirel ve Yansıtıcı Düşünmenin Girişimcilik Becerisi Üzerine Etkisi” başlıklı bu çalışma 16.../06./2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oy birliği/oy çokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından **Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Dr Öğr Üyesi Hüseyin KAYGIN

Üye : Dr Öğr Üyesi Mukadder ÖRS

Üye : Doç. Dr. Fatma ÜNAL

Bu tezin kabulü Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulunun ... /... /2019 tarih ve sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Prof. Dr. Nuriye SEMERCİ

(Enstitü Müdürü)

BEYANNAME

Bartın Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü tez yazım kılavuzuna Doç. Dr. Fatma ÜNAL'ın danışmanlığında hazırlamış olduğum “Yaratıcı, Eleştirel Ve Yansıtıcı Düşünmenin Girişimcilik Becerisi Üzerine Etkisi” adlı yüksek lisans tezimin bilimsel etik değerlere ve kurallara uygun, özgün bir çalışma olduğunu, aksinin tespit edilmesi hâlinde her türlü yasal yaptırımını kabul edeceğimi beyan ederim.

16. / 04 / 2019

Durdane GÖZÜBÜYÜK

ÖN SÖZ

Yüksek lisans çalışmamda desteğini ve rehberliğini benden esirgemeyen her zaman her anlamda yanımda olan sadece bilim insanı olarak değil her türlü konuda bilgi paylaşımında bulunan değerli danışmanım Doç. Dr. Fatma ÜNAL'a teşekkür ederim.

Bilim insanı olma yolunda emeği geçen Bartın Üniversitesi'nin değerli hocalarına da ayrıca teşekkür ederim.

Hem lisans hem yüksek lisans eğitimim boyunca beni hep bir adım öne taşıyan gece gündüz demeden her konuda her türlü desteğini benden esirgemeyen, başvuru sürecinden mezun olabilme sürecine kadar hep yanımda olan sevgili eşim Hüseyin Şahin GÖZÜBÜYÜK'e çok teşekkür ederim.

Bu yolda yürürken gönül desteğini esirgemeyen arkadaşlarıma ve aileme de teşekkür ederim.

Bu tez, Bartın Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi tarafından BÜBAP 2017-SOS-CY-003 proje numarası ile desteklenmiştir.

Durdane GÖZÜBÜYÜK

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

Yaratıcı, Eleştirel Ve Yansıtıcı Düşünmenin Girişimcilik Becerisi Üzerine Etkisi

Durdane GÖZÜBÜYÜK

Bartın Üniversitesi

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yaşam Boyu Öğrenme Ana Bilim Dalı

Yaşam Boyu Öğrenme Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Fatma ÜNAL

Bartın-2019, Sayfa: : XV + 128

Bu araştırmanın amacı öğretmen adaylarının girişimcilik becerileriyle yaratıcılık, eleştirel düşünme, yansıtıcı düşünme eğilimleri arasındaki ilişkilerin belirlenmesidir. Araştırma ilişkisel tarama modeliyle yürütülmüştür. Araştırmanın çalışma grubu ölçüt örnekleme yöntemiyle belirlenmiştir. Çalışma grubunun 2016 - 2017 akademik yılında Bartın Üniversitesinde birinci sınıflarında ve dördüncü sınıflarında öğrenimine devam eden 417 öğretmen adayı oluşturmuştur. Öğretmen adaylarının girişimcilik niyetleri, “Girişimcilik Niyeti Ölçeği” ile ölçülmüştür. Öğretmenler ve Öğretmen Adayları İçin “Yansıtıcı Düşünme Eğilimi” (YANDE) Ölçeği, “Eleştirel Düşünme Eğilimi” ölçeği, Yaratıcılığa ilişkin öğrencilerin örtük düşüncelerini ölçmek amacıyla “Yaratıcılık Hakkında Ne Düşünüyorsunuz”(YHND) ölçeği kullanılmıştır. Veri analizleri için SPSS-25.0 paket programı kullanılmış ve verilerin çözümlenmesi aşamasında parametrik testlerden t testi ve tek yönlü ANOVA testi, doğrusal korelasyon testi ile çoklu doğrusal regresyon analizine başvurulmuştur.

Araştırmanın sonuçlarına göre;

- Öğretmen adaylarının cinsiyete göre girişimcilik ve girişimciliğe yönelik ortalamalarda erkek öğretmen adaylarının girişimcilik puanlarının daha yüksek olduğu; sınıfa göre ise girişimcilik ve girişimcilik niyetine yönelik anlamlı farkın 4. sınıflar lehine olduğu; bölümlere göre ise girişimcilik niyetine ilişkin gruplar arasında anlamlı bir fark olmadığı

- Annelerin ve babaların mesleklerine göre, öğretmen adaylarının girişimcilik ve girişimcilik niyetlerinde herhangi bir farklılık yoktur.

- Ailesinde girişimci var olma durumuna göre ise girişimcilik ve girişimcilik niyetine yönelik anlamlı farkın ailesinde girişimci olanların lehine olduğu tespit edilmiştir

- Girişimci olmayı düşünme, kendini girişimci görme, ailede girişimci birinin olması eleştirel düşünme değişkenlerinin girişimcilik üzerinde anlamlı bir yordayıcı olduğu görülmektedir. Yaratıcılık, cinsiyet, Eğitim Fak./BESYO’da öğrenim görme ve yansıtıcı düşünme değişkenleri ise modelde önemli bir etkiye sahip değildir.

- Öğretmen adaylarını girişimcilik niyeti ortalama düzeyleri oldukça yüksek (5,15) iken yansıtıcı düşünme ortalama düzeyleri ise diğer değişkenler arasında son sırayı almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yaşam boyu öğrenme, yaratıcı düşünme, yansıtıcı düşünme, girişimcilik, beceri, eleştirel düşünme, öğretmen adayı.

ABSTRACT

Master's Thesis

The Effect of Creative, Critical and Reflective Thinking on Entrepreneurial Skill Durdane GÖZÜBÜYÜK

**Bartın University
Institute of Educational Sciences Department of Lifelong Learning
Thesis Advisor: Assoc. Prof. Fatma ÜNAL
Bartın-2019, Sayfa: XV + 128**

The aim of this study is to determine the relationships between the entrepreneurship skills of the prospective teachers, creativity, critical thinking and reflective thinking tendencies. The research was conducted with relational survey model. The study group was determined by criterion sampling method. The study group consisted of 417 pre-service teachers in Bartın University in 2016-2017 academic years. Entrepreneurship intentions of the prospective teachers were measured by the "Entrepreneurship Intention Scale". "Reflective Thinking Tendency Scale", "Critical Thinking Tendency Scale" and in order to measure students' implicit thoughts about creativity "What Do You Think about Creativity Scale" were used. SPSS-25.0 package program was used for data analysis. At the stage of data analysis, t-test and one-way ANOVA test, linear (Pearson) correlation test and multiple linear regression analysis were applied.

The outcomes of the research are:

-According to the gender of pre-service teachers, entrepreneurship and entrepreneurship averages, male pre-service teachers have higher entrepreneurship scores; according to the class, the significant difference for entrepreneurship and entrepreneurial intention is in favor of 4th grade students; according to departments there is no significant difference between groups regarding entrepreneurship intention.

- According to the profession of parents, there is no difference between the pre-service teachers' entrepreneurship and entrepreneurial intentions.

- According to the entrepreneurial presence in the family, it was found that the difference between entrepreneurship and entrepreneurial intention is in favor of the entrepreneurs in the family.

- Thinking about being an entrepreneur, seeing himself as an entrepreneur, being an entrepreneur in the family, critical thinking variables are seen as a significant predictor on entrepreneurship. The variables of creativity, gender, education and studying in the Faculty of Education / Physical Education Sports School, and reflective thinking do not have a significant effect on the model.

- Pre-service teachers have high average levels of entrepreneurial intention but reflective thinking mean levels of teacher candidates are the last among the other variables.

Keywords: Lifelong learning, creative thinking, reflective thinking, entrepreneurship, skills, critical thinking, pre-service teacher.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY.....	II
BEYANNAME.....	III
ÖN SÖZ.....	IV
ÖZET.....	V
ABSTRACT.....	VII
TABLolar LİSTESİ.....	XII
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	XIV
EKLER LİSTESİ.....	XV

BÖLÜM I

GİRİŞ.....	1
1.1. Problem.....	3
1.1.1. Problem Cümlesi.....	3
1.1.2. Alt Problemler.....	3
1.2. Araştırmanın Amacı.....	3
1.3. Araştırmanın Önemi.....	4
1.4. Sayıtlar.....	4
1.5. Sınırlılıklar.....	5
1.6. Tanımlar.....	5
1.7. Kısaltmalar.....	6

BÖLÜM II

LİTERATÜR İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	7
2.1.Yaşam Boyu Öğrenme.....	7
2.2.Girişimcilik.....	9
2.2.1.Girişimciliğin tanımı.....	9
2.2.2. Girişimci Kişilik Özellikleri.....	13
2.2.3.Girişimcilik Teorileri.....	18
2.2.3.1. Girişimcilikle İlgili Ekonomik Temelli Yaklaşımlar.....	18
2.2.3.2. Girişimcilikle İlgili Psikolojik Temelli Yaklaşımlar.....	19
2.2.3.3. Girişimcilikle İlgili Sosyolojik Temelli Yaklaşımlar.....	22

2.3. Girişimcilik Türleri	24
2.3.1. Orijinal Girişimcilik	25
2.3.2. İç Girişimcilik	25
2.3.3. Stratejik Girişimcilik	26
2.3.4. Kadın Girişimciliği	26
2.3.5. Sanal Girişimcilik	26
2.3.6. Fırsat Girişimciliği	27
2.3.7. Küresel (Uluslararası) Girişimcilik	27
2.3.8. Yaratıcı Girişimcilik	28
2.3.9. Sosyal Girişimcilik	28
2.4. Girişimcilik ve Eğitim	29
2.5. Girişimciliğin Önemi	31
2.6. Girişimciliği Engelleyen Unsurlar	33
2.7. Düşünme	35
2.7.1 Düşünme Çeşitleri	37
2.7.1.1 Eleştirel Düşünme	37
2.7.1.2. Yaratıcı Düşünme	44
2.7.1.3. Yansıtıcı Düşünme	50
2.8. İlgili Araştırmalar	55
2.8.1. Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar	55
2.8.2. Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar	62

BÖLÜM III

YÖNTEM	65
3.1. Araştırma Modeli	65
3.2. Çalışma Grubu	65
3.3. Verilerin Toplanması	67
3.4. Verilerin Analizi ve Çözümlemesi	69

BÖLÜM IV

BULGULAR	71
4.1. Öğretmen Adaylarının Girişimcilik, Girişimcilik Niyeti, Yaratıcılık, Eleştirel Düşünme ve Yansıtıcı Düşünme Eğilimlerine İlişkin Bulgular	71

4.2. Öğretmen Adaylarının Cinsiyet, Sınıf, Bölüm, Anne Mesleği, Baba Mesleği, Kendini Girişimci Olarak Görme, Girişimci Olmayı Düşünme, Ailede Girişimci Var Olma Durumu Değişkenlerine Göre, Girişimcilik ve Girişimcilik Niyetlerinde Bir Farklılık Durumlarına İlişkin Bulgular	81
4.3. Öğretmen Adaylarının Girişimcilikleri İle Cinsiyet, Eğitim Fakültesi/BESYO’da Öğrenim Görme, Kendini Girişimci Olarak Görme, Girişimci Olmayı Düşünme, Ailede Girişimci Var Olma Durumu, Girişimcilik Niyeti, Yaratıcılık, Eleştirel Düşünme ve Yansıtıcı Düşünme Eğilimleri Arasında Bir İlişkinin Olup Olmadığına Dair Bulgular..	86
4.4. Öğretmen Adaylarının Girişimciliklerini Yordamada; Cinsiyet, Eğitim Fakültesi/BESYO’da Öğrenim Görme, Kendini Girişimci Olarak Görme, Girişimci Olmayı Düşünme, Ailede Girişimci Var Olma Durumu, Girişimcilik Niyeti, Yaratıcılık, Eleştirel Düşünme ve Yansıtıcı Düşünme Eğilimlerinin Rolüne İlişkin Bulgular	87

BÖLÜM V

TARTIŞMA, SONUÇLAR VE ÖNERİLER	90
5.1. Tartışma ve Sonuç	90
5.2. Öneriler	95
KAYNAKÇA.....	97
EKLER	120
EK 1. Girişimcilik Niyeti Ölçeği	120
EK 2. Eleştirel Düşünme Eğilimi Ölçeği	122
EK 3. Yansıtıcı Düşünme Eğilimi Ölçeği.....	124
EK 4.Yaratıcılık Hakkında Ne Düşünüyorsunuz? Ölçeği	126
EK 5.Araştırma İzni	127
ÖZ GEÇMİŞ	128

TABLolar LİSTESİ

Tablo No	Sayfa No
2.1. Girişimcilerin temel özellikleri	17
2.2. Yansıtıcı düşünmenin, eleştirel düşünme, problem çözme, üst bilişsel düşünme ve yaratıcı düşünme becerileriyle ilişkisi	52
2.3. Yansıtma Modelleri	52
3.1. Öğretmen adaylarının cinsiyete göre dağılımı	65
3.2. Öğrencilerin sınıf düzeyine göre dağılımı	65
3.3. Öğretmen adaylarının öğrenim gördükleri bölümlere göre dağılımı.	66
3.4. Öğretmen adaylarının anne mesleğine göre dağılımı	66
3.5. Öğretmen adaylarının baba mesleğine göre dağılımı	66
4.1. Öğretmen adaylarının kendilerini girişimci olarak görme durumlarına göre dağılımı.	71
4.2. Öğretmen adaylarının girişimci olmayı düşünme durumlarına göre dağılımı	71
4.3. Öğretmen adaylarının ailesinde girişimci var olma durumuna göre dağılımı	72
4.4. Girişimcilik, girişimcilik niyeti, yaratıcılık, eleştirel düşünme ve yansıtıcı düşünme eğilimleriyle ilgili görüşlerine ilişkin betimsel değerler.....	72
4.5. Girişimcilik değişkenine ilişkin betimsel değerler.	73
4.6. Girişimcilik Niyeti değişkenine ilişkin betimsel değerler	73
4.7. Yaratıcılık Hakkında Ne düşünüyorsunuz Ölçeği ne verdikleri cevaplara ilişkin betimsel değerler.....	75
4.8. Eleştirel Düşünme Eğilimi Ölçeğine ilişkin betimsel değerler	76
4.9. Yansıtıcı düşünme eğilimi ölçeğine ilişkin betimsel değerler	79
4.10. Cinsiyete göre, girişimciliğin ve girişimcilik niyetinin karşılaştırılmasına yönelik t testi sonucu	81
4.11. Sınıfa göre, girişimciliğin ve girişimcilik niyetinin karşılaştırılmasına yönelik t testi sonucu.....	81
4.12. Bölüme göre, girişimciliğin ve girişimcilik niyetinin karşılaştırılmasına yönelik varyans analizi sonucu.....	82

4.13. Anne mesleğine göre, girişimciliğin ve girişimcilik niyetinin karşılaştırılmasına yönelik varyans analizi sonucu.....	83
4.14. Baba mesleğine göre, girişimciliğin ve girişimcilik niyetinin karşılaştırılmasına yönelik varyans analizi sonucu.....	83
4.15. Kendini girişimci olarak görmeye göre, girişimciliğin ve girişimcilik niyetinin karşılaştırılmasına yönelik t testi sonucu.....	84
4.16. Girişimci olmayı düşünmeye göre, girişimciliğin ve girişimcilik niyetinin karşılaştırılmasına yönelik t testi sonucu.....	84
4.17. Ailede girişimci var olma durumuna göre, girişimciliğin ve girişimcilik niyetinin karşılaştırılmasına yönelik t testi sonucu.....	85
4.18. Değişkenler arasındaki ilişkileri gösteren pearson korelasyon matrisi	86
4.19. Girişimciliğin yordanmasına ilişkin çoklu regresyon analizi sonuçları	87

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil No	Sayfa No
1.1. Yaşam boyu öğrenme becerileri	2
2.1. Girişimci kişilik tayfi	21
2.2. Ailenin girişimcilik üzerine etkisi	23
2.3. Girişimciliği açıklayan farklı teoriler	24
2.4. Yansıtıcı Öğretim Süreci	53

EKLER LİSTESİ

EK No	Sayfa No
1. Girişimcilik Niyeti Ölçeği	120
2. Eleştirel Düşünme Eğilimi Ölçeği	122
3. Yansıtıcı Düşünme Eğilimi Ölçeği	124
4. Yaratıcılık Hakkında Ne Düşünüyorsunuz? Ölçeği.....	126
5. Araştırma İzni	127

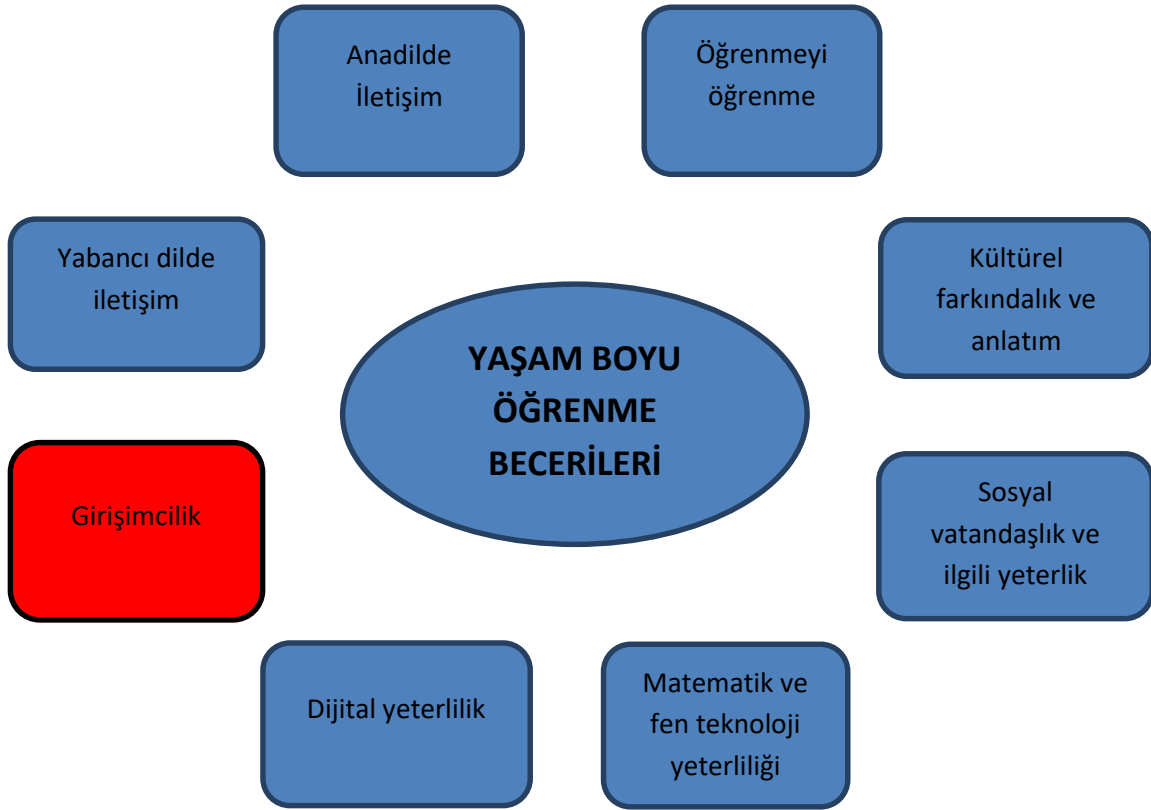
BÖLÜM I

GİRİŞ

Yaşadığımız çağ gereği dünyamız toplumsal, kültürel ve ekonomik bakımdan çok önemli dönüşümler ve değişim içerisindedir. Bu değişimlerde toplumun birer parçası olan her birey; yenilenme, değişikliklere ayak uydurabilmenin yanında küreselleşme kavramının çok yer bulduğu toplumda dünyada neler olup bittiğini her daim takip etme durumunda kalmaktadır. Kişilerin günlük hayatını içinde yaşadığı topluma uygun şekilde devam ettirebilmesi ve mesleki gelişmeleri çok yakından takip etmesi de bireyin kendini yenilemesi ile olanaklıdır. Bu noktada karşımıza tam olarak “Yaşam Boyu Öğrenme” kavramı çıkar. Öğrenme ise, yaşantı sonucunda oluşan, gözlenebilen davranışlarda ortaya çıkan kalıcı değişiklik olarak tanımlanmaktadır (Akpınar, 2012, 256). Yapısalcı yaklaşıma göre ise öğrenme, edinilen yeni bilgilerin önceki bilgilerle ve tecrübelerle bağdaştırılarak anlamlandırma ve yapılandırma sürecidir (Alesandrini ve Larson, 2002, 118).

Yaşam boyu öğrenme ifadesi ise, ilerleyen yaşam standartlarına göre uyum sağlayabilme, globalleşen dünyada ekonomik olarak atılan doğru adımlarla insani gücün daha etkili kullanılması, iletişim ve bilişim teknolojilerinin daha büyük alanlara aktarılması, hizmet ve üretim sektörlerinde bilgi ve becerileri kullanılacak bir topluluğa ihtiyaç doğrultusunda oluşan, insan yetiştirmeyi hedef alan yeni yaklaşımdır (DPT, 2001, 12).

Avrupa Birliği Eğitim ve Kültür Komisyonu 2007 yılında “Yaşam Boyu Öğrenmede Anahtar Yeterlikler - Avrupa Çerçevesi” adında belirlemiş olduğu yeterlikler şu şekildedir; anadilde iletişim, yabancı dilde iletişim, bilim ve teknolojide matematiksel temel yeterlik, dijital yeterlik, öğrenmeyi öğrenme, sosyal vatandaşlık bilinci yeterliği, inisiyatif alma ve girişimcilik anlayışı yeterliği, kültürel bilinç ve ifade yeterliği şeklinde sekiz başlıkta toplanmıştır. (Avrupa Komisyonu, 2007).

Şekil 1.1. Yaşam boyu öğrenme becerileri

Girişimcilik becerisi yaşam boyu öğrenme kavramının içerisinde barındırdığı kilit becerilerden biri olduğu için günümüzde önem verilen konulardan biri hâline gelmiştir. Yaşam boyu öğrenme tanım olarak: “ bireyin bilgi, beceri ve yeterlilikleri ilerletmek ve bir adım daha öteye taşımak için bireyin yaşamı boyunca kişisel, sosyal ve çalışma hayatıyla alakalı edinilen tüm öğrenme etkinlikleri” biçiminde ifade edilir (Avrupa Komisyonu, 2006).

Sekiz temel yeterlik içerisinde yer alan girişimcilik becerisi, bireyin duygu ve düşüncelerini eyleme dönüştürebilme, doğru amaçlara ulaşabilmek için plan program yapabilme, yönetebilme, yaratıcı, yenilikçi, risk alan ve hedeflerine ulaşabilme becerilerini sağlar (Figel, 2007, 3-12).

Çeşitli öğrenme kuramcıları tarafından düşünme, birbirinden farklı şekillerde incelenmiştir. Davranışçı yaklaşımıcılara göre, düşünmenin oluşabilmesi için öğrenme olayının gerçekleşmesi gerekir, biliş kuramcıları da aynı şekilde düşünme olayının gerçekleşebilmesi için öğrenmeye benzeyen bir iç proses olduğunu ifade etmişlerdir (Ünver, 2011, 137). Bu çalışmada yaratıcı, eleştirel ve yansıtıcı düşünmenin, girişimcilik becerisi üzerindeki etkisinin ne olduğu ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

1.1. Problem

Araştırmanın bu bölümünde problem cümlesi, araştırmanın amacı, araştırmanın önemi, sayılılar, sınırlılıklar, tanımlar ve kısaltmalara yer verilmiştir.

1.1.1. Problem Cümlesi

Öğretmen adaylarının girişimcilikleri ile yaratıcılık, eleştirel düşünme, yansıtıcı düşünme eğilimleri arasında ilişki var mıdır?

1.1.2. Alt Problemler

Bu araştırmada aynı zamanda şu soruların cevapları aranacaktır:

1. Öğretmen adaylarının girişimcilik, girişimcilik niyeti, yaratıcılık, eleştirel düşünme ve yansıtıcı düşünme eğilimlerine ilişkin görüşleri nelerdir?

2. Öğretmen adaylarının cinsiyeti, sınıfı, bölümü, anne meslekleri, baba meslekleri, kendini girişimci olarak görme, girişimci olmayı düşünme, ailede girişimci var olma durumu değişkenlerine göre, girişimcilik ve girişimcilik niyetlerinde bir farklılık var mıdır?

3. Öğretmen adaylarının girişimcilikleri ile cinsiyet, Eğitim Fakültesi/BESYO'da öğrenim görme, kendini girişimci olarak görme, girişimci olmayı düşünme, ailede girişimci var olma durumu, girişimcilik niyeti, yaratıcılık, eleştirel düşünme ve yansıtıcı düşünme eğilimleri arasında bir ilişki var mıdır?

4. Öğretmen adaylarının girişimciliklerini yordamada; cinsiyet, Eğitim Fakültesi/BESYO'da öğrenim görme, kendini girişimci olarak görme, girişimci olmayı düşünme, ailede girişimci var olma durumu, girişimcilik niyeti, yaratıcılık, eleştirel düşünme ve yansıtıcı düşünme eğilimlerinin rolü nedir?

1.2. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı, öğretmen adaylarının girişimcilikleri ile yaratıcılık, eleştirel düşünme, yansıtıcı düşünme eğilimleri arasındaki ilişkilerin belirlenmesidir.

1.3. Araştırmanın Önemi

Yaşam boyu öğrenme demek eğitim kurumlarıyla sağlanan genel ve mesleki eğitim ve öğretimin yanı sıra, kişinin bunların dışında bilgi ve beceri kazanmasını sağlayan tüm öğrenme faaliyetlerinin bütünüdür (MEGEP, 2007). Bu bağlamda girişimcilik becerisiyle, ekonomi okulu olarak girişimci bireyler yaratıcılık yeteneklerini kullanarak, yenilikler yaparak, keşfederek, başka yeni kaynaklar, hizmetler, teknolojiler, ürünler ya da bu ürünler için pazarlar keşfederek ürünün değerinin artmasını sağlarlar. Eğitim okulu olarak ise girişimci davranış; değer yönelimli, topluma yararlı, değer katıcı, risk almaktan çekinmeden; başka bir ifadeyle cesur ve özgün etkinlikler yoluyla düzenlemeler yapmak, geliştirmek olarak ifade edilir (Kapu, 2004, 32; akt. Balaban ve Özdemir, 2008). Dolayısıyla girişimciliğin temelinde yer alan yaratıcı, eleştirel ve yansıtıcı düşünme karşımıza çıkmaktadır.

Toplumların kalkınmasında en önemli konulardan biri girişimciliktir. Çünkü girişimci bireylerin, ekonomiye sağladığı birçok fayda bulunmaktadır. Tutar ve Altınkaynak'a (2013) göre ise bu faydaları şöyle sıralayabiliriz:

- Kadınlara, gençlere, emeklilere veya azınlıklara yeni iş imkânı sağlamak,
- Yeni ürünler veya hizmetleri sunmak,
- Büyük ölçekli firmalar için bayilik yapmak veya hizmetler sunmak
- Büyük firmaların sunmadığı fakat toplumun ihtiyacı olan kuaförlük, terzi, kuru temizleme vb. hizmetler sunmak,
- Üretimde kalite ve çeşitliliği sağlamaktır.

Ekonominin yanı sıra, girişimcilik becerisi bireylerin toplumda farkındalık yaratması; bireylerin başarıya isteği, kararlı olma, fırsatlara yoğunlaşp onlardan en iyi şekilde yararlanma, sorumluluk alarak önemli adımlar atabilme gibi özellikler kazanmalarını sağlar (Arıkan, 2002).

1.4. Sayıtlar

Araştırmada Öğretmen adaylarının veri toplama araçlarında bulunan soruları gereken ilgi ile doğru ve samimi bir şekilde cevap verecekleri varsayılmıştır.

1.5. Sınırlılıklar

1. Bu araştırma “Girişimcilik Niyeti Ölçeği”, “Yaratıcılık hakkında ne düşünüyorsunuz Ölçeği”, “Yansıtıcı Düşünme Eğilimi Ölçeği”, “Eleştirel Düşünme Eğilimi Ölçeği” maddelerine verilen cevaplarla sınırlıdır.

2. Araştırma, 2016-2017 akademik yılı bahar döneminde Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesinde 1.ve 4.sınıflarda öğrenim gören öğretmen adaylarıyla sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Beceri: Bir bireyin yatkın bir biçimde ve eğitimle alakalı olarak bir işin üstesinden gelebilmesi o işi hedefine uygun bir şekilde bitirebilmesi, maharet (TDK [Türk Dil Kurumu], 2016).

Girişimcilik: Fırsatların önemli olduğunu vurgulayan ve fırsatlardan en iyi şekilde yararlanmanın önemliliğine dikkati çeken düşünme biçimi ve planlı olarak yapılan davranış çeşididir (Arıkan, 2002, 31).

Yaşam Boyu Öğrenme: Bilgiyi, beceriyi ve yeterlikleri ilerletme amacıyla kişisel, sivil, sosyal ve iş ile ilgili perspektiflerden yaşam boyunca yürütülen tüm öğrenme faaliyetleridir (Commission of the European Communities, 2006).

Düşünme: Bireyin içinde bulunduğu durumu daha iyi anlayabilmesi amacıyla organize şekilde gerçekleştirilen aktif zihinsel süreçtir (Cüceloğlu, 1993).

Eleştirel Düşünme: İstenilen davranışların olma ihtimalini yükselten bilişsel beceri ya da stratejilerin kullanılması (Halpern, 1996).

Yansıtıcı Düşünme: Öğretimde yapılandırmacılık felsefesini temel alan, karşısındakine önem vererek onu ön plana çıkararak, sorgulayan yaklaşımla yaratıcı problem çözme faaliyetleri tamamıdır (Ergen, 2014, 284).

Yaratıcılık: Yeni bir ürün ortaya çıkarmanın yanı sıra, edinilen bütün bilgilerden sentez yaparak ardından çeşitli çözüm yollarını bulma ya da nesnelere fonksiyonlarını sıra dışı şekilde düşünebilmektir (Karataş ve Özcan, 2010).

1.7. Kısaltmalar

DPT: Devlet Planlama Teşkilatı

GEM: Global Entrepreneurship Monitor

HBOGM: Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

OECD: Organisation for Economic Co-operation and Development (Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü)

TDK: Türk Dil Kurumu

YBÖ: Yaşam boyu öğrenme

BÖLÜM II

LİTERATÜR İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1.Yaşam Boyu Öğrenme

Yaşam boyu öğrenme, toplumdaki bireylerin çağımızın değişim ve gelişimlerine uyum sağlamaya, mesleki ya da genel alanda daha ileri düzeyde eğitim fırsatlarından en iyi biçimde faydalanmaya duyduğu ihtiyaç dahilinde istedik ve gizil olarak öğrenme yaşantılarını içerir. (Kurt, 2000). Gencel'e (2013) göre gelişime öğrenmeye açık bireylerden oluşan bir toplum yaratmanın tek yolu eğitim sistemindeki düzenlemelerden geçer. Böylelikle de yaşam boyu öğrenme (YBÖ) kavramı ortaya çıkar. Günümüz bilgi toplumunda, devam etmekte olan bilgi ve iletişim dünyasındaki hızlı gelişim, bilginin paylaşımını kolaylaştırırken diğer taraftan da; hızla üretilip hızla tüketilen bilgi insanlarda öğrenme ihtiyacının artmasına neden olmaktadır. Bunun sonucunda ise öğrenmenin okul sınırları ile sınırlı kalmayıp, bireyin hayatı boyunca sürmesi gerektiği gereksinimini ortaya çıkarmıştır (Knowles, 2009). Toplumun kendini yenileyebilmesi, alınan eğitimin, beşikten mezara kadar sürmesinin yanında, toplum üyelerinin sürekli kendilerini geliştirmesine bağlıdır (Can, 2011). Jarvis'e (2007) göre yaşamboyu öğrenme, bireylerin yaşamı boyunca çevresi ile birbirinden etkilenmesi sonunda kazandığı tecrübeyle bedensel, zihinsel, duygusal alanların da için de bulunduğu, bir gelişim göstererek kendini geliştirme süreci olarak belirtilmiştir.

Yaşam boyu öğrenme kavram olarak, hayat boyu öğrenme, sınırsız öğrenme, sürekli öğrenme, halk eğitimi veya yetişkin eğitimi gibi terimlerle de ifade edilmiştir (Ersoy ve Yılmaz, 2010). Polat ve Odabaş (2008), yaşam boyu öğrenme sürecinde bireylerin aktif ve sürekli olarak bilgi kullanmaları, ulaştıkları bilgiyi kendi gereksinimleri doğrultusunda işlevsel hâle getirebilmeleri ve yeni bilgi üretebilmeleri gerektiğini ifade edip bu süreçte bireylerin bilgi okur-yazarlığı becerilerine sahip olması gerekliliğini vurgulamıştır. Konakman ve Yelken (2012) ile Şahin, Akbaşlı ve Yanpar Yelken (2010) hazırladıkları çalışmalarında, yaşam boyu öğrenme becerilerini Avrupa Komisyonu'nun yaşam boyu öğrenme raporlarına dayandırarak, "anadilde iletişim yeterliliği", "yabancı dilde iletişim becerileri", "matematiksel düşünme becerileri", "teknoloji kullanım becerileri", "öğrenmeyi öğrenme yeterliliği", "girişimcilik becerileri", "kültürel farkındalık ve ifade yeterliliği" ve

“sosyal beceriler” olarak belirtmişlerdir.

Yaşam boyu öğrenme kavramını Günüç, Odabaşı ve Kuzu (2012) üç katmanlı bir yapı hâlinde açıklamışlar, söz konusu yapının merkezinde örgün, yaygın ve yaşayarak öğrenme süreçleri yer almakta olup bireyin sürekli öğrenme ihtiyacı hissettiği vurgulanırken; İkinci katmanda ise bireyin kişisel, sosyal ve mesleki alandaki gelişim durumları bulunmakta ve bireylerin her bir alanda kendilerini geliştirmeleri için öğrenme faaliyeti içinde olması gerektiği de vurgulanmaktadır. Yaşam boyu öğrenme kavramını oluşturan üçüncü katmanda ise okuryazarlık, bilgi iletişim teknolojileri, politika, ekonomi (mesleki gelişim), deneyim, eğlenerek öğrenme, rol-model, kültürel yapı (sosyal gelişim), tutum, isteklendirme, yaş, yeterlik, beceri (kişisel gelişim) faktörlerine yer verilirken, bunların birbirleriyle ve diğer alt katmanlarla etkileşime girdiği de belirtilmektedir.

Sürekli değişen piyasa koşullarına göre insanlar birbiriyle yarışabilmeleri ve içinde buldukları ekonomik durumlarını korurken bir taraftan da “istihdam edilebilme” yetilerini edinmenin yanında bunu hem geliştirip hem de yenilemeye gereksinim duyarlar. İşte insanoğlunun yaşamı boyunca süregelen bu değişkenlik, gittikçe her geçen gün daha çok önemli hale gelen “yaşam boyu öğrenme” yaklaşımının ortaya çıkmasına ve yayılmasına imkân vermiştir (MEB, 2009, 2).

Yaşam boyu eğitim ve yaşam boyu öğrenme konseptlerinin aralarında farklar söz konusudur. Bu farklar Akbaş ve Özdemir’in (2002) ifadesine göre; yaşam boyu eğitim, sadece şu anki eğitim sistemini tekrar yapılandırmanın yanında sistemle alakalı olup da sistemde yer almayan tüm gizili geliştirmeyi amaçlayan genel bir düzenlemedir. Yaşam boyu öğrenme denince birey kendini kendisinin geliştirme sorumluluğunu almaktadır.

Yaşam boyu öğrenmenin amacını, Akkoyunlu (2008) tüm yaş gruplarına ait bireylerin nitelikli öğrenme imkânlarından en iyi şekilde yararlanarak bu bireylerin farklı öğrenme yaşantılarına en adil en açık ve eşit şekilde ulaşabilmelerini sağlamak olarak açıklarken; bunun gerçekleştirilmesinde en önemli öğenin eğitim sistemleri olduğunu belirtmiştir.

1997 yılının sonlarında Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD), Yeterliliklerin Tanımı ve Seçimi Projesini başlatmıştır. 2007 yılında Avrupa Birliği Eğitim

ve Kùltür Komisyonu tarafından “Yaşam Boyu Öğrenmede Anahtar Yeterlikler - Avrupa Çerçevesi” ismiyle yaşam boyu öğrenme için gereklilik gösteren sekiz anahtar yeterlik belirlenmiştir. Bu yeterlilikler; anadilde iletişim, yabancı dilde iletişim, bilim ve teknolojiye matematiksel temel yeterlik, dijital yeterlik, öğrenmeyi öğrenme, sosyal vatandaşlık bilinci yeterliği, inisiyatif ve girişimcilik anlayışı yeterliği, kültürel bilinç ve ifade yeterliği şeklindedir. (Avrupa Komisyonu, 2007). Bu yeterlikler içerisinde girişimcilik ise son yıllarda en önemli konulardan biri hâline gelmiştir.

2.2.Girişimcilik

2.2.1.Girişimciliğin tanımı

Girişimcilik birçok farklı kaynaktan birbirine benzer ifadelerle farklı biçimlerde tanımlanmıştır. Kelime olarak girişimcilik, "*müteşebbislik (girişimci: müteşebbis)*" olarak ifade edilir. Ancak girişimcilik kelimesi ise toplumda daha çok kullanıma sahiptir (Ürper vd., 2012). Girişimcilik kavramı olarak geniş bir çerçeveye, çeşitliliğe sahiptir ve her girişimcide var olan farklı nitelikler nedeniyle girişimciliğin evrensel bir tanımı yoktur. Girişimcilik kavramı hem bireysel hem örgütsel hem de süreç boyutu da düşünüldüğünde bireyin almış olduğu eğitim ve çevresinde bulunan kurumlarda göz ardı edilmeksizin yenilikçilik ve yeni bir kalkışma sürecidir (Aksel, 2010,13).

Girişimcilikle ilgili alan yazında yapılmış birçok tanımla karşılaşmak mümkündür. Girişimcilik, risk almaktan korkmadan yenilik yapmak ya da var olan durumu geliştirmektir. Girişimsel girişimcilik, bireyde bulunan yaklaşımı ifade ederken, girişimcinin “ne ile uğraştığını” girişimsel süreç belirtmektedir (Arıkan, 2002, 27).

Girişimci kavramı farklı meslek grupları açısından değişik şekillerde tanımlanır. Mesela, ekonomi uzmanları; üretimde bulunan öğelerini meydana getiren kaynakları en iyi şekilde kullanmak koşuluyla üretim yaparak bu işin sonunda bir kazanç sağlayan kişi olarak belirtilmektedir. Sözü geçen bu kişi, bir sanayici, bir iş adamı için girişimci ise; korkusuz, risk almaktan çekinmeden yatırım yapan, azimli rekabet gösteren yatırımcı, alıcı olarak belirtilir. Ticaretle uğraşan bir adam içinse; riske girerek gerçekleştirdiği yatırım sonucunda, rekabete girerek bu işten para kazanan kişi olarak ifade edilir. Bir psikoloğun deyimine göre ise; hedeflediği şeye ulaşmak, ona sahip olmak ya da bir şeyi denemek girişimciliktir;

girişimci insanlar ise başkalarının elindeki gücü paylaşmak arzusunda olan iyi motive olmuş insanlardır. (Yılmaz ve Sünbül, 2009,196).

Girişim kavramı ve girişimciliğin uygulanmasında iki farklı yaklaşımdan söz edebiliriz. Bunlardan birincisi işletme girişimciliğidir. Bu şekilde bir girişimciliğin uygulanmasında ya da geliştirilmesinde işletme kurma ya da yönetme gibi çoğunlukla deneysel temele dayanan öğrenme olarak eğitim öğretim sisteminde yerini bulurken; ikinci yaklaşım girişimcilik birey ve gruplara güç veren, imkân ve fırsat veren özellik ve beceriler topluluğu olarak görülmektedir. Böylelikle toplum da kendisine imkân ve güç veren bu beceri topluluğu sayesinde hızla gelişen dünyaya daha esnek daha yaratıcı ve daha kolay uyum sağlayabilecek niteliğe ulaşacaktır. (Bridge ve O'Neill, 2012, 22-23). Girişimcilik yeni şeylerin ortaya çıkmasında yaşanan süreç aynı zamanda da kazanç ve risk tahminidir (Robert d. Hisrich & Peters, 1998, 17). Shane ve Venkataraman'a (2000) göre ise girişimcilik; girişimci bireylerin varlığı ile karlı fırsatların varlığı arasındaki ilişki olarak nitelendirilir (akt. Hosu ve Iancu, 2016, 81).

Girişimcilik, "bir birey veya birey grubunun elindeki mevcut kaynaklar ne olursa olsun büyüme ve değer katmak ya da yaratmak için farklı olma ilkesini de elden bırakmadan inovasyaon yoluyla elde var olan fırsatları kullanarak ya da yeni fırsatların oluşmasını takip etmek için düzenlenmiş güç ve imkanları kullandıkları süreç" şeklinde tarif edilmektedir. (Coulter, 2008, 42). Çevik'e (2006, 7) göre girişimcilik; finansal anlamda hem çeşitlilik sağlayan hem de hareket getiren ilerleme sürecidir.

Girişimcilik kavramının toplumda en bilindik ve en geçerli tanımlaması ilk olarak 1755 senesinde İrlanda vatandaşı ekonomi uzmanı Richard Cantillon yapmıştır (Döm, 2008, 1). Cantillon girişimci kişi belli fiyattan ürün alıp, ürünü belli olmayan bir fiyatta piyasaya sürerek kâr elde etme arayışına giren ve bu arayış zarfında da risk almaktan çekinmeyendir. Cantillon'un ifadesinde risk faktörünün girişimci ile arasındaki bağa dikkat çekilmiştir. Risk, istenmeyecek bir durumun meydana çıkması ihtimalidir (Sciascia ve De Vita, 2004, 4; akt. Öneren, 2012).

Günümüzde girişimciliğin tanımlarına fırsat, yenilik gibi çeşitli kavramlarla yaklaşan araştırmacılar vardır. Bu bağlamda diğer bir ifadeyle girişimcilik kavramı demek fırsatları keşfedip, onlardan en iyi şekilde yararlanmanın önemine dikkat çeken, planlı bir davranış çeşididir (Arıkan, 2002, 31). Belirtilen ifadeler doğrultusunda girişimcilik; psikolojik açıdan

ele alındığında girişimci özelliklere sahip olmak kişilik ve davranışsal düşünce şekliyle ilişkilendirildiğini göstermektedir (akt. Pan ve Akay, 2015).

Halk arasında girişim kelimesi “bir işi ifa üzere harekete kalkışmak, başlamak, geçmek” diye ifade edilirken, “girişimci” kişi ise bu durum içinde var olan, girişken kişidir (Aytaç ve İlhan 2007, 102). Eski zamanlarda girişimcilik demek işletmelerde ve şahsi olarak daha çok kâr amacı ile kendi işini kurma ve büyütmek olarak tanımlanırken günümüzde ise farklı olarak daha çok risk alma, yenilikleri yakalama, fırsatları değerlendirme ve bunları hayata geçirme süreci olarak tanımlanmaktadır (Bozkurt, 2007). Milli Eğitim Bakanlığı (2005) girişimciliği “...empati kurma, insan ilişkilerinde uyumlu davranışları gösterebilme, plan yapma, planlarını uygulayabilme, risk alma; herhangi bir alanda gerek duyulan ürünü fark etme...”olarak belirtmektedir. Girişimcilik, içinde bulunduğumuz bölgenin olanaklarını görme, bunlardan yola çıkarak hayal kurma, bu hayallerden yola çıkarak projeler üretme, bu projeleri de hayata geçirme, bu işlemler zarfında risk alma, yenilikler, düzenlemeler yapma süreçlerinin hepsini içine alır (Erdem, 2001).

Girişimcilik, ilk olarak zihinsel duyularla algılama ve sezgi yoluyla başlar ve model, güven, imaj ve kuluçka gibi rollerle toplumsallaşır. Bunların yansısı girişimcilik, psikolojik açıdan girişimcinin nitelikleriyle bir bütün oluşturan, başarıya yoğunlaşan davranışlarla diğer davranışları uygun biçimde kaynaştıran özel bir tasarımıdır (Top, 2006, 7). Korkmaz’ın (2012, 211) ifadesiyle girişimcilik, yeni ve bilinmeyen bir bilginin ortaya çıkartılmasını sağlar. Bunun yansısı girişimcilik sayesinde var olan fırsatların fark edilmesi de sağlanır. Girişimcilik günlük hayatta, ekonomik hayatta, yönetimde ve teknik alanlarda oldukça sık karşılaşılan bir ifadedir. Bu nedenle girişimcilik, alan yazında genel olarak, ekonomi, psikoloji, antropoloji, organizasyon, yönetim ve sosyoloji disiplinlerinin konusu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bir ekonomist açısından girişimci; elindeki verileri gerek işgücünü, gerek kaynakları, gerekse materyalleri birleştirerek öncekilerden daha büyük ve farklı bir değer yaratan yenilikçi bireydir. Bir psikolog penceresinden ise girişimci; aklına koyduğu şeyi elde etme, hedefine ulaşma, tecrübe kazanma, başkalarının otoritesinden kaçınma ya da otoriteye sahip olma duygu ve dürtüleriyle davranan bir birey olarak ifade edilir. Bir iş adamı açısından girişimciye gelince ise, kimi zaman, güçlü bir rakip, kimi zaman, önemli bir ortak veya başkalarının refahı ve mutluluğu için çalışan bir birey olarak belirtilir (Hisrich, Peters ve Shepherd, 2005, 10).

Girişimcilik, içinde olduğu çevrede değişik fırsatları görerek fırsatlarla ilgili projeler oluşturma, projeleri hayata taşıyarak çeşitlilik kazandırma ve insan yaşamını kolay hâle getirmesi yeteneğidir. Girişimci yönüyle değerlendirdiğimizde, psikolojik olarak şahsi bağımsızlık, doyum; ekonomik olarak bir ödöl, para, servet gibi; sosyolojik kazanımlara yol açan statü, itibar, güç gibi, stresli ve sıkı gayret gerektiren değerler yaratım sürecidir (İlter, 2008). Son yıllarda bu konu çok popöler olmuştur. Topluma yeniden keşfedilmiş gibi sunulmasının asıl ve en belirgin sebebi ise girişimciliğin gerçek bir dinamizm barındırması disiplinler arasında ortaya çıkan yeniliklerin yeni fark edilmiş olmasıdır (Schumpeter, 1991, 409).

Schumpeter'in göre, girişimciliğin temelini yenilik oluşturur. Girişimci, inovasyon ve inisiyatif alma nitelikleriyle yeni ürünler, yeni süreçler geliştirme, piyasaya yeni ürün ve talep ihtiyacı belirleme, yeni düzenleme yapma işletme yönünden yeni birleşimler yaratarak var olan ekonomik sistemi modifiye eden kişidir (Schumpeter, 1991). Girişimcilik süreç olarak düşünöldüğünde, yeni kurulan veya var olan örgütler için değer yaratma maksadıyla fırsatların fark edilmesi ve geliştirilmesi olarak düşünölebilir (Brenkert, 2008).

İnovasyon sayesinde yeni düşünceler ekonomik fayda sağlayacak hale getirilir. Yani hayal gücünün, ticari beceriyle birleşmesi sağlanır. İnovasyon, hayal gücüyle ortaya konan yeni fikirlerin uygulamasından ibaret bir süreçtir. İnovasyon gelecekle ilgili planlar oluşturmakla ve kârlı ve süreklilik sağlayan bir büyümeyle ilgilidir. Girişimcilik inovasyonla sonsuza kadar devam edecek bir bütünleşmedir (Yalçıntaş, 2010).

Alan yazında yer verilen bir başka ifadeyle girişimcilik, çevresindeki durumları fırsata dönüştürme, bu çevresel faktörlerden en iyi biçimde yararlanarak yeni fırsatlar ortaya çıkartabilme maksadıyla ekonomik ürün veya hizmet faaliyetinde bulunmak amacıyla risk faktörleri ve üretim faktörlerine sahiplik olma ile ilişkilendirilmektedir (Çetin, 1996; akt. Bozkurt, 2007).

Girişimcilik ve girişimci ile ilgili ilk tanım Schumpeter tarafından 1934 yılında yapılmıştır. O tarihten günümüze kadar bu iki kavramın dünyada kabul görmüş bir tanımı yoktur. Girişimcilik “yeni zenginlik üreten kapasite yaratan yenilikçi faaliyet” (Lee, Chang ve Lim, 2005,1) şeklinde ifade edilmiştir. Girişimcilik hareketli bir yapıda olup sürekli değişkenlik ve hareketlilik gösterdiği için girişimcilikle ilgili tek bir tanıma rastlamak mümkün değildir (Bilge ve Bal, 2012).

Girişimci kişi, var olan veya olabilecek işgücü, sermaye gibi faktörleri de üretme süreci dahil ederek, ortaya koyduğu mal ve hizmet üretimiyle toplumsal gelişmişlik seviyesini yükselten bireydir (Koçel, 1998). Girişimcilikle ilgili verilen ifadelerin genelinde varılan ortak noktalara göre: İnisiyatifli olmak, piyasada bulunan kaynakları değerlendirerek, risk ve başarısızlık konularını kabullenmek girişimciliğin en belirgin nitelikleridir (Ataseven, 2014, 19). Uluhan (2012) ise girişimciliğin unsurlarını, yaratıcı, yenilikçi risk sever, öncü, rekabetçi düşünen şeklinde sıralamıştır.

Alan yazında girişimcilik tanımlanırken iki farklı bakış açısına yer verilir. Bunlardan ilki ekonomi okulu olarak belirtilir. Bu okulun tanımlamasına göre girişimcilik, düzenlemeler yaparak değer yaratmaktır. Burada girişimciler yaratıcılık yeteneklerini kullanarak, yenilikler yaparak, keşfederek, başka yeni kaynaklar, hizmetler, teknolojiler, ürünler ya da bu ürünler için pazar bularak değerinin artmasını sağlarlar. İkincisi ise eğitim okulu şeklinde belirtilir. Burada ise girişimcilik kavramından evvel ön planda olan birey ve bireylerin davranışlarının sürecini anlamaktır. Girişimcilik davranışı, topluma yararlı, değer verici, risk almaktan çekinmeden başka bir ifadeyle cesur ve yaratıcı faaliyet aracılığıyla düzenlemeler yapmak geliştirme ve dönüştürme diye tanımlanabilir (Kapu, 2004, 32; akt. Balaban ve Özdemir, 2008).

Girişimcilik akademik çalışmalarda 1980 sonrası dönemde önem kazanmaya başlamıştır. Girişimciliğin klasik üretim araçlarından en önemlisi olarak görüldüğü için gelişmekte olan ülkelerin girişimcilik performansı yüksek ekonomiye geçilmesi ile girişimcilik kavramı daha da önemli bir hale gelmiştir. Girişimcilik hem toplumsal yaşamda hem de bireysel yaşamda refah seviyesini etkilediği için üzerinde çalışılması gereken bir alan olmuştur. (Aytaç, 2006).

2.2.2. Girişimci Kişilik Özellikleri

Yirmi birinci yüzyılda ortaya konan girişimcilik teorisinin öngörüsüne göre girişimci kişi risk almaktan çekinmeden yenilik yapan kişidir (TÜSİAD, 2002, 33). Girişimci ile işletmeci aynı kişiler değildir. İşletmeci var olan işletmeleri yöneten veya satın alan kişi iken girişimci her tür riski göze alarak, çevresindeki fırsatlardan yararlanarak yeni baştan bir şeyler üreten ya da geliştiren kişidir (Ersoy, 2010). Girişimci birey karşılaşılabileceği risklere karşı, önüne çıkan her türlü fırsatı göz önünde bulundurarak, gelişme, refah seviyesini artırma ya da değer yaratmak için birçok organizasyonda yer alandır (Ören ve Biçkes, 2011,

73). Girişimci göze aldığı riski en iyi şekilde değerlendirerek ondan en iyi şekilde yararlanabilmelidir (Korkmaz, 2012, 213).

Başarma ihtiyacı her türlü işin başarılı bir şekilde ortaya konması için, temel alınan öğelerden birini oluşturur, ayrıca toplumun ekonomik anlamda ilerleyebilmesi için de bir nevi isteklendirme olayıdır (Ören ve Biçkes, 2011, 73). Başarma ihtiyacı yüksek olan bireyler risk alırken bilinçli bir şekilde harekete geçerler, kendilerine her zaman güvenirler bunun yanında sorumluluk sahibidirler (Gençay,E.,2017).

Girişimcilik kavramının işletmelerin ve ekonominin dinamik gücü görülmesinin nedeni hızla gelişen bilgi toplumunda ve modern ekonomide, hayal gücünü ve yaratıcılığını bünyesinde barındırır olmasıdır (Balaban ve Özdemir, 2008).

Girişimci kişilikte bireyden gelen kalıtsal özelliklerinin yanında çevresel unsurların da etkisi büyüktür. Bunlar aile, eğitim ve gelir düzeyi şeklindedir. Girişimciliğe verilen değerin artmasıyla, tipik girişimci niteliklerini tanımlamak ve girişimci olma durumunu ayırt etmek çok da zor değildir. Bu sebeple, girişimci bir birey risk almaktan çekinmeyen, azimli, yüksek ön görüye sahip, gözlem yeteneği olan, hayal gücü kuvvetli, sosyal yönü güçlü, çok boyutlu düşünen, inandırma kabiliyeti bulunan, bağımsız düşünen, esneklik, yaratıcılık ve aynı zamanda da kendine güvenen anlamına gelmektedir (Öztürk, 2008).

Girişimcilerle ilgili yapılan araştırmalara incelendiğinde, girişimcilerin sahip olduğu nitelikler; yenilik ve yaratıcılık, kontrol odaklılığı, vizyoner görüş açısı, risk almaktan çekinmeme ve yüksek özgüven şeklinde sıralanır (Cansız, 2007). Kontrol odağı demek bireyin hayatındaki ana nedenlerle ilgili meydana getirdiği algı durumudur. İçsel kontrol odağına sahip olan kişiler, hayatlarında meydana gelen olayları kontrolünde tutabilirken, dışsal kontrol odağındaki bireyler ise yaşamında olan olaylarda şans veya kader gibi dış öğelerin sonucu olduğunu düşünmektedir (Akkaya vd. 2014, 112).

Top'a (2006), göre girişimcilik doğuştan gelmez, bireyin çocukluğundan başlayıp yaşamı boyunca şekillenen bir olgudur. İyi girişimcilerinin sahip olması gereken özellikler şu şekilde ifade edilmektedir; azimli ve bilgi sahibi olma, çevre, gözlem, sorumluluk bilincinde olma, önderlik, inisiyatif alabilme ve risk alma, tarafsız olma, pratik zekâyaya sahip olma, iyi tarafından bakabilme, ikna kabiliyeti yüksek, uzlaşmacı, çevreye hâkim (Döm, 2008, 27-28).

Girişimci kavramının birçok benzer ifade ile karıştırılma nedeni, karışık ve tam anlamıyla net olmadığıdır. Girişimcinin yenilik yapma özelliği her seferinde vurgulanmasına rağmen, girişimci kavramı ilk olarak yeni iş kuran kişileri akla getirmektedir. Bu durum hem halk arasında hem de hazırlanan ekonomik paketlerde dâhil olmak üzere teorik ve deneye dayalı çalışmalarda da bu şekildedir (TÜSİAD, 2002). Eraslan'a (2011) göre ise girişimci olan bir birey kendisinde aşağıdaki özellikleri bulundurmaktadır:

- Yeniliklere açık, çeşitli fikir ve düşünceleri maddi kazanca dönüştürebilecek durumlara çevirmelidir.
- Riski üstlenmekten korkmamalı bunun yanında farklı olmak ve meydan okumalarına karşı meydana gelebilecek olan risk yönetimi bilgi ve becerisine sahip olmalıdır.
- Girişimciliği, bir süreç olarak sürdürmede ve yeni bir şeyler ortaya koymada öncüdürler.
- Girişimcilik sistemli ve belli bir düzen içerisinde aynı zamanda da araştırmaya dayalı önemli bir yönetimdir.

Girişimci, daha çok kendi işini kurmanın yanında, bilinçli ve tedbirli bir şekilde risk üstlenen ve üretim yapan ya da yapılmasını sağlayan ve sonucunda da belli bir kazanç almayı amaçlayan kişi olarak ifade edilebilir. Girişimcilik bulunduğu çevrenin sunduğu olanaklardan en iyi biçimde yararlanarak çeşitli tasarılar üretebilme, farklı tasarıları da hayata geçirerek kazanç sağlama böylelikle de insan hayatını kolay hale getirme yetisi bulunan biçiminde de kabul edilir (Karadeniz, 2010). Bunların yansısı girişimci birey ikna kabiliyeti yüksek, yaratıcı, problemleri hızlı bir şekilde çözebilen, esnek, başarının peşinde koşan bireyler olduğunu vurgulayan Bayrakdar'a (2011) göre girişimciyi diğer bireylerden ayıran özellik girişimci bireylerin liderlik becerisi ve hayal gücüyle beraber diğer insanların kariyerlerini yönetebilmelerine duydukları inançtır (akt. Duran, Büber ve Gümüştekin, 2013).

Girişimcilerin bir diğer önemli özelliği ise, yüksek sezgi gücüne sahip olmalarıdır. Girişimci ruhlu bireylerin bazı bilinmeyen olayları daha önceden sezdikleri iddia edilir. Bu nedenle girişimciler hem büyük bir hayal gücüne, kuvvetli sezgilere ve sosyal bağlara ayrıca gelişmiş muhakeme gücüne de sahiptirler (TÜSİAD, 2002).

Koh'un lisansüstü öğrenci grubuyla (1996), yaptığı çalışmanın sonucuna göre, girişimci eğilime sahip olan öğrencilerde risk alma eğilimi, belirsizliğe katlanma ve yenilikçilik özellikleri diğerlerine göre daha fazladır. Gürol ve Atsan (2006), Türkiye'deki üniversitede son sınıfta öğrenim gören öğrencileriyle yaptığı çalışmanın sonunda da aynı sonuca ulaşmıştır. Girişimcilik ve çeşitli alanlarda yapılan araştırmalar, bireyin ailesi, akrabası ve yakın çevresi gibi sosyal faktörlerin ve bunların buldukları desteklerin kişinin girişimcilik becerisi üzerinde olumlu yönde etki ettiğini vurgulamaktadır.

Hisrich, Peters ve Shepherd'ın (2005) da belirttiği gibi, içinde bulunduğu toplumun yapısı, durumu ve yine o toplumun kültürü, toplumda mevcut girişimci sayısını etkilemektedir. Koçak Torucu (1994) tarafından yapılan araştırma sonucunda, grupla danışma uygulamalarının genç bireylerin girişimciliklerine olumlu yönde belirtilmiştir. Diğer bir çalışmada, kişilerin ailelerinin, girişimci kültürünün oluşmasında ve bireyin girişimciliğe yönelmesinde etken olduğu sonucuna varılmıştır (Gözek, 2006). Aydın ve Er'in (2015) de belirttiği gibi, bir ülkedeki girişimci sayısı; çocuk ve genç bireylere özgüven aşılıp, çocuklar ve gençler kendilerini fikirlerini ortaya koyabilmeleri amacıyla onları motive edip ve onlara gereken olanakları sunarak artırılabilir.

Başarma arzusu girişimci ruhlu kişilerde, daha çoktur. Onlar tekdüze ve sıradan işler yerine, yeni fikirler üretmeyi tercih ederler. Sürekli çalışma ve bir şeyler üretme isteği içerisinde oldukları ve bu yüzden uzun süreli çalışmayı yeğlerler. Girişimci bireyler yetkilerini başkalarına devretmeyi sevmedikleri için de yoğun iş temposu arasında, asıl önemli olan işler için yeterli vakit ayıramamaktadırlar. Girişimci bireyin, yapılan bütün araştırmalarda risk almanın en stratejik özellik olduğu belirtilmiştir. Ayrıca atak olması, yaratıcı, kararlı, öngörüler güçlü hem özgüveni yüksek hem de çevresine güven verebilen olması önemli özellikler arasında yer alır. Bu durum da girişimciyi, profesyonel yöneticiden ayırır. Çelik ve Akgemci'nin (1998, 21–22) vurguladığı duruma göre girişimci kar etmeye çalışmak ve girişimlerin sonunda oluşacak risklere katlanmak zorunda iken yöneticilik mesleğinde, kar ve risk başka bireylere aittir.

Edward Bono'ya göre başkaları tarafından keşfedilmemiş bir şeyi yaratmak fikrinin eyleme dönüştürebilme becerisi girişimci ile bir yazar ya da sanatkarın ortak noktasını oluşturmaktadır (Titiz, 1994, 6). Girişimcilerin esas özellikleri aşağıda belirtildiği şekildedir (Yeniçeri ve İnce, 2005, 41):

- Hayal kurmak ve kurdurmak,
- Strateji uygulayabilmek
- Fırsatlardan en iyi şekilde faydalanmayı bilmek,
- Kişisel sorumluluk alma duygusu,
- Düşüncelerini hayata geçirme konusunda kararlı olmak
- Vizyon ve görev sahibi olma,
- Yenilikçi olmak.

Meredith, Lambing, Kuehl'e göre girişimcilerde bulunması gereken özellikler şunlardır (akt. Güney, 2008, 56-58):

- İş imkânlarını fark etmek,
- Kaynakları en iyi şekilde kullanmak,
- Başarıyı yakalamak için harekete geçmek,
- İş kurma konusunda istekli ve hevesli olmak,
- Kararlılık, başarısızlık olsa dahi vazgeçmemektir.

Farklı yazarlar tarafından yapılan bilimsel çalışmalarda ortaya konan, girişimcilerin temel özellikleri (Güney, 2008, 57-58) Tablo 2.1'de gösterilmiştir.

Tablo 2.1. Girişimcilerin temel özellikleri

Tarih	Yazar	Özellikler
1848	Mili	Risk
1917	Weber	Biçimsel otoritenin kaynağı olma
1934	Schumpeter	Yenilik ve önyak olma
1954	Sutton	Sorumluluğa ihtiyaç duyma
1959	Hartman	Biçimsel otoritenin kaynağı olma
1961	McClelland	Risk alma ve başarı güdüsü
1963	Davids	Hırslı olma, bağımsızlık isteği, sorumluluk ve özgüven
1964	Pickle	İnsan ilişkileri, iletişim becerisi ve teknik bilgi
1965	Litzinger	Riski tercih etme, bağımsızlık, tanınma, babacanlık ve liderlik
1965	Schrage	Doğru algılama, güç motivasyonu ve gerginliğin performansı azalttığı gerçeğinin farkına varılması
1971	Palmer	Risk ölçme
1971	Hordaney ve Aboud	Başarı güdüsü, özerklik, saldırganlık, güç ve tanıma

1973	Winter	Güç ihtiyacı
1974	Borland	İçsel güç odağı
1974	Liles	Başarı ihtiyacı
1977	Gasse	Kişisel değerlere dönüklük
1978	Timmons	Güdü, özgüven, amaca dönüklük, orta düzeyde risk alma, kontrol odağı, yaratıcılık ve yenilikçilik
1980	Brockhaus	Risk üstlenme eğilimi
1980	Sexton	Enerjik olma, hırs ve olumlu terslikler
1981	Mescon-Motanari	Başarı, hâkimiyet, özerklik, dayanma gücü ve kontrol
1981	Welsh-White	Kontrol ihtiyacı, sorumluluk isteği, özgüven, güdü, mücadele etme ve orta düzeyde risk alma
1982	Dunkelberg-Cooper, Young-Welsh	Büyümeye, bağımsızlığa ve zanaatkârlığa dönüklük, kontrol kaynağı, özgüven ve yenilikçilik

2.2.3. Girişimcilik Teorileri

Girişimcilik konusunu farklı biçimlerde ve iktisadi, psikoloji, sosyoloji, antropoloji ve bölge ile alakalı bilimlerini içine alan bir çok yaklaşım olsa da girişimcilikle ilgili mevcut küresel bir kurama rastlanmamıştır. Girişimcinin kim olduğu ve girişimciliğin ne anlama geldiği ile ilgili ortak bir görüş birliği yoktur (Özkul, 2008).

2.2.3.1. Girişimcilikle İlgili Ekonomik Temelli Yaklaşımlar

Girişimcilikle ilgili ekonomik yaklaşımlar, girişimcilik düşüncesi ve girişimcinin rolü üzerinde durmaktadır. Montanye'e (2006) göre, girişimcilik teorisi hakkında alan yazında bir sürü yoğunluk ve çeşitlilik olmasına rağmen aslında iktisatçılar tarafından anlaşılmamıştır. Fransa'da 18. yüzyıl başlarında yaşayan aslen İrlandalı olan ekonomist Richard Cantillon, iktisat teorisinde girişimcinin rolünün önemini anlayan ilk kişidir ve girişimcilikte çok önemli bir dönüm noktasını teşkil eder. Cantillon, ekonomideki insanları üç gruba ayırır:

- Toprak sahibi olanlar,
- Girişimciler,
- İşçi sınıfı.

Cantillon'a göre 1 ve 3. sınıflar pasif durumdayken girişimciler grubun merkezini oluşturmaktadır (Gabel, 2003). Cantillon'a göre as olan girişimcinin kişiliği değil işlevidir.

Hatta ki girişimcinin ekonomik işlevi sosyal statüsünün de üstündedir (Hebert ve Link, 2006).

Nicolas Baudeau ise tarımın üstünlüğüne inanmıştır ve Cantillon'u yansıtarak riski ön plana çıkartmıştır. Ancak Baudeau'nun, Cantillon'dan farkı ise girişimciyi risk alma özelliğinin yanında üretim masraflarını da azaltarak kârını yükseltmek için yeni teknolojilere veya düşüncelere yer veren inovatif bir birey olarak tanımlayarak girişimci kavramına yeni bir nitelik kazandırmasıdır (Hebert ve Link, 2006).

Kapitalist (anamacı) girişimcileri üretimi örgütlemeleri, tasarruf ve yatırım yapmaları açısından ekonomi zincirinde çok önemli bir yer oluştururlar. (Kazgan, 2004). Fransız iktisatçı Jean Baptiste Say'ın girişimcilik teorisi endüstriyel gelişmenin üç ayrı etkinliğe bölünmesiyle başlar:

Araştırma: ortaya bilgi koymak için araştırmacı kişiler ile yapılır.

Uyarılama (adjustment): Girişimciler tarafından araştırma sonucu elde edilen bilgiyi kullanılabilir hale dönüştürmek için yapılır.

Üretim: İşçiler tarafından yapılır (Landström, 2005).

Von Thünen, tarafından girişimci risk alan, yenilikçi birey olarak söz edilir (Sciascia & De Vita, 2004). Thünen, girişimci ve yönetici ifadelerini ayırmış ve girişimcinin risk almasına ayırt edici öge olarak vurgulamıştır (Döm, 2006, 6). Girişimcilik teorisine, olası en önemli ve herkes tarafından bilinen katkı "*The Theory of Economic Development*" adlı kitabında girişimciyi, yeniliği sunan birey olarak tanımlayan Joseph A. Schumpeter tarafından yapılmıştır (Aidis, 2003, 4).

2.2.3.2. Girişimcilikle İlgili Psikolojik Temelli Yaklaşımlar

Araştırmacıların bazılarına göre girişimciliği anlayabilmek için ekonomik yönüne bazıları içinse girişimci bireyin kişisel özelliklerine bakılmalıdır. Psikolojik temelli yaklaşım içerisindeki araştırmacılara göre ise, önemli olan bireyin karakterini tanımlamaya çalışıp, başarılı girişimcilerin en önemli niteliklerine dikkat çekmektir (Philipsen, 1998, 8). Bu yaklaşımdakiler için önemli olan, uygun pazar fırsatlarına cevap vererek kendilerine ait işletmeleri kuran kişilerin sayılarından ziyade, toplumdaki onca bireyden hangileri yeni

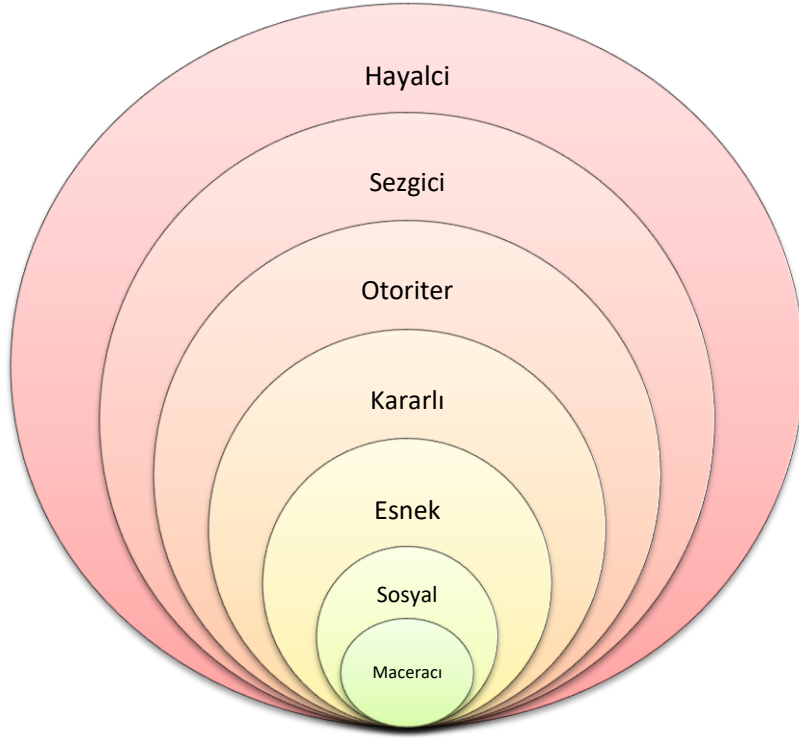
girişimlerde bulunacak ve neden herkes piyasada bulunan imkânları görememektedir sorusunun yanıtıdır (Schaver ve Scott, 1991).

Girişimcilikle ilgili psikolojik çalışmaları iki grupta ele alınır. Birinci grubun temel amacı, girişimsel kişiliği yoğunlaşan çalışmalardır. Diğer gruptakiler ise girişimci kişiliğin sosyo-psikolojik olan çalışmalardır diğer bir ifadeyle girişimci kişiliğin dışardan etkilenecek şekilde şekillendiğini söyleyenlerdir (Swedberg, 2000).

Delmar tarafından bireysel özelliklerin girişimcilik üzerindeki etkisini araştırmada yeni bir yaklaşım ortaya konmuştur. Delmar'a daha önce yapılan çalışmalarda girişimcinin sabit tipik özelliklerine ya da girişimcilik performansına çevrenin etkileri üzerine yoğunlaşarak girişimci davranışın hem bireysel farklılıklar hem de iş nitelikleri tarafından belirlendiğini ifade edilmiştir (Delmar, 1996).

McClelland'a göre ise girişimciliğin gelişmesinde başarıya ihtiyacı ekonomik güdülerden daha ön plandadır. Burada anlam bakımından girişimcilik başlangıç olarak psikolojik bir iştir (Demirez ve Cebeci, 2005). McClelland'a göre girişimcilikte iyi bir başarı için üç davranışa dikkat çekmek gerekir. Bunlardan ilki sorunlara çözüm bulmak için bireysel sorumluluk alarak inisiyatifini başlatmak, diğeri ise uygun bir başarı hedefi koyarak bu hedefe ulaşmak için uygun bir riski üstlenmek ve son olarak da harekete geçmek için en iyi şekilde motive olup gerçekten istemektir (Top, 2006, 75-76).

Lessem tarafından oluşturulan kişilik imajı yaklaşımına göre, insanlarda yedi farklı kişilik özelliği söz konusudur (Top, 2006, 81).

Şekil 2.1. Girişimci kişilik tayfı (Kaynak: Top, 2006, 82)

Tayf teorisinde her renk bireyin şahsi egemen kişi olarak eğilimini vurgulamak için kullanılır. Teori bağlamında insanlar ve girişimciler, yedi farklı sosyopsiko-enerjiyi çevrelerine dağıtırlar ve aynı zamanda da çevresindekilerden benzerlik gösteren kişilik enerjisini algırlarlar. Bireyin dağıttığı ve dışardan algılanabilen bireyde var olan yedi sosyopsikolojik kişiliği yansıtır. Eğer bu psiko-enerjilerin olumlu biçimde algılanıp yorumlanması sonucu kişilikleri ve kişilik kapasiteleri adlandırılarak bireyin girişimci kişilikleri ile ilgili olarak bilgi edinilebilir (Top, 2006, 81).

Kişilik açısından başka bir ifade Gerber tarafından yapılan durumsal girişimci kişilik özellikleridir. Ona göre girişimci bireyin içinde üç benlik bulunur. Bulunan bu benliklerden ilk olarak girişimci benlik hayal eder, yönetici benlik olan girişimci benliği süsler ve son olarak usta benlik bu girişimi gerçekleştirir. Yalnız üç benlik şartları içerisinde belirli özelliklere göre sıralanır. Zaten doğru biçimde sıralanırsa başarıyı getirir (Gerber, 1997, 24).

2.2.3.3. Girişimcilikle İlgili Sosyolojik Temelli Yaklaşımlar

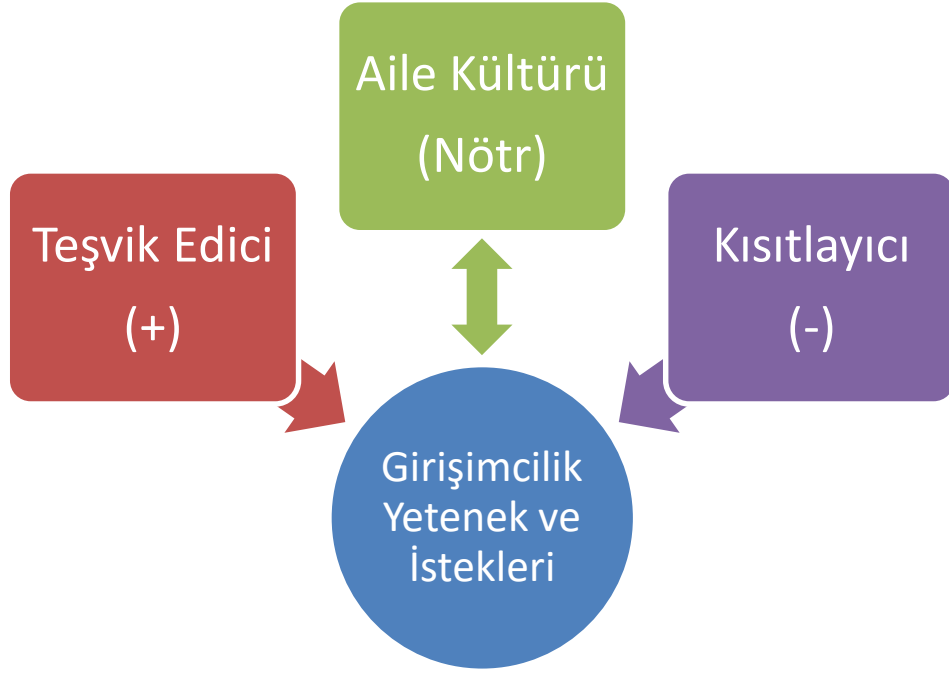
Girişimciliğin gelişmesinde, sosyal normların niteliği oldukça önem arz etmektedir. (Virtanen, 1997, 8). Girişimcilik, sosyoloji alanında yer verilen terim olmasa günümüzde modern sosyolojide popülerlik kazanmaya başlamıştır. S.M. Lipset “*Values and Entrepreneurship in the Americas*” isimli eserinde girişimcilik ve ekonomik gelişme seviyesinin kültürel değerlerden önemli ölçüde etkilendiği savunmaktadır (Swedberg, 2000, 28-29).

Girişimcilik ile alakalı sosyolojik teoriler, iki temel yaklaşım olarak incelenebilir.

1. Girişimcilikte Sosyal Çevre: Girişimcilik seviyesi toplumun beceri ve seçimlerinin yanında çevrenin sunduğu imkânlarla da bağlıdır. Bu durumu etkileyen diğer faktörleri şu şekilde sıralayabiliriz; teknoloji, ekonomik gelişme seviyesi, kültür, kurum ya da toplumun demografik yapısı vb. (Hofstede vd., 2004).

Çeşitli araştırmalara ile kültürel değerler ve girişimle ilgili etkinlikler arasında önemli bir bağ söz konusu olduğu görülmüştür (Baughn ve Neupert, 2003). Dolayısıyla bireydeki girişimcilik algısı, bireyin içinde bulunduğu kültür; bireyi etkileyen alt kültürler, anne, baba, kardeşleri, arkadaşları, çevresi, eğitim ve öğretim vb. durumlardan etkilenmektedir (Demirel, 2003).

Kişide var olan girişimcilik kültürü, bulunduğu toplumun kültürü ile içiçe olduğunu belirten İraz’a (2005) göre; girişimcilik kültürünü tanımlarken, girişimci bireyin risk alarak üstünlük ruhu ve işyerinin ekonomik çevre ile arasındaki ilişkilerini idare etme biçimine yön veren kişisel değerler, davranışlar, tecrübeler ve idare etme yeteneğinin birleşmesi ile oluşan bir örüntüyü ifade eder. Bireylerin aile yapıları da girişimci kişiliğin oluşmasında en önemli noktalardan birini oluşturmaktadır. Ailelerin girişimcilik üzerinde etkisini üç grupta ele alınır. Bunlar teşvik edici etki, kısıtlayıcı etki ve kararsızlık yaratıcı etki olmak şeklindedir (İraz, 2005).

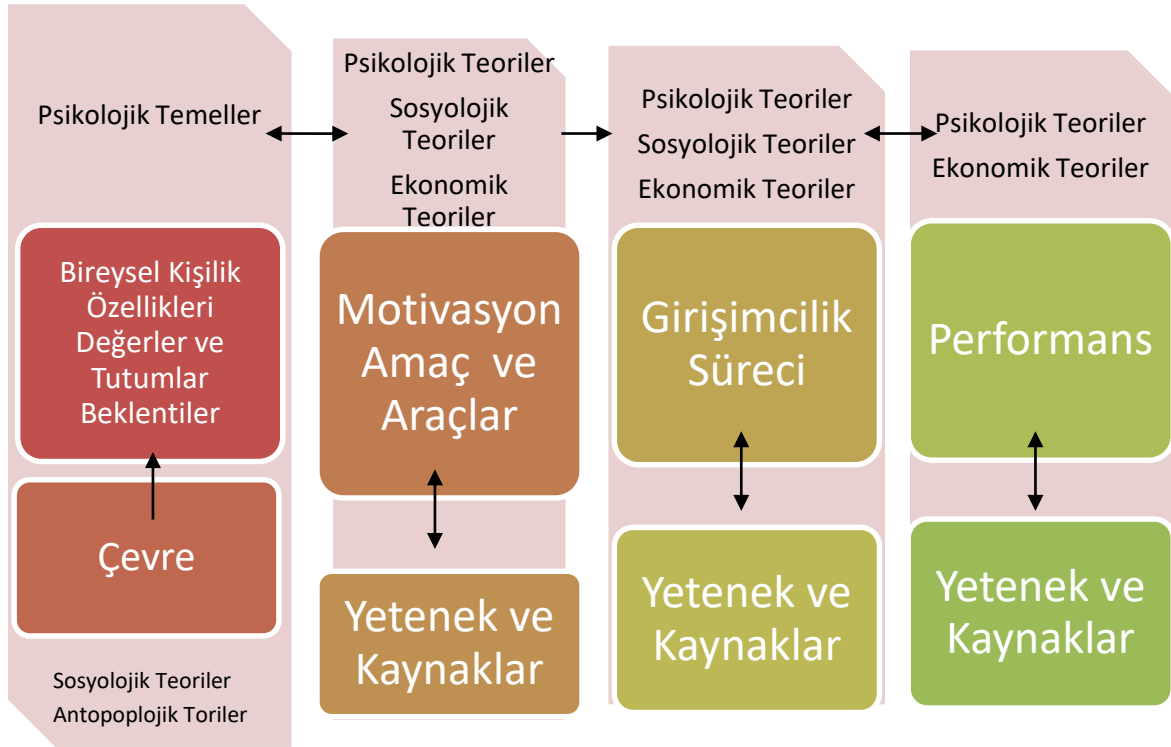

şekil 2.2. Ailenin girişimcilik ùzerine etkisi (Kaynak: İraz, 2005, 177.)

Eğitim girişimciliğin gelişmesinde önemli bir yere sahiptir. Bireyin okul yaşamında meydana gelebilecek girişimcilik niteliğini körelten baskı ve davranışlar daha sonraki yaşamında, daha az risk taşıyan daha sıradan meslekler, yenilik ve yaratıcılıktan uzak işler seçmesine sebep olabilir (İraz, 2005).

2. Girişimcilikte Güven ve Ahlak: girişimcilik ile ilgili eylemlerde, birlikte iş yapmayı, iş birliğini en doğru şekliyle takip ederek olayın gerçeleştirilmesini sağlayan önemli bir kavram güvendir. Kişilerin ve toplumların bireysel şekilde iş yapmada ve de toplu olarak iş yapma da elinde bulundurdukları toplumsal sermaye ise ahlaktır. Adam Smith'in de vurguladığı gibi piyasadaki apaçık gözükme de ancak düzenleyici olan ellerden birisidir (Top, 2006).

Girişimcilik birden fazla bilimsel disiplinle açıklanması mümkün olabilen bir kavramdır. Bu anlamda ekonomi, psikoloji ve sosyoloji bilimleri alanyazında girişimciliği anlamada ve ifade etmede en önde gelen disiplinler olarak önümüze çıkmaktadır.

Şekil 2.3. Girişimciliği açıklayan farklı teoriler (Kaynak: Virtanen, 1997, 12.)

Şekilden de anlaşılacağı girişimciliğin farklı teorileri bulunmaktadır. Girişimcilik teorileri girişimciliğin farklı yönleri ile ilgilenecek girişimciliği tanımlamaya çalışmaktadır. Mesela kişilik özelliklerine değerlere, tutumlara beklentilere odaklanan psikolojik ve sosyolojik teorilerdir. Gaye, hedef, girişimcilik süreci ve performans üzerine yoğunlaşan ise ekonomik teorilerdir. Girişimcilikle ilgili ekonomik temelli yaklaşımlar, genellikle düşünce olarak girişimciliği ve girişimcinin rolüyle ilgilenirken, bireyin girişimci olmasında etkisi olan kişilik özellikleriyle psikolojik temelli yaklaşımlar ilgilenmektedir. Bireyin girişimci olmasına etki eden aile, eğitim, sosyal çevre gibi sosyal değerleri açıklamayı kendisine temel amaç olarak belirleyen Sosyolojik temelli yaklaşımlardır. (Özkul, 2008).

2.3. Girişimcilik Türleri

Girişimcilik deyince sadece bir bireyin herhangi bir sektörde iş kurması ve benzeri durumlar akla gelmektedir ama girişimcilik farklı türlere sahiptir. Alanyazına bakıldığında girişimcilik, durumsal, düşünsel, organize olma ve eylemsel şekillerine göre sınıflandırılır (Top, 2006, 8). En yaygın olarak kabul edilen girişimcilik türleri; Orijinal girişimcilik, iç girişimcilik, kurumsal girişimcilik, stratejik girişimcilik, kadın girişimciliği, küresel girişimcilik ve sosyal girişimciliğdir.

2.3.1. Orijinal Girişimcilik

Girişimci bireylerin ilk olarak kendi kuvvet, kabiliyet, sezi, anlayabilme, tecrübe gibi unsurlarına bakarak hayata dair yapmayı arzuladıklarını gerçekleştirmek için uygulamaya geçtikleri ve ilk kez temelden başlayarak meydana gelen girişimler, orijinal ve ilk kez oluyor olması da ayırt edici özelliğidir (Marangoz, 2012, 11). Bağımsız olarak değiştirilmemiş haliyle ilk kez meydana getiren yeni girişimcilik türünün adıdır. (Top, 2006, 8). Girişimcinin, kendi g ve yeteneklerini hayalleriyle birleştirmek için temelden başlayarak oluşturdukları girişimlerdir (Cin ve Günay, 2013, 10).

2.3.2. İ Girişimcilik

1980’li yıllarda i girişimcilik, “hayalperest bir bireyin yaptığı iş” olarak tanımlanırken, bu bireylerin yenilikler meydana getirmekte sorumluluk almaktan ekinmediklerine değinilmiştir. Bu ifade zaman geçtikçe “rgt dhilinde girişimsel yeteneklerin uygulamaya konması” olarak değerlendirilmiştir (Soyşekerci, 2013, 129).

İ girişimcilik, üzerine risk alarak yeni bir şirket kurmadan bir şirketin içinde faaliyet göstermektir. Kısaca, “*faaliyet halindeki organizasyonlardaki girişimcilik*” olarak ele alınmaktadır (Ağca ve Kurt, 2007). İlk olarak, Giffort Pinchot tarafından tanımlanan i girişimcilik kavramı, örgütsel ve ekonomik ilerlemede önemi yüksek bir öğe olarak görülmektedir (Dm, 2007). Yapılan bazı uygulamalar şu şekilde sıralanabilir: alışmak isteyen kişilerin gerekli araştırmalar yapması için maddi destek sağlamak, ücretleri düzenli ödemek, çalışanlara yenilik ile alakalı yeni fikirler ortaya koymasını için gerekli boş vakitler vermek, prim, ikramiye vermek, terfi vermek, çalışanların sorumluluklarını arttırmak, kazançtan yüzdelik oran vermek ve iş güvencesi ile ilgi tedbirleri sağlamak gibi (Kozak ve Yılmaz, 2010).

Damanpour; kurum içinde bulunan yenilik kavramını, yeni fikir ve davranışlar üretilerek, geliştirilmesi ve uygulanmasıdır. İ girişimcilik ise yeniliklerin ortaya konmasında olanak sağlayacak ortamın sağlanıp sağlanamamasına bağlıdır (Morris, Kuratko, 2002). İ girişimcilerin sahip olması gereken özellikler; araştırmacı, sorgulayıcı ve yenilikçi olma, inatçı, ısrarcı ve aynı zamanda risk almaktan çekinmeden esnek ve geleceğe dönük bir biçimde takım çalışmasını da destekleyerek hareket etmek, problem çözme becerisi ve başarma isteğinin yüksek olması, çevreyi iyi şekilde inceleyerek anlamaya çalışma şeklinde sıralanabilir (Hisrich, Peters ve Shepherd, 2005, 51-52).

2.3.3. Stratejik Girişimcilik

Stratejik girişimcilik; teknolojilerin, piyasanın her geçen gün artarak globalleştiğini, günümüzde ve gelecekte rekabet avantajının geliştirilebileceğini, örgütsel yeniliklerin ortaya konulması gerekliliğini içine alan bir kavram olarak belirtilir (Yılmaz, 2012). Stratejik girişimcilik, girişimcilik ve stratejik yönetimin birleşmesiyle oluşmuştur. Buna göre: “*Stratejik girişimcilik, zenginlik yaratan girişimsel stratejileri tasarlamaya ve uygulamaya yönelik, girişimsel ve stratejik perspektiflerin birleşmesidir. Stratejik girişimcilik, stratejik bir perspektifle ele alınan girişimsel etkinliklerdir*”. Genç’e (2012, 73) göre stratejik girişimciliğin temel özelliklerini, kazanç ve fırsat arama faaliyetleri oluşturmaktadır.

2.3.4. Kadın Girişimciliği

Kadın girişimciler, risk üstlenme eğilimi daha çok olan diğer kadınlara nazaran, çok daha kararlı daha çok motivedir, hayatlarının kontrolünü ellerine almak isteyen kadınlardır. Kadın girişimcileri yaratıcı olan, kendine güveni olan ve kişisel olarak veya işbirliği içinde ekonomik bağımsızlığını ele almakta yetenekli, birey olarak, aile yaşamında ve diğer sosyal hayata uyum sağlayarak işletmeyi kurmak ve işletmeyi yapmak diğer bireylere de çalışma fırsatları üreten kadınlardır (Keskin, 2014).

Bir başka tanıma göre kadın girişimciliği ise, “*Evinin dışında bir yerde, namına kurduğu işletmeye sahip, kendi işletmesinde tek ya da işletmesinde başkaları ile birlikte çalışıyor ya da ortak çalışan, işletmesiyle alakalı değişik kamu kuruluşları veya özel kuruluşlarla irtibata içerisinde olan, işletmesinde gelecek planları yapan, işletmesinden kazandığı kazancı, kullanımında ve yatırımında yetkili olan, kendisi ve işletmesi adına gerekli riski üstlenen kadın*” (Soysal, 2010) şeklindedir.

2.3.5. Sanal Girişimcilik

İletişim ağları yoluyla mal, hizmet, çeşitli üretim, yayın, reklam, satış ve dağıtımlarının yapılmasına sanal girişimcilik (e-ticaret) denir (Doğan, Altın ve Başar, 2010, 14-15). Sanal girişimcilik, teknoloji dünyasında etkinliğini daha fazla hissettiren girişimcilik çeşitleri arasında gelişen dünyanın hızına en yakın bir girişim türüdür. Bilgisayar yoluyla otomotiv, eğitime, gayrimenkul, sağlığa ve benzeri bir sürü alanda müşteriye kolay ve başarılı bir şekilde hizmet olanağı sunabilmektedir (Tutar ve Altınkaynak, 2013).

2.3.6. Fırsat Girişimciliği

Fırsat girişimciliği, adından da anlaşılacağı gibi girişimcinin karşısına çıkan fırsatları değerlendirdiği girişimcilik şeklidir. Girişimciler zaten doğal olarak çevresini daimi bir şekilde gözlemlene ve analiz etme gereksiniminde olduğundan, insanların gereksinimlerinden kendine yol haritası çizerek pazarda halihazırda olan ya da ihtimal dahilindeki fırsatları analiz edip, bu gereksinimlere karşılık verecek mal ve hizmetleri üretmektedir (Büyük, 2014, 41).

Girişimci fırsatları inceler ve kazançlı çıkabileceğini düşündüğü konularda yatırım yapar. Fırsat girişimciliği ise piyasadaki mevcut fırsatları görerek veya olası fırsatları da fark ederek pazarda bulunan mal veya hizmetleri piyasaya sunmaktır. Bu fırsatlar pazarda hiç olmaması veya piyasada olan malın ya da belirli hizmetin ilgili pazara yettiği kadar sunulmaması veya piyasada bulunan ürünün de gerekli standartlara (kaliteli olarak) sunulmamasından kaynaklanmaktadır (Tutar ve Altınkaynak, 2013).

Mevcut ya da olası pazardaki değişimin sonucunda ortaya çıkan fırsatları fark ederek veya hali hazırda bulunan durumu tespit ederek, ilgili pazara mal ve hizmet sunmak için gerçekleştirilen girişimcilik türüdür. Fırsat girişimciliğinden gerektiği kadar faydalanabilmek için girişimcinin yeterli bilgi birikimine ve kabiliyete sahip olması gerekir (Tekin, 2004, 3).

2.3.7. Küresel (Uluslararası) Girişimcilik

Günümüz dünyasında milletler arası imzalanan ekonomik anlaşmalar, global pazarlama ve yeni ekonomik birleşmelerin ortaya çıkması gibi nedenlerden dolayı girişimcilik uluslararası bir boyuta ulaşmıştır. Uluslararası girişimciler, gereken iş gücüne ve güçlü finansal duruma sahip, iş bitirme yeteneği olan girişimcilerdir. Bu tür girişimciler, günümüz dünyasında var olan bu güçlerine dayanarak dünya ölçeğinde siyaset ve strateji geliştirebilmektedirler (Tutar ve Altınkaynak, 2013, 41).

2.3.8. Yaratıcı Girişimcilik

Girişimcinin fikir veya buluşu yeni olarak veya elde bulunan ürün veya hizmeti sil baştan tasarlayarak aynı zamanda kalite durumunu da daha da üst düzeye taşıyarak gerçekleştiren girişimcilik türüdür (Tekin, 2004, 4). Yaratıcı girişimcilik aynı zamanda girişimcilik kavramının özünü oluşturur (Büyük, 2014, 45).

2.3.9. Sosyal Girişimcilik

Yapılan işten sağlanacak olan kâr en üst düzeye çıkartma amacı gütmeyip, aksine, kârın insanlığın öncelikli ihtiyaçlarını karşılamak için kullanan bir iş modelidir (Yunus, Sibiude ve Lesueur, 2012).

Çelik'e (2013) göre, girişimcilik sadece bir mal ya da hizmetin üretim faktörlerini bir araya getirerek ve sadece kazanç sağlamak amacıyla fırsatlardan yararlanmak anlamına gelmemelidir. Bunun yanı sıra ekonomik alanlarda, kamu alanlarında rastlamak da olasıdır. Sosyal girişimcilik özellikle küresel toplumun şartlarına göre bir fark yaratmak için fırsat oluşturma alanıdır (Burgete, Lanero, Raisiene ve Garcia, 2012, 27). Sosyal girişimcilik demek sosyal bir sorunu merkeze alarak bu problemle ilgili yapılabilecek şeyleri harekete geçirebilmektir. Sosyal girişimcilik, bütün alanda, gerekli değer ve değişimleri yaratmak, bireyin ihtiyaçları gidermek amacıyla çeşitli fırsatların kovalandığı ve risk alınan hem yaratıcı hem sezgisel hem de inovasyon sürecidir (Besler, 2010, 12). Kendi kazancı bir yana, içinde barındığı toplumda değişimleri sosyal yönden oluşturarak, içinde bulunduğu toplumun değerlerine büyük yarar veren kişiler de sosyal girişimci denir (Güler, 2011, 79). Tekerlekli sandalye alabilmek için kapak toplama kampanyalarının yapılması; kullanılmış pil, kâğıt, plastik, cam vb. geri dönüşümü mümkün atıkların toplanarak tekrar doğa yararına kazandırma çalışmaları; okul yöneticilerinin okullarına kütüphane kurabilmeleri için öğretmenlerinden, öğrencilerinden, velilerinden ve okulun yakın çevresinden kitap toplama kampanyaları başlatması; okullarda sosyal içerikli konularla ilgili öğrencileri bilgilendirici, dikkat çeken posterlerin, afişlerin, şarkıların, videoların vb. kullanılarak seminerler düzenlenmesi; doğal afet yaşayan bir bölgemize öğrencilerimizin bir günlük harçlıklarını vererek oradaki tanımadıkları arkadaşlarına destek olmaları; çeşitli Avrupa Birliği Projeleri, Bakanlık Projeleri ya da daha yerel projelerde görev alarak öğrencilerin ufuklarının genişletilmesi kimi sosyal girişimcilik çalışmalarının eğitim ayağına örnek teşkil edebilir (Çelik, 2013).

2.4. Girişimcilik ve Eğitim

Girişimcilik denince akla gelen asıl sorulardan birisi ise ‘‘Girişimci sonradan olunur mu yoksa girişimci olarak doğulur mu?’’ sorusudur. Çünkü girişimcilik insanın doğumuyla, kalıtsal olarak oluşan bir özellik midir, ya da bu özellik dış faktörler yoluyla ortaya çıkarılarak mı etkili olur ikilemi bizi bu soruya yöneltir. İnsanoğlu, doğuştan gelen bazı temel becerilere sahip olsa bile yani bir insan doğuştan gelen bir girişimcilik nitelikleri taşısa bile bu nitelikler sonradan ortaya çıkarılabilir. Eğitim ve girişimciliğin birlikte ele alınmasıyla doğuştan gelen girişimcilik yetilerinin ortaya çıkarılması ve daha da parlatılması mümkün olabilir (Yıldırım, 2008, 83). Bireylerin girişimci olmasında etkili olan nedenleri sıralayacak olursak bireyin kişilik özelliklerinin yanı sıra aile desteği, ekonomik şartlar, içinde bulunduğu sosyal ortam gibi çeşitli psikolojik, iktisadi etkiler şeklinde ifade edilir (Arıkan, 2002).

Girişimci potansiyeli olan insanların gelişimlerine katkıda bulunan ve girişimcilikteki farkındalığın büyümesini sağlayan ana unsur girişimcilik eğitimidir. Girişimcilik eğitimi kişilerde mevcut olan girişimcilik potansiyelinin fark edilmesini ve hayata geçirilmesini harekete geçirebilir (Günay, 2016, 26). Eğitim bireylere girişimcilikle ilgili sadece bakış açısı değil bunun yanında; bireylerin başarma isteği, kararlı olma, fırsatlara odaklanıp onları en iyi şekilde değerlendirerek onlardan yarar sağlama, sorumluluk alarak kendine güvenme gibi girişimcilikle ilgili özellikler kazanmalarını sağlar (Arıkan, 2002).

Tarihte yapılan ilk sistematik girişimcilik üzerine eğitim Japonyada Kobe niversitesinde 1938 senesinde Emeritus eliyle girişimcilerin gerekli duyduğu girişimcilik eğitiminin kk işletmelere seminer ya da kurs niteliğinde verilmesiyle gerçekleşmiş; ABD de 1947 yılında ilk kez Harward niversitesinde, daha sonra da New-York niversitesinde başlatılmıştır (Top, 2006).

Girişimcilik eğitimlerinde asıl amaç; kişiye hem girişimcilik bilincinin ve hem de girişimcilik becerisinin kazandırılmasıdır. Bu eğitimlerde bireye örnek olması açısından başarı ve girişimcilik bilincinin yanı sıra eğitimde başarılı ve tecrübeli girişimcilere yer vererek, onların edindiği bilgi ve tecrübelerden faydalanarak, hatta onların yanında ıraklık uygulamaları geliştirilerek, özellikle üniversitelerin ilgili bölümlerinde girişimcilikle ilgili daha fazla ders okutularak bireye katkıda bulunulmalıdır (Ağca, 2007). Avrupa Birliği’nin girişimciliğe katkıda bulunulmasında ilk sırada girişimcilik ile ilgili eğitim vermek vardır.

Bireylere girişimciliğin çok cazip bir seçenek olduğu hakkında bilgi verilmesi, girişimcilik eğitimleri ile sağlanmak istenmektedir.

Girişimcilikte bunun bireyin içinden gelmesi gereken bir duygu, içten gelen bir yönelme ve şans üzerine kurulu olduğuna inanılır. Fakat eğitimin bu konudaki katkısı görmezden gelmek söz konusu edilemez. Yapılan birçok araştırmaya göre üniversite mezunu olmanın girişimcilik ruhunda önemli rolü olduğunu belirten, Soyşekerci'ye (2013, 122) göre ise girişimsel davranışa yönelik üniversite öğrencilerinin, diğer öğrencilere göre yeni bir işletme kurma ve işletme ve geliştirme gibi kendine güvenen, risk almaktan çekinmeyen bir düşünceye sahip olma konusunda daha başarılı oldukları görülmektedir. Bu davranışın temelinde ise üniversitelerin girişimsel faaliyet duygusu anlamında önemli rol oynadıkları ortaya çıkmaktadır.

Üniversitelerdeki girişimcilik eğitimlerinin ortak hedefi öğrencilerin farklı alanlarda çeşitli dallarda yaratıcılık fikriyle özdeşleşen iş kurmalarını sağlamaktır. Verilen eğitimler sadece girişimci olmak istiyor muyum sorusunu ile kişileri gerekli desteği vermekle kalmaz, yeterli bir girişimci olabilmeleri için gereken standartlarla ilgili bilgi sahibi olmalarını da sağlamak olduğunu vurgulayan Bozkurt'un (2011, 30) da ifade ettiği gibi girişimcilik eğitiminde amaç; işletmelerin daha etkin bir şekilde oluşturulmasına teşvik etmektir.

Rapso ve Papo tarafından ifade edilen açıklamaya göre girişimcilik eğitiminin amacı (Bozkurt, 2011, 29), girişimcinin; çeşitli fırsatları fark edebilme, henüz var olmayan yeni düşünceler üretme, imkânları seri şekilde takip etme ve kaynakları bularak değerlendirme yeteneğini, iş ve ya işletme kurma veya kurulu bir işi geliştirme ve işletme becerisini, yenilikçi, eleştirel ve yaratıcı şekilde düşünme yeteneğini geliştirmektir.

ABD'de yapılan bir çalışmada girişimcilik eğitiminden yararlanan insanların;

- Yeni iş kurmada üç misli daha çok eğilim gösterdiği,
- Şahsi işinde çalışmaya üç misli daha çok yatkın gözüktüğü,
- Senelik %27 daha çok kâr elde ettiği,
- Mal varlıklarının %62 daha çok olduğu,
- Yaptıkları işten daha çok memnun oldukları sonucuna varılmıştır (Özdemir, 2016, 6).

Çağımız dünyasında yükseköğrenim görmüş genç bireyler gelişmiş toplumlarda “eğitilmeye hazır hâle gelmiş” bireyler olarak görülmektedir. Türk insanı çok fazla girişimci bir ruha sahiptir. İşte bu yüzden üniversitelerde eğitim gören gençlerin karşılığında

çıkabilecek birçok durumu fırsata çevirebilecekleri, yaratıcı zihniyetleriyle başkalarının göremediklerini fark edebilecekleri birer birey olarak yetişmeleri sağlanmalıdır (Arslan, 2002). İdeal bir girişimcilik eğitimini, üniversite okumamış olanlar için verilecek olan ve 42 saatten oluşacak olan “girişimcilik eğitime hazırlık dönemi” ve üniversite mezunlarının doğrudan katılabileceği “girişimcilik eğitimi dönemi” olmak üzere iki döneme ayırabiliriz (Karadal, 2014, 18).

Dünya Bankası'nın 2014 senesinde üzerinde çalıştığı bir raporda girişimcilik eğitiminin iki farklı grupta değerlendirilebileceğini ortaya koymuştur. Okullarda gösterilen girişimcilik dersleri birinci grubu, girişimcilik merkezleri, özel kurum ve kuruluşlarda gösterilen girişimcilik eğitimleri ise ikinci grubu meydana getirmektedir. Raporda birinci grup çalışmaları, “Girişimcilik Eğitimi”, ikinci gruptakiler ise “Girişimcilik Becerileri Kazandırma Faaliyetleri” olarak belirtilmektedir. Girişimcilik eğitiminin hedefi, girişimcilikle alakalı bilgi sunmak, girişimci yetiştirmek iken girişimcilik becerileri kazandırma faaliyetleri bir girişimi başlatmak ya da hayata geçirmek için gerekli bilgi ve becerileri sunmak amacıyla yapılmıştır (Özdemir, 2016, 6).

2.5. Girişimciliğin Önemi

Ekonomik gelişmenin en önemli parçasını günümüzde girişimcilik kavramı oluşturur. Girişimcilik geliştirmekte olan ülkelerde ekonomik açıdan düzeltirken; gelişmiş ülkelerde ise ekonomik refahın devamının sağlanmasını ve var olan durumun korunmasını sağlar. Bu sebeple girişimcilik konusu her geçen gün çağımız dünyasında daha da önemli bir hale gelmiş ayrıca dünyadaki tüm ülkeler tarafından anlaşılmış ve bu amaçla bireylerin girişimci ruhunu ve dinamizmi harekete geçirecek çalışmaların sayısı artmıştır. Büyük firmaların önündeki en büyük sıkıntı canlılığı sağlayacak, dinamik etki yaratacak olan girişimcilik ruhlarının kaybolmuş olmasıdır. Bir işletmenin, çalışanların bakış açısının pozitif yönde olabilmesi için her zaman yeni yatırımlara, değişimlere ve gelişmelere hazır olması gerekmektedir (Öneren, 2012).

Küresel hızlı değişime belirli ayak uydurmak için girişimcilik kavramına son derece önem vermemiz gerekmektedir (Müftüoğlu, 2004).

Geri kalmış toplumların en önemli sorunlarından birini girişimciliğin desteklenmemesi ya da girişimci ruhlu kişilerin yeterli olmaması (Durukan, 2006, 29). Girişimciler ülkenin gelişimi ve kalkınması için çok önemlidir. Bunun için yönetimlere

düşen görevin bu insanları cesaretlendirmek, önünü açmak, motive etmek, teşvik etmek, maddi ve manevi destek sağlamak olduğunu vurgulayan Kaya (2007, 33), kim gerekli bilgi donanımına sahipse ileride yaşayacağı belirsizliklerden oluşacak tehlikeleri daha önceden görebilmek ve başarılı bir biçimde yönetmek şansına sahip olacağını ve girişimcilerin, dinamik bir kişilik, yeniliklere açık olan bir yapıya, büyüme tutkusuyula riske ve tehlikeye sahip bireyler olduklarını belirtmiştir.

Girişimci bireylere düşen önemli görevlerden bazıları ülkedeki jeopolitik kaynakların çeşitli planlamalarla değerlendirilmesi, iş imkânlarının çoğaltılması, iş imkânlarının çoğaltılması ve verimi bir ekonominin oluşturulması olduğunu söyleyen Tutar ve Küçük (2003) girişimci bireyin, toplumun ihtiyaç duyduğu, arzu edilen bir mal, hizmet ya da ürünü bulup, üretmeye girişen ya da geliştiren ve yaratıcılığı ve lider özelliği ile buna öncülük eden kişi olduğunu vurgulamıştır (Tutar ve Küçük, 2003, 162).

İraz'a (2005, 170) göre de girişimciler içinde buldukları topluma karşı önemli görevler üstlenirler ve bu görevler, onları buldukları toplumun toplumsal ve ekonomik kalkınması ve refah düzeyinin yükseltilmesi için önemli kılar. Bu görevleri sıralayacak olursak;

1. Girişimci sayısı ile istihdam oranı doğru orantılıdır.
2. Girişimci sayısının artmasıyla toplumsal refah düzeyi ve yaşam kalitesinin artması da doğru orantılıdır.
3. Girişimciler bilim ve teknoloji kullanılmasına ve gelişmesine lider olurlar.
4. Girişimciler ülkelerinin tanıtımını yaparlar.
5. Girişimciler mevcut potansiyelleri fark edip bunların atıl olmasının da önüne geçerler.

Girişimciler içinde buldukları toplumun ihtiyaçları doğrultusunda, bu ihtiyaca yönelik yapılan yatırımla toplumun daha yaşanılabilir hale getirerek refah seviyesini yükseltirler. Çünkü yatırım sonunda istihdamla beraber bireylerin ve toplumun gelir düzeyi yükselir. Buna bağlı olarak da bireylerin ve genel olarak toplumun refah seviyesi yükselmektedir. Girişimcilerin yürütmüş olduğu projeler yoluyla (Güney, 2008, 68-69);

- İşsizliğin giderilmesini,
- Kalkınma ve endüstrileşmenin daha yaygın hâle getirilmesini,
- Ülkenin millî gelirinde artış sağlanmasını,

- Gelir dağılımındaki adaletsizliğin önlenmesini,
- Yerli ham maddelerin üretimde değerlendirilmesi sağlarlar

Tutar ve Altınkaynak'a (2013) göre, girişimcilerin ekonomiye sağladığı diğer bazı faydaları şunlardır:

- Kadınlara, gençlere, emeklilere veya azınlıklara yeni iş imkânı sağlamak,
- Topluma yeni veya değişik ürünler veya hizmetler sunmak,
- Büyük ölçekli işletmelere bayilik yapmak,
- Büyük firmaların sunmadığı fakat toplumun ihtiyacı olan kuaförlük, terzi, kuru temizleme vb. hizmetler sunmak,
- Üretimde kalite ve çeşitliliği sağlamaktır.

2.6.Girişimciliği Engelleyen Unsurlar

Türkiye'de girişimcilik özellikle 2000'li yıllarda daha da önemli bir noktaya gelmiş ve devlet tarafından daha çok desteklenmeye başlanmıştır. Ancak girişimciliğin gelişmesinde ortaya çıkan bazı engeller söz konusudur. Alan yazın incelemelerinde 150'den daha çok engeller bulunmuştur (Jain ve Ali, 2013, 133). Choo ve Wong'a (2006) göre ise bu engeller üç başlık altında toplamıştır. Bunlar; maddi engeller, beceri eksikliği ve güven eksikliğidir. Jain ve Ali (2013, 133), GEM (Global Entrepreneurship Monitor) tüm dünya yapılan bir araştırma raporuna göre bireyler iş kurmama sebeplerinin genellikle "başarısız olacağı korkusu" olduğunu söylemektedirler. Bu engeller makro olarak ve mikro olarak ele alındığında. Makro boyuttaki sorunlar; devlet, yasa, sektörün özellikleri olurken mikro boyuttaki sorunlar; çevre ve bireysel özelliklerinden kaynaklandığı görülmektedir. (Kutanis, 2006, 48).

Girişimcilik, içsel kontrolü içerir. İçsel kontrol tanım olarak, girişimcilerin gelecekte meydana gelebilecek stratejilerini planlarını ve fikirlerini dışardan gelen etkilerden da fazla bireyin belirleyebileceği inancıdır. Bunun tam tersine dışsal kontrol girişimcilerin gelecekte meydana gelebilecek fikirlerini bireyin kontrollerinden daha fazla dış etkiler aracılığıyla meydana gelmesidir (Daft, 1991). Girişimciler için en kötü senaryo ise Öğrenilmiş çaresizlik olurken, krizleri başarı ile geçen girişimciler için organizasyonun meydana gelme anına karşılık gelir. (Bjørnstad, 2006). Durukan'a (2006) göre girişimciliği engelleyen faktörler özetle şu şekildedir:

1) Sosyal çevre: Girişimciliği engelleyen en temel engellerden birisidir. Bireylerin baskıcı bir çevre ve aile yapısıyla kırsal bölgelerde yetişmesi onların ileriki yaşamlarında da gelişime kapalı, pasif ve kendine güveni olmayan bireyler olarak karşımıza çıkmasına sebep olur. Çünkü çevrenin ve ailenin bireye verdiği kültür bireyin yaşantısını her yönüyle etkilemektedir.

2) İşletme Sahiplerinin Teknik Kökenli Olması: Türk girişimciler üretim anlamında becerikli ve etkin olmasına karşın piyasaya yönelik olarak düşünme ve değerlendirme kısmında yetersiz kalmaktadırlar.

3) Uygulanabilir Çalışmalarının Yetersizliği: Bu anlamda fizibilite çalışmaları gerekli kaynaklardan alınan destek için yapılması gereken işlemler şeklinde anlaşıldığı için yetersiz kalmaktadır.

4) Piyasa araştırması: Bu konuda da faaliyet gösterilecek olan pazarın seçimi ve analizi konusunda gereken ilgi ve dikkat gösterilmemektedir.

5) Yenilik: Ar-ge çalışmalarını zaman kaybı olarak gören girişimciler hem yenilik yapamazken hem de piyasadan da kolaylıkla silinirler.

6) Aile İşletmeciliği: Büyümenin önündeki bir diğer önemli unsur da geleneksel aile işletmeciliğidir. Küçük bir işletmeyken sorunların üstesinden kolaylıkla gelinebilirken işletmenin büyümesi durumunda aşılamayan sorunlar dahilinde işletme dağılmaya kadar gitmektedir.

7) Finansman Sorunu: Girişimciler, Kobiler makul oranda faiz ve gerekli vade uzunluğunda kredi bulmakta zorlanmaktadırlar.

8) Bilgi Eksikliği: Gerekli bilgileri elde etme, bu bilgileri işleme ve değerlemede yetersiz kalınmaktadır.

9) Devlet Yönetiminin Girişimciye Bakış Açısının Değiştirilmesi: Toplumun bakışındaki olumsuzluklar yönetimi oluşturan devlet görevlilerine yansarak işletmelere kötü davranılmasına ve işlerin savsaklanmasına kadar gidebilmektedir.

Akpınar ve Küçükgöksel'e (2015) göre, girişimciliğin önünde önemsizmesi gereken birçok engel vardır. Bunların başında gelir güvencesi, başaramayacağından korkmak ve gerekli desteklerin yoksunluğudur. Herhangi bir şekilde başarısız olduğunda bireyin belli bir gelirinin olması ve parasal yönden çevresindekilere bağlılığın kaldırılması için önlemler alınmalıdır. Çalışmanın başka bir sonucuna göre de, öğrencilerin mezuniyetten sonra risk almak istemedikleri ve bu nedenle mezuniyet sonrası kamu ya da özel sektörde ücretli çalışma fikrinde oldukları ifade edilmiştir. Gençlerin girişimcilik konusunda hem eğitim

hem bilgi kaynaklarına hem de finansal kaynaklara kolay erişiminin sağlanmasına gereksinim bulunmaktadır.

Kadının iş yaşamına katılımı Öğüt'e (2006) göre, evrensel anlamda ülkeden ülkeye ve iş alanlarında farklılık göstermektedir. Kadın yönetici ve girişimciler sahip oldukları konuma göre farklı engeller ile karşı karşıya gelebilmektedirler. Kadınların karşılaştığı engeller içerisinde özellikle yönetim kademelerinde Cam tavan (glass ceiling) olarak isimlendirilen durum gösterilebilir. Oysaki bilgi çağının Ar-Ge, inovatif ve bilgiye dayalı alanlarda hızlı yükseliş kadınsal değerlerle doğru orantılıdır. Bilgi teknolojileri ve küresel iletişim yetenekleri olan feminen değerleri iş yaşamına başarıları için uygulayan kadın girişimci ve yöneticilerimizin hem sayısal hem de nitelik anlamda artış göstermesi ülkedeki iş dünya piyasalarında üst düzeylere tırmanmasında büyük rol oynayacaktır.

Batı ülkelerinin çoğunda yapılan araştırmalar kadın girişimciliği konusunda üç temel engel türü belirlemektedirler. Birincisi, aile ve ev sorumlulukları ile kadınların temel rolünü tanımlayan ve çeşitli şekillerde iş kurma niyetinde olan kadınların güvenilirliğini azaltan sosyal statüdür. İkincisi toplumsal cinsiyete dayalı dışlama mekanizmalarına az ya da çok açık, bilgi ve temasların ana kaynağı olan bilgi ve destek ağlarına erişimdeki engellerdir. Sonuncusu ise sermayeye erişim konusundaki engellerdir (Bruni, Gherardi ve Poggio, 2004).

Ballı'nın (2017) çalışmasına göre, kadın girişimci adaylarının girişimcilik konusunda önlerinde gördükleri engellerden “aile izni ve desteğinin olmaması”, “bürokratik işlemler” ve “iş yeri açma maliyetlerinin yüksek olması”, iş fikri henüz var olmayan kadın girişimci adaylarında, iş fikri var olanlara göre daha büyük bir engel olarak görülmektedir.

Genç nüfusu girişimciliği özendirmek, onlara öz güven duygusunun yanında sorumluluk da vererek, gerekli risklere girerek; hızlı karar alabilme yeteneklerinin de gelişmesi konusunda yardımcı olabilecektir (Akpınar ve Küçükgöksel, 2015).

2.7. Düşünme

İnsanoğlunun doğuştan getirdiği en önemli özellik; düşünebiliyor olması, ayrıca sahip olduğu bu becerinin farkında olup onu kullanabiliyor olmasıdır. Karşılaştığı herhangi bir sorunu çözebilmek için insanoğlu düşünmeye çalışır, düşünmeyi dener (Köknel, 2007,

366). Düşünme ile ilgili yapılan tanımlamalar incelendiğinde düşüncenin, “duyum ve izlenimlerden, tasarımlardan ayrı olarak aklın bağımsız ve kendine özgü durumu” veya “karşılaştırmalar yapma, ayırma, birleştirme, bağlantıları ve biçimleri kavrama yetisi” (TDK, 2005, 592), kavramlar arası bağlantılar kurarak düşünmeyi, zihinsel bir üretimde bulunma ve zihinsel katma değer üretme çabası (Başar, 2013, 3) olarak belirtilmiştir. Cüceloğlu’na (1993, 1-8) göre ise düşünme, olayları ve durumları daha iyi kavrayabilmek için düzenli bir şekilde oluşturulan aktif bir zihinsel süreçtir. Özden’e (2005, 79) göre ise düşünme tanımı “gözlem, deneyim, sezgi, akıl yürütme ve diğer kanallarla elde edilen bilgileri kavramsallaştırma, uygulama, analiz ve değerlendirmeleri disipline etme” olarak ifade edilmektedir. Düşünme, bir sonuca varmak için amaç doğrultusunda bilgileri, olguları, kavramları incelemek, karşılaştırmalarda bulunarak, aralarındaki ilişkiyi belirleyerek yeni ideaları bilişsel süreçlerden geçirilen ürünlere denir (MEB, 2007).

Düşünülenleri anlatmak için farklı yollar denenebilir. Bunlar çeşitli şekillerde olabilir. Resim, şekil, dil, gibi olabilir. Tompson’a göre düşünme altı değişik olayı anlatır. (akt. Kazancı, 1989):

- Kişilerin isteklerini hayal gücü ile yansıtır.
- Sorgulayarak zihindekileri hatırlar.
- Dikkat çekmek ve ya ikaz etmek maksadıyla oluşan zihinsel bir süreçtir.
- Hayal kurma ve İmgeleyebilme önemlidir.
- Gerekli inanca sahiptir.
- Düşünsel süreç sonunda belli fikirler oluşturarak, çeşitli çözüm yolları bulmak ve gerekli eleştirileri yapabilmektir.

Nickerson (1987, akt. Çubukçu, 2011, 284) düşünme kavramının, sorunları çözebilme, gerekli kararları verebilme, eleştiri yaparak düşünebilme, mantık kullanarak yargılamalarla ve yaratıcı düşünmeyi çevrelediğini söyleyerek düşünmenin özelliklerini aşağıdaki gibi ortaya koyar:

- Bilgiler en iyi şekilde ve tarafsızca anlatılması,
- Sonuçlar arasından geçerli olanları ve geçersiz olanların arasındaki fark durumunu seçebilme,
- Benzer ya da farklı durum ya da olayları görebilme,
- Farklı sorunların farklı birçok çözümü bulunmaktadır. Bunların belli

sebepleri de bulunur.

- Varsayımların ve sonuçların arasında bulunan bağlantı ve farklılığı anlayabilme,
- Abartısız bir şekilde ve özgünlüğünden taviz vermeden ayırıcı görüş açısı göstereme yeteneğidir.

Düşünmenin daha önemli tutulduğu eğitim öğretim programlarında öğrenimde bilgiler ezberletilmek yerine, bireyin düşünme yeteneklerini geliştirerek onları yeni yaşamlarına hazırlar (Ergüven, 2011, 8). Sadece bilgi anlamında değil deneyimlerle de şahsi gelişimine değer katacak beceriler; anlayabilme, durumu çözümlenme, sayısal yetenekler, kıyas yapabilme, mantıksal bağlantılar kurabilme, sınıflayabilme benzeri beceriler de eklenir. (MEB, 2012, 7).

2.7.1 Düşünme Çeşitleri

Düşünen bireyler karşılaştıkları sorunları farklı açılardan eleştirel gözle bakarak düşünen herhangi bir sorunla karşılaştıklarında çözüm yolları yaratan, olaylara, yaşanan olaylardan ders çıkartarak bunları deneyim olarak hayatına geçirirler (Ergüven, 2011). Düşünme çeşitleri arasından en çok öne çıkanlar:

- 1- Eleştirel Düşünceler
- 2- Problem Çözme
- 3- Yaratıcı Düşünceler
- 4- Biliş Üstü Düşünceler
- 5- Yansıtıcı Düşünmedir.

2.7.1.1 Eleştirel Düşünme

Çözümleme, değerlendirebilme, yorumlayabilme ve anlamlandırabilme hedefli; özgür iradeye dayalı bir şekilde karar vermeye dayanan düşünme şekline eleştirel düşünme denir. (Facione, 1990). Eleştirel düşünme için karar verme süreci de denebilir (Facione ve Facione, 2008).

Eleştirel düşünme ile ilgili Dewey, eleştirel düşünmeyi yansıtıcı düşünme olarak adlandırmıştır. Bilgilerin veya fikirlerin varsayımların sonuçlarını gereken dikkati göstererek, etkili ve disiplinli bir biçimde düşünme şeklinde tanımlamıştır (Ekiz, 2006). Eleştirel düşünmeyi genel düşünmeden farklı normal düşünme kavramının bazı durumlarda

kendi kendine ve düzenli olamayan bir şekilde olmasıdır. Buna karşın Yansıtıcı düşünme ise, belli bir amaca ve sisteme hizmet etmesi şeklinde oluşmasıdır(Ekiz, 2006, 121).

Robert Ennis tarafından eleştirel düşünme,1962 yılında ilk olarak literatüre girmiş “durumu doğru değerlendirmek”, “durumu farklı birkaç açıdan tanımlamak” olarak ifade edilmiştir. Çalışmış olduğu sonraki çalışmalara Ennis, eleştirel düşünmeyi; “yapılanlar, inanılanlar ile ilgili karar verme durumuna odaklanma” şeklinde belirtmiştir (Biesta ve Stams, 2001, 59). Kennedy, Fisher ve Ennis’e (1991) göre, belirli bir olay hakkında öğrenciler etraflı düşünme, sorunu çözümlerken de edindiği ya da alandaki bilgiler arasında ilişki kurabilme ve bunlardan becerisini edinmelidir. Öğrenciler sınırlı bilgilere sahip da olsa, çeşitli ifadeler üzerine bilgi edinmekle olmakla kalmamalı bunun yanında olaylara da eleştirel olarak bakabilmelidir.

Eleştirel düşünmeyi tanımını Halpern (1996), “istenilen davranışların olabilirliğini artıran bilişsel beceri ya da stratejilerin kullanılması”, şeklinde ifade ederken, Kökdemir (2003), “okuyarak, bulunarak veya dinleyerek elde edilen bilgiler hakkında kesin neticeye ulaşmak yerine, daha farklı açıklamalar olabileceği de göz önüne almak” olarak tanımlamıştır. Sonuç olarak eleştirel düşünmenin tanımını, “kendi düşünce sürecimizin bilincinde olarak, başkalarının düşünce süreçlerini göz önünde tutarak, öğrendiklerimizi uygulayarak, kendimizi ve çevremizde yer alan olayları anlayabilmeyi amaç edinen aktif ve organize zihinsel süreç” (Cüceloğlu, 1994, 217) şeklinde tanımlama yapılabilir.

Eleştirel düşünme tanım olarak bilinmesinin yanında eleştirel düşünme becerilerinin de bilinmesi önemlidir. Eleştirel düşünme yetenekleri ile ilgili ilk ve kapsamı geniş çalışmaların Robert Ennis’e tarafından yapıldığı görülür. Eleştirel düşünmeye ait beceriler Robert Ennis tarafından aşağıdaki maddeler şeklinde özetlemiştir (Fisher, 1995, 68-69):

1. Düşünceyi anlam bakımından kavrayabilme, anlamlı mı değil mi?
2. Akla uygunluk bakımından belirsizliği yargılama, açıklığa sahip mi?
3. İfadenin kendi aralarında bir çelişki olma durumunu yargılama, tutarlı mı?
4. Sonuca ulaşılma durumunu yargılama, mantığa uyumlu mu?
5. Anlatımın yeteri kadar kesinlik taşıma durumunu yargılama, kesinlik taşıyor mu?
6. Anlatımın farklı ilkeleri kullanma durumu yargılama, belirli bir kurala bağlı mı?
7. Gözlem yaparak anlatımın güvenilirlik durumunu yargılama, durum gerçek mi?
8. Anlatımın tümevarım yöntemin ile sonuç garanti etme durumunu yargılama, haklı mı?

9. Problemin tanımlanma durumunu yargılama, uygun mu?
10. Anlatımın varsayım durumunu yargılama, kabul edilir mi?
11. Açıklama durumunu yargılama, iyi tanımlanmış mı?
12. Anlatımın gerekli otoritelerce kabul edilme durumunu yargılama, doğru mu?

Eleştirel düşünme bilgi üretimini harekete geçiren bir dinamodur. Kişinin eleştirel düşünme becerilerini meydana getiren özellikleri Branch (2000) yedi başlık altında toplamıştır “meraklı olma, açık fikirli olma, sistematik olma, çözümleyici olma, entelektüel olgunluk, özgüven sahibi olma ve doğruya ulaşma” şeklinde listelenmiştir.

Günümüz eğitim programlarının ulaşılmak istenen hedefi eleştirel düşünme olduğunu belirten Seferoğlu ve Akbıyık’a (2006) göre, eleştirel düşünme yeteneği ve hevesini bulunduran kişiler eleştirel düşünme davranışını hayatlarında etkin şekilde etkili biçimde kullanan kişilerdir..

Eleştirel düşünmek yetenek ve heveslerinin artırılabilmesi amacıyla gereken hususlardan birincisi; bireylerin güvenli olarak algılayacakları gerekli öğrenebilme platformlarının hazırlanmasıdır. Bir diğeri ise; zihinsel süreçlerinin izlenmesidir. Connerly’ye (2006) Akınoğlu’na (2003) göre, “*Eleştirel düşünme özerk düşünmedir*”. Temelinde otonom birey olma yani bireyin kendi başına düşünebilmesi yatar. Eleştirel düşünebilen bireyler kendilerinde neyin var olup olmadığını; neyi bilip bilmediklerini; herhangi bir değerlendirme söz konusu olduğunda bunun yansız bir şekilde ele almayı bilirler.

2.7.1.1.1. Eleştirel Düşünme Süreci

Ennis’in (1991) ifadesiyle, eleştirel düşünme üç aşamada gerçekleşmektedir. İlk olarak eleştirel düşünme çevreyle kurulan iletişim sonucu diğer bireylerin de etkisiyle ortaya çıkan sorunla başlar, ikinci aşama akıl yürütmedir ki önceden elde edilen bilgiler ile ilişki kurulur ve çıkarımlarda bulunulur ve son aşama olarak da bir sonuca bağlanır. Faccione’ye (1998, 5) göre ise eleştirel düşünmeyi oluşturan parçalar şu şekildedir:

1. Analiz Etme: Problemler, olgular, tanımlar veya yargı, bilgi ve düşünceleri ifade etmek amacıyla düzenlenen farklı durumlar ile reel olan ilişkileri tanımlamaktır.

2. Yorum Yapma: tecrübe, bilgi, yargı, olay, kurallar, gerekli işlem veya sınıflamanın önemlerini belirleyip ve anlama durumudur.

3. Kendi Durumunu Düzenleme: Bireyin zihinsel etkinliklerini inceleme ve etkinliklerdeki parçaların denetimini yapma ve ulaşılan neticeler bakımından durumu düzenlemesidir.

4. Çıkarım Yapma: Çıkarım yapabilmek için gerekli olanları seçerek mantıksal açıdan değerlendirilecek sonuçlar varsayımları ve öngörülerini biçimlendirme, elde edilen bilgilere gerekli dikkati gösterme ve gerekli muhakemeyi yapmaktır.

5. Açıklama: Bir kişinin muhakeme yeteneğini ve prosesini tayin etmedir.

6. Değerlendirme: savlarını ve konularla ilgili tartışmaları değerlendirebilmedir.

Halpern'e (1999, 70) göre eleştirel düşünme, beceri ve stratejinin bir araya gelmesiyle ortaya çıkan düşünme şeklidir. Bu tür düşünme, belirli bir amaca yöneliktir. Uygulanması için de belirli becerilerin ve stratejilerin birey tarafından edinilmiş olması gerekir.

Ennis'e göre eleştirel düşünme inanacağı ve yapacağı şeyleri belirleyerek gerekli odaklanmayı gösteren yansıtıcı ve mantığa uygun düşümlerdir (Fisher, 2007, 2-4-10). Glasser'e (akt. Fisher, 2007) göre;

- Bireyin deneyimleri ile elde ettiği meseleleri dikkatli olarak düşünmek tarafında olmasıdır.
- Akla uygun yargılama ve araştırmalara dayalı metotların tamamıdır.
- Bu yöntemleri hayat geçirme becerisidir.

Özdemir'e (2008, 20-21) göre;

- Eleştirel düşünmenin önceden hazırlanmış bir eylem planı olmadığı için çizgisel olduğu söylenemez. Planı en küçük değerlendirmeler bile etkileyebilir. Bu sebepten dolayı hazır ya da basit çözümler bulunmayacaktır.
- Eleştirel düşünmenin çok yönlüdür ve bu nedenle farklı bakış açıları kendileri ile ilgili neticeye ulaşır. Bu süreci bir açıdan anlayamaz.
- Genel bir şekilde bakılacak olursa sadece neticeden çok daha fazlasını anlatır, eleştirel düşünme. Bütün çözümün faydalı ve faydasız neticeler ile değerlendirilebilir.
- Yorumlara ve değerlendirme yapmaya ihtiyaç duyduğu için siyah ve beyazdan ziyade grinin tonlarına benzetilir.
- Birçok farklı ölçütün dikkatli bir şekilde ele alınmasını ister.

- Eleştirel düşünmede Sorun görünmeyen yönleri de vardır. O yüzden tüm yönleriyle inceler.
- Eleştirel düşünme bağımsız bir şekilde bakmak ve objektiflik gerektirir.
- Yeterince çaba ister

Farklı ve karışık beceriler ile meydana gelmesi Eleştirel düşünmeyi oluşturur şeklinde ifade edilebilir. Burada becerileri en güçlüleri akla uygunluk, farkındalık, dürüstlük, açık fikirlilik, disiplin, karar verme olarak söylenebilir. Kurland'a (2000) göre bu beceriler şöyle açıklanabilir:

Akla Uygunluk: Mantıklı ve akilane davranma, kanıtlı çalışma, kanıtsız ya da yeterli değere sahip olmayanları hiç yerine koyma, kanıtlarla ilerleme ilerletenleri takip etme, tartışmalarda ve problemlerde en mantıklı açıklamaları keşfetme.

Farkındalık: önyargı ve farklı bakış açılarındın haberdar olarak farklılığa varma.

Dürüstlük: Kendine ve duygularına karşı ve bencil dürtüler ve kasti hedeflerin farkında olma.

Açık Fikirlilik: Farklı yorumlara açık olmak Bütün akla yatkın çıkarsamaları, muhtemel bakış açılarını dikkate almak.

Disiplin: Açık, tutarlı, anlayışa sahip olma ve detayları gözden kaçırmama. Hızlı kararlardan uzak durma.

Karar verme: Farklı varsayımlara saygılı bir şekilde ve birbiriyle olan bağlantılarının, önemlerinin, büyüklüğünün bilincinde olmadır.

2.7.1.1.2. Eleştirel Düşünen Bireyin Özellikleri

Cüceloğlu'na (1999) göre, eleştirel düşünme normal düşünce üzerine kuruludur. Kişilerin eleştirel düşünceye ulaşabilmesi için belirtilen basamaklardan geçmesi gerekir. Bunlar:

- Bireyler öncelikle düşünce olgusunun bilincine varmalı ve bunun kendisi tarafından bilinçli olarak yönlendirebileceğinin farkında olmalıdır.

- Kendisi kadar başkalarının da düşünce adımlarını inceleyebilmeli ki bunun sonucunda diğerleri ile kendi düşüncelerini karşılaştırma şansı yakalayabilsin. Karşısındakinin kullandığı düşünme stratejileri inceleyen insan, tekil düşünme becerisini gösterir. Böylece kendi kalıplarının dışına çıkmak için ve farklı bir bakış açısı gerektiğini daha iyi anlar.
- Eleştirel düşünme alışkanlığı elde edebilmek için elde ettiği verileri hayatına uygulamalıdır(Cüceloğlu, 1999, 256-257).

Eleştirel düşünme hem zihinsel aktiviteleri hem de hareket etme, konuşma, yazma gibi düşünmenin göstergelerini içine alan bir durumdur (Moon, 2008, 126). Eleştirel düşünmenin, eğitimde önemini anlatan Potts (1994, 1), Bununla ilgili yetenekleri aşağıdaki şekilde açıklamaya çalışmaktadır:

- Bilgiler arasında bağıntıları ve farklı ilişkileri bulma.
- Çözüm için istenen bilginin geçerlik durumunu ve diğerleri ile ilgili oluşunu belirleme.
- Problemlerin çözümlerini ya da diğer çözüm yollarını bularak değerlendirme.

Boostrom'a (1992, 1) göre, "Düşünme sadece formal eğitimin yapıldığı okullarda istenilen bir etkinlik değildir. Eleştirel düşünme sorun çözmedir ve bu da günlük yaşantımızın bir parçasını oluşturmaktadır." Özden (2003, 112), eleştirel düşünme becerilerini ele alınacak olursa en belirgin edici özellikler aşağıdaki şekilde sıralanır:

- Önyargının, çelişkinin olup olmadığını değerlendirilmesinin yapılması,
- Gerekli Kaynaklar konusunda farkındalık durumu,
- Çıkarımları, nedenleri, sonuçları değerlendirilmesinin yapılması,
- Hipotezleri, fikir ile savları birbirinden seçebilme,
- Savunulan iddianın eksiklerini ve belirsiz durumları fark etme,
- Tanımların yeterli olup olmadığını görme,

Aydın ise (2004, 137), gerekli becerileri aşağıdaki başlıklar altında toplamıştır:

- Mantık bakımından daha anlamı olan bağlantılar kurma, anlamlı olmayan ilişkileri eleme.
- Yeni bilgileri oluşturarak çeşitli çözüme yönelik önerileri geçerlilik durumuna göre doğru ya da yanlış olarak belirleme.

- Esneklik geliştirilebilirdik ve yaratımcı becerileri düşünme süreçlerine yansıtabilme.
- Soruna bütün olarak ve değişik boyutları yaklaşma.
- Anlam ve yapı ve tutarlılık bakımından ilişkileri değişkenler arasında kurma.
- Denence neticelerine göre doğrulananları bir biçimde soru alanını kısıtlama, meseleyi belirleme ve bulunan çözüm yollarını robotlaştırma.

Nickerson (1987) bireyi iyi bir “eleştirel düşünen” fert diye onaylamak için bu bireyin şu alışmışlıkları beceri ve bilgi göstermesi gerektiğini belirtmiştir:

- Sorun durumu ile alakalı kanıtları tarafsız, profesyonelce kullanmalıdır.
- Düşüncesini uzun olmayacak, tutarsız olmayacak bir biçimde takım edebilmelidir.
- Ulaştığı netice ya da çıkarımda bulunduğu anlamların mantığa uyan ve mantığa uymayan taraflarını birbirinden ayırabilmelidir.
- Bir karar almak üzere yeteri kadar veri veya bilgi bulunmadığında, yargısını ve gerekli kararını sonra vermek için beklemeye alabilmelidir.
- Bir problem olayı üzerine oluşturulan diğer farklı çözümlerin uygulanması durumunda meydana gelecek olası sonuçları daha evvelden tahmin edebilmelidir.
- Karşısına çıkan problemlerin daha önce karşısına çıkmış olaylar neticesinde tecrübeleri ve deneyimleriyle olan benzerliklerini görebilmelidir.
- Bir birey olarak bağımsız bir şekilde kendi kendine öğrenebilmeli ve bunu yapmayı arzulamalıdır.
- Farklı şekillerde Öğrendiği sorun çözme yeteneklerini sadece yeteneği kazanabildiği yer dışında başka sorunla karşı karşıya kaldığında daha uyumlu olanı uygulayabilmelidir.
- Bir problem karmaşık olarak sunulsa dahi problemin durumunu analiz ederek daha anlaşılır bir duruma getirebilmelidir.
- Bireyin algı kapasitesinin belirli sınırları olduğunu bilmelidir (Akt. Özdemir, 2005).

2.7.1.2. Yaratıcı Düşünme

Yaratıcılık kavramı, Latince “creare” sözcük kökünden oluşmuştur. İngiliz dilinde ise “create” kelimesi yani Türkçe olarak “üretmek, yapmak ya da yaratmak” manasındadır. Yaratıcılık kelimesinin bu anlamda kullanılması Eski Yunanistan zamanlarına kadar dayanmaktadır. (Treffinger, Young, Selby ve Shepardson, 2002).

Yaratıcılık kavramını 20. yüzyılın başlamasıyla birlikte mistik, sosyo-bireysel, psikodinamik, pragmatik, psikometrik, bilişsel ve arabulucu gibi yaklaşımlarda ele alınmıştır. Lakin bilim insanlarının tümü herkes tarafından kabul edilen bir tanımla bulunmamaktadır. Daha genel bir yaklaşımla ele alınacak olursa yaratıcılık, yeni ürün ve görüşler ortaya çıkarma, daha öncesinde bilinen bilgilerden hareketle yeni bilgiler oluşturma; yeni ve kişiye özgü sentezleme; bazı problemlere yeni çözümler bulabilme biçiminde tanımlanabilir (Akkuş, Atasoy ve Kadayıfçı, 2007).

Farklı görüş açılarına karşısında bilim insanlarının fikri olarak birleştiği yer; yeni olan bir sonuç ya da ürüne meydana gelmesidir (Öncü, 2003). Yaratıcılık yalnızca daha önce yapılmamış olan bir ürün çıkarmaktan fazlası, bütün bilgileri sentezleyerek ardından değişik çözümler bulabilme ve ya objelerin gerekli fonksiyonun, alışagelmışten farklı düşünmektir (Karataş ve Özcan, 2010).

Yaratıcı düşünme becerileri, çocukların yeni düşünceleri üretebilme ve görüşler ileri sürebilme, varsayımlar oluşturabilme, gerekli hayal gücünü kullanarak, farklı yenilikçi neticeler keşfetmelerini sağlayan becerilerdir (Wegerif, 2007; akt. Aral, Kandir, Ayhan, ve Yaşar, 2010). Nesne, kavram ya da olay ve durumları ilişkilendirebilme, farklı yaşantı ve deneyimler kazanabilme, toplumun benimsediğinden farklı yolları deneyebilmek yaratıcı düşünebilmenin genel özellikleridir (Temizkan, 2011, 197-198).

Yaratıcı düşünme becerilerinin tek bir yetenekten ziyade çok sayıda yetenek içerdiğini belirten Torrance ve Goff (1989) yaratıcı düşünme becerilerini; sorunlara karşı duyarlı olabilme, akıcılık, esneklik, orijinallik, elaborasyon (sıradan bir uyarıyı ayrıntıları düşünerek geliştirebilme), yeniden betimleme (yeteneklerinin toplanması neticesinde meydana gelir) şeklinde belirtmiştir (akt. Öncü, 2003).

Torrance (1974) ise yaratıcılığı “Sorunlara, yetersizliklere, bilgideki boşluklara, eksik elemanlara, uyumsuzluklara, düzensizliklere ve benzeri durumlara duyarlı olma; zorlukları belirleme, çözümler arama, yetersizliklere alakalı tahminlerde bulunma veya varsayımlar meydana getirme; bu varsayımları deneme, yeniden deneme, düzenlemeler yaparak yeniden deneme ve en sonunda sonuçları iletme süreci olarak” tanımlamaktadır (akt. Davasligil, 2007). Yaratıcı fikirler bir anda ortaya çıkmaz ancak belirli bir süreç ile meydana gelir, bu süre kimi zaman bu daha az zaman sürer, kimi zamanda de bilinçaltında farkına varılamaz (Yıldırım, 1998, 40).

2.7.1.2.1. Yaratıcı Bireyin Özellikleri

Yaratıcı kişiler; kendi düşünme özelliklerini farkında olup, bu özellikleri denetlemede ve yönlendirmede sorumluluk gösteren; alışlagelmemiş düşünceleri, alışlagelmemiş bir açıklıkta anlatan, önemli icatlar yapan, farklı görüş açıları, yargılar ve içgörüler meydana getiren, orijinal yollarla ve yazılarla dünyayı açıklamaya çalışan kişilerdir (Yontar, 1993).

Yaratıcılık kavramının farklı tanımlarından da anlaşıldığı üzere yaratıcı bir insan da, en önde merak, sebat, yeni şeyler bulma yeteneği, maceracı düşünme, hayallerle düşünme bununla beraber hayalci birisi olmak, deneyim ve araştırma yapmadan kaçmayan ve birleşik kararlara ulaşabilen bir şahsiyet olmaktır (San, 2004, 17).

Açıkgöz (2003) yaratıcı insanların özelliklerini; yanlış yapmaktan korkmamaları, akıllarına geleni denemekten çekinmemeleri, yaratıcı olduklarını düşündüklerinde beğenilmeyeceğini bilseler bile değişik, özgün eserler ortaya koymak istemeleri şeklinde sıralamaktadır.

Gardner (2004) gözünden bakılacak olursa yaratıcı birey, “belirli bir çevrede problem çözen veya ürünler oluşturan ve bu ürünleri alan uzmanları tarafından yeni ve kabul edilebilir olarak değerlendirilen kişiler” olarak tanımlanmaktadır.

Özden (1999, 31-49) yaratıcı bireylerin özelliklerini şu şekilde sıralamıştır:

- Kendine güvenen, bağımsızlığı tercih eden ve risk almaktan çekinmeyen,
- Enerjik ve macerayı seven,
- Birleşici (sentezci) yargılara varabilen,

- Oynamayı seven, güçlü bir mizah anlayışına sahip,
- Yeniliklere düşkün, kompleks şeyleri seven, değişik strateji, yöntem ve araçları kullanma eğilimli,
- Meraklı,
- İdealist,
- Düşünerek ya da düşünmeden (spontane) hareket eden,
- Yalnızlığı seven, okumaya düşkün,
- Artistik ve estetik düşüncelere sahip,
- Hayal gücünün zenginliği ile esnek ve akılcı düşünebilen,
- Bağımsızlığına düşkün,
- Gelenekçi, baskıcı ve otoriter kişilerden uzak duran,
- Sorumluluk almaktan çekinmeyen kişilerdir.

Üst düzey düşünme yetilerinden birisi olan yaratıcılık, bireylerin hızla gelişen bir dünyaya uyum sağlayabilmesi ve onların farklı düşünme yetilerine sahip olması ile alakalıdır (Semerci, 2000, 37). Yaratıcı düşünme, mikro düzeyde basit bulmacaların çözümünü bulmayı; makro düzeyde ise köklü olarak dünyayı değiştiren fikir ve icatlara dair bir sürü yenilikleri getirir (Weisberg, 2006, 1).

Yaratıcılık, yaratıcı tavır ile bilişsel becerinin bir araya gelerek düşünme ve duygu içeren yaratıcı tepki meydana koyulmasını gerektirir (Fisher, 1995). Yaratıcılık hem orijinalliği hem de etkililiği gerektirmektedir. Sternberg ve O'Hara'ya (2000) göre yaratıcılık geliştirilebilir ve öğrencilerin daha yaratıcı olmasını istemek, yaratıcı olma kararının cezalandırılmak yerine ödüllendirileceğine inandıklarında onları daha yaratıcı hale getirebilir.

Yaratıcılık kendi kendine oluşan bir durum değil; çeşitli ve farklı fikirlerin, değişik çözüm yollarının aranıp bulunması gereken, her safhasında akılcı ve mantıksal düşünme ile beraber, imgesel ve sezgi yoluyla düşünmeyi de barındıran bir olgudur. Bu açıdan bakıldığında yaratıcılık, farklı, özgün fikirlerin meydana gelmesi ve bu meydana gelen bu fikirlerin bizi sonuca götürmesi olarak düşünülebilir. (Demirci, 2007).

Beynimiz iki farklı düşünce biçimini kullanmaktadır. Beynimizin sol yanı analitik düşünceyi, sağ beyin ise yaratıcı düşünmeyi tetiklemektedir. Süreç olarak bakıldığında analitik düşünce mantığa dayanır. İnsanlar tercihlerini tek veya daha az cevaba bu süreci kullanarak indirgerler. Günümüz çalışmalarında yaratıcılık; bireysel ya da grup yaratıcılık, süreçte yaratıcılık, üründe yaratıcılık ve çevrede yaratıcılık içerir. Yaratıcı hareketlerin meydana gelmesi bu dört elemanın birbirleriyle ilişkilerini ve etkileşimini içine alacak şekilde genişletilmiştir (Saraçoğlu, Duran ve Taşkın, 2010). Yaratıcılık süreci beş adımdan oluşur.

Birincisi hazırlık dönemi; ilginç ve merak uyandıran bir takım problemlerle bilinçli ya da bilinçsiz şekilde yoğunlaşmak

İkincisi kuluçka dönemi; bu sırada fikirler de bilinç eşiğinin altında döner. Bu sürede olağan dışı bağlantıların yapılma ihtimali vardır. Bu sürecin ne kadar süreceği ise problemin yapısına bağlıdır.

Üçüncüsü ise iç görü; bulmacanın parçalarının bir araya geldiği fazdır.

Dördüncü bileşen ise değerlendirmedir. İç görünün kayda değer olup olmadığı, peşinden gitmeye değip değmeyeceği konusunu değerlendirir.

Beşinci ve en son adım ayrıntılar üzerinde durmaktır. En çok zaman alan bölümdür. Ön görü oluştuktan sonra doğrulamak gerekir. Çoğu öngörü ileriye gitmez. Fakat doğru ve yavaş şekilde kontrol edilirse detaylandırma işi de başlar (Csikszentmihalyi, 1996).

Amabile (1996), göre yaratıcı fikirler: “Bir fikrin yaratıcı olması için aynı zamanda uyumlu, faydalı ve uygulanabilir olması gerekir.” Yaratıcı düşünme ile yaratıcılık hakkında üretilen araştırmalar incelendiğinde şu sonuçlara varılmıştır.

Yaratıcılık (Amabile, 1996):

- İlk olması gerekir. Önceden olmamış şeyi oluşturulmalıdır.
- Bir ürünün ya da hizmeti ilk olarak üretilmesini yapmaktır.
- Hayal gücü ve sezgiyi kullanma ile oluşur.
- Mevcut olana verilen son şekildir. Ürüne değer katar.

- İlgi ve merakla oluşur. Ne, neden şeklindeki sorularla bireyi yaratıcı düşünebilmeye isteklendirir.
- Zaruridir. Günümüzde gelişim geçmişe göre daha hızlıdır.
- İhtiyaç vardır. Farklı bir problemle yüz yüze gelme olasılığı çok yüksektir. Var olan çözüm önerilerinin yeterli gelmediği durumlarda, yaratıcı fikirlere ihtiyaç duyulur.
- Öğretilebilirdir.
- Özgün düşünme ve bağımsız bir çalışma alanına ihtiyaç duyar.

Fisher'e (2005) göre yaratıcılık farklı dört esas kapsamdan oluşmaktadır. Bunlar; akıcılık, esneklik, özgünlük ve ayrıntılamadır. Yaratıcılık, Bentley'e (1999) göre, bazı süreçlerden oluşur. Bunlar (Bentley, 1999, 76): İhtiyacın saptanması, elimizde var olan bilgi ve verilerin incelenerek, bilgilerin içselleştirilmesi, ışığın fark edilmesi, ürünün değerlendirilmesi. Belirtilen beş adımın başarılı bir şekilde uygulanması sonucu yaratıcı fikirler gelişebilir.

Yaratıcılık, daha önceden başkaları tarafından denenmeyen yolları denemeyi, mevcut olan mutlak doğrudan şüphelenerek başarıya ulaşma riskinin olabildiği vaziyetler içine girme durumuna zorunlu kılar (Aslan, 1994).

2.7.1.2.3. Yaratıcı Düşünmenin Öğeleri

Psikologlar yaratıcı düşünme süreci için birçok unsur tanımlamışlardır. Bu unsurlardan dört tanesi Guilford testlerinde ve Torrance Yaratıcı Düşünme Testinde ölçülmüş olan ve 1967 yılında Guilford tarafından ortaya atılan akıcılık, esneklik, orijinallik ve ayrıntılılıktır (Yuk ve Cramond, 2006). Rıza (2001, 8-15) tarafından yaratıcılığın öğeleri şöyle sıralanmıştır:

- Bilgi birikimi; bireyin başkalarının daha önceden ortaya koyduğu bilgi ve becerilere dayanarak yaratıcı olabildiğini açıklamaktadır.
- Analiz; bir bütünün parçalarını öğrenmek için parçalara ayırmak olarak ifade edilir.

- Özen göstermek; bir işi yaparken o işin detaylarını belirleyerek itina ve titizlikle inceliklere de dikkat ederek en iyi ve en güzelini ortaya koymak anlamına gelir.
- Geliştirmek; bir şeyi değiştirmek, düzeltmek, genişletmek ve eskisinden daha iyi hale getirmek.
- Akıcılık; zengin düşünceler ortaya koymak, çeşitli çalışmalar düzenlemek ve üretim yapmak anlamına gelmektedir.
- Esneklik; olaylar karşısında farklı bakış açılarından bakmak ve farklı düşünceler ortaya koymaktır.
- Özgünlük; yeni veya teknik özellik taşıyan farklı ve orijinal fikirler üreterek, buluşlar yapmak, bir ürün bulmak anlamına gelir.

İnsanın en yaratıcı olduğu dönem çocukluk dönemidir. Yaratıcı çocuklar;

Problemlerle ilgili stratejik olarak düşünmek için daha çok zaman harcarken, çözümleri için daha az zaman harcarlar. Bütünü, desenleri ve ilişkileri araştırırlar. Zihinsel kategoriler kurarlar ve bunlarla yeni fikirler arasında bağlantı kurarlar. Karmaşıklık tercih ederler. Öğrenmeyi, macera olarak görürler. Plan yapmak ve projeleri uygulamak için yeterli öz disipline sahiptirler. Aktivitelere hevesle katılırlar. Desen ve ilişkileri görmekte alışılmadık yetenekler sergilerler. Konuşmalarında analogileri kullanırlar. Bağımsız karar verebilirler ve harekete geçebilirler. Bir fikirden diğerine öteleme yapabilirler. Güçlü önsenzileri vardır. Riski severler. Hipotez kurmada ve test etmede başarılıdırlar. Yalnız çalışmaktan ve düşünmekten hoşlanırlar (Healy, 2001).

Bir toplumun gelişmesinin ve ilerlemesinin ekonomik açıdan kalkınabilmesinin ancak yaratıcı düşünen bireylerle olacağını söyleyen Özerbaş (2011, 676), çocukların yaratıcılıklarını geliştirebilme noktasında en büyük görevin öğretmenlere düştüğünü; öğretmenlerin, yaratıcılığı ve nasıl geliştirilebileceğini çok iyi bilmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

Eğitim öğretim basamaklarında ilköğretime başlanan ilk yılların yaratıcılık açısından önemi göz önüne alındığında, bu dönemde yaratıcılık potansiyeli olan öğrenci ve öğrenci gruplarının varolan kapasitelerini ileriye taşımak amacıyla yaratıcı düşünmenin gelişmesine katkıda bulunabilecek şekilde eğitim programında yenilikler yapma bizim eğitim sistemi açısından çok değerlidir. Yaratıcılıkla ilgili testlerin analizine bakıldığında ise bunlara

ilgilerini çeken bir oyun benzeri yaklaşımları dikkati zerine çekmiştir. Sonuç olarak çocuklar isteyerek yaratıcı potansiyelini artırmak istedikleri bununla beraber bu durumdan keyif almış oldukları görülmüştür (Bessis-Jaqui, 1973; akt: Erdoğan, 2006).

Öğrenci merkezli eğitimde asıl istenen; öğrenciye sunulan kuramsal bilgi ve becerilerin bireyin hayatta kullanabilecek kabiliyetlere dönüşerek ve yaşama geçirilmesidir. (Gelen,2011).

Yaratıcı düşüncenin de çeşitli etkenlerle geliştirilmesi olasıdır. Eğitim, bu faktörlerin en önemlilerinden birini oluşturur. Eğitim aileden başlar okulla devam eden bir süreci ifade eder. Eğitim söz konusu olunca öğretmen ve aile çok önemlidir. Bunların en başında öğrencilerde bulunan yaratıcı düşünmeyi fark ederek yaratıcı düşünceyi gelişimine katkı sağlamayı hedeflemeleridir. Yaratıcılığın gelişimine katkı yapabilmesi amacıyla öğretmenin yapmasını istenenler şu şekilde belirtilmiştir (Üstündağ, 2005, 102):

- Öğrenciler için seminerler, kurslar, kampanyalar hazırlanarak yaratıcı bir ortam sağlanmalıdır
- Sınıf dışı ortamlar sağlanarak öğrencilerin fikirlerini ifade etmelerine yardımcı olunmalıdır.
- Sınıf düzeninin öğrencilerin algılarına yönelik olarak ders yapılacak konu için daha anlaşılabilir bir duruma gelmesi sağlanmalıdır.
- Sınıf içerisinde öğrencilere çeşitli öğretim yöntemleri yapılacak fiziksel durumlar oluşturularak kişiye her zaman yakınında bulunduğu hissettirilmelidir.

2.7.1.3. Yansıtıcı Düşünme

Yansıtıcı düşünme; eğitim-öğretimde yapılandırmacılığı temel alır, başkalarına da değer vererek onları öne çıkmasını sağlayan, sorgulayıcı yaklaşım biçimiyle yaratıcı problemleri çözebilme etkinliklerinin tümüdür (Ergen, 2014, 284). Yansıtıcı sözcüğü, Latince'deki "reflecto" sözcüğünden türemiş İngilizce'de "reflective" olmuştur. Ön ek olarak "re" geri ve kelime kökü olarak "fect" bükme, eğme manasına gelir, "geriye eğme, geriye bükme" anlamlarına gelmektedir (Öztürk, 2003, 32). Öğrenciler günlük

yaşantılarında rastlayabilecekleri sorunlarla karşı karşıya getirildiğinde; sınıfta neler yaptığını, bununla beraber ne için ve hangi sebep ile meydana geldiği, işe yarama durumu (kendince), gözlem yaparak ve kendini değerlendirebilme imkânı bulabilecektir.(Turan, 2013, 249).

Yansıtıcı düşünme felsefe olarak John Dewey temellerini oluşturmuştur. Dewey'e (1933) göre, süreç olarak yansıtıcı düşünme iki safhada bahsetmek olasıdır:

- Düşünme olayını meydana getirdiği tereddüt ve karmaşa,
- Karmaşayı çözüme kavuşturacak bununla beraber ortadan şüphe duygusunu kaldırmaya yardımcı olacak çözüm konusunda bulma çalışmalarına ilişkin araştırı ve sorgulamadır.

Yansıtıcı düşünmede kişilerin öz eleştiri yaparak yaşantılardan dersler çıkarması ve bu derslerden ileriki yaşamlarında yapacak oldukları plan ve programlar dahilinde yararlanması gerektiğini belirten Bakioğlu ve Dalgıç (2014, 13), geçmişteki deneyimlerin gelecekteki planlarımızda bizlere yön vereceğini belirtir. Yorulmaz'a (2006, 33) göre, yansıtıcı düşünme daima geçmişteki yaşamla bağdaştırılmaktadır: Lee (2005, 703) yansıtıcı düşünmeyi, kişinin düşünebilme süreci ile ilişkilendirerek evreleri üç başlıkta belirtmiştir:

- 1) Hatırlama aşaması: Bireyin deneyimlerini tanımladığı yerdir, birey deneyimlerini hatırlar ve tecrübelerini uygulamak için uğraşır.
- 2) Mantiğa bürünme aşaması: Bireyin deneyimlerinden ilişkiler kurarak, kendince mantıklı nedenler sunarak durumu açıkladığı yerdir.
- 3) Yansıtma aşaması: Bu evrede ise birey, kendi deneyimlerini gelecek yaşantısında değiştirme fikrindedir. Birey çeşitli bakış açıları ile tecrübelerini inceleyerek etrafındaki ya da etkileşim girdiği kişileri, davranış ve başarı ve başarısızlıklarını gözlemler.

2.7.1.3.1. Yansıtıcı Düşünme ile Diğer Düşünme Becerileri Arasındaki ilişki

Tican'a (2013, 32) göre, problem çözme ve bireyin eleştirel düşünmesi sürecinde, üst bilişsel düşünme becerisini kullanmak, düşünmek ve öğrenme bilincindedir. Bütün süreç bitiminde sonuç olarak, yaratıcı fikirler de meydana gelebilir. Kısaca ifade etmek gerekirse birey eleştirel düşünme ve yansıtıcı düşünmeyi aynı zamanda düşünebilir (Kozan, 2007, 21).

Tablo 2.2’de yansıtıcı düşünmenin; diğer düşünme becerisi ile ilişkisinin durumu (Tican, 2013) gösterilmiştir.

Tablo 2,2. Yansıtıcı düşünmenin, diğer düşünme beceriler ile ilişkisi

Eleştirel Düşünme Becerileri	Yansıtıcı düşünme		
	Problem Çözme Aşamaları	Üstbilişsel Düşünme Becerileri	Yaratıcı Düşünmenin Boyutları
1. İnceleme 2. Açıklama 3. Örgütlenme 4. Mantık yürütme 5. Hipotez oluşturma 6. Tahmin etme 7. Analiz 8. Sentez 9. Değerlendirme 10. Genelleme (Wilson ve Jan, 1993)	1. Problemi tanımak ve onunla uğraşmak ihtiyacını duymak. 2. Problemi açıklamaya, niteliğini, alanını tanımaya ve onunla ilgili ikincil problemleri kavramaya çalışmak 3. Probleme ilgili verileri toplamak. 4. Problemin özüne en uygun düşecek verileri seçmek ve düzenlemek. 5. Toplanmış verilerin ve problemle ilgili bilgilerin kaynağı altında çeşitli muhtemel çözüm yollarını tespit etmek. 6. Çözüm şekillerini değerlendirmek ve durumu uygun olanlar arasından en iyisini seçmek. 7. Kararlaştırılan çözüm yolunu uygulamak. 8. Uygulanan problem çözüme yöntemini değerlendirmek (Bingham, 2004).	1. Planlama 2. İzleme 3. Değerlendirme (Ertmer ve Newby, 1996).	1. Akıcılık 2. Esneklik 3. Orijinallik 4. Ayrıntılandırma (Torrance, Tarihsiz; akt. Fisher, 2005,31).

Yaratıcı düşünme ile yansıtıcı düşünme arasında pozitif yönde bir ilişki vardır (Norton, 1994). Ergüven’e (2011) göre yansıtma modelleri Tablo 2.3’te gösterilmiştir.

Tablo 2.3. Yansıtma Modelleri

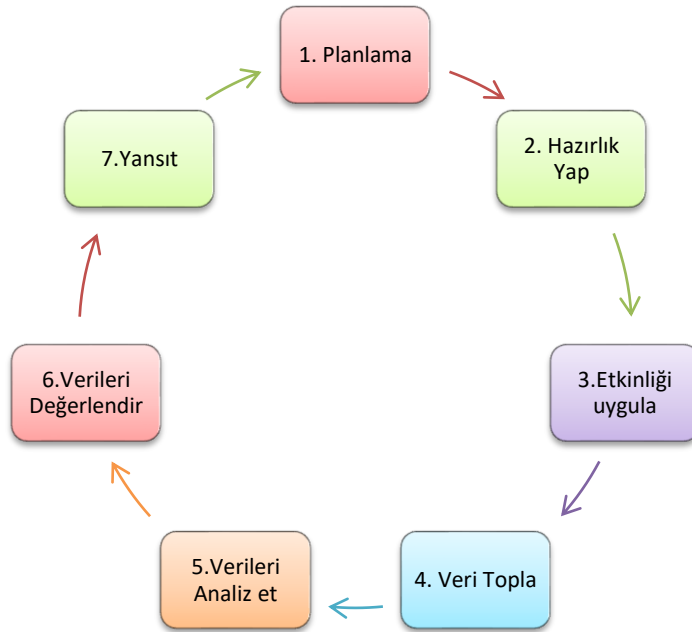
Yansıtma Modelleri	Modelin Özelliği
Schön’ün Modeli	Bu modelde temel alınan eylemin geçtiği zaman ve yansıtma davranışı arasındaki ilişkidir. Yansıtma; eylemde yansıtma, eylem için yansıtma ve eylem sonrası yansıtma diye üçe ayrılır.
Van Manen Modeli	Yansıtma hiyerarşik düzende ilerler. Üçe ayrılır: teknik yansıtma, uygulamada yansıtma ve eleştirel yansıtma.
Eleştirel Yansıtma Modeli (Zeichner)	Bu modelde temel alınan ise Eylemler ve olgular arasındaki ilişkidir. Yansıtmanın dört düzeyi vardır. En düşük düzeyden başlayarak: Olgusal söylev, öngörülü söylev, ispatlayıcı söylev ve eleştirel söylev.
Farra’nın Yansıtıcı Düşünme Modeli	Problem çözme aşamaları gibi karışıklıktan yola çıkarak fikirleri destekleyen veya çürüten ilkeleri ortaya çıkaracak bir araştırma ve inceleme esastır.
Yansıtıcı Pedagojik Düşünme Yöntemi (Sparks-Langer)	Dil ile düşünme arasındaki ilişkiyi temel alır

Dewey (1933, 1-14) yansıtıcı düşünme sürecini, “yansıtma öncesi” ve “yansıtma sonrası” şeklinde iki basamak olarak açıklama yapmıştır. “Yansıtma öncesi” düşünmenin ilk mevcut karışıklık ile çözümlenecek problemin ve cevap verilecek suallerin olduğu

vaziyetlere; “yansıtma sonrası” ise çözümlenememiş durumların meydana gelmesi ile sahiplenilen doyma ve yeterlik durumunu direk bir şekilde oluşturduğu tecrübelerin olduğu durumudur.

Türk Milli Eğitim Sisteminin amacında “... beceri düzeyi yüksek, üretken ve yaratıcı bilgi çağı insanını yetiştirmektir.” (MEB, 2007,2) için, geleceğin öğretmenlerine yansıtıcı düşünme becerisinin kazandırılması gerekmektedir (Tican, 2010, 37).

Eğitimde programlarının mühim bir işlevi bakımından yansıtıcı düşünmenin geliştirilmesi anlaşılmakta olduğu için yansıtıcı düşünme; öğretmenin amaçlarına, bu amaçlarının niçin önemli olduğuna ve öğrencilerinin de bu amaçlara ulaşmada bunlara rehberliğini ne şekilde olacağına dair net karar allamasını sebep olur. Ancak yansıtıcı düşünmenin gerekli dikkat gösterecek şekilde planlanması gelir aksi takdirde hem belirsiz hem de karanlık olacaktır. (Ünver, 2011, 144). Çubukçu'ya (2011, 311) göre yansıtıcı öğretim süreci Şekil 2.4'te gösterilmiştir.

Şekil 2.4. Yansıtıcı Öğretim Süreci

Yansıtıcı öğretim süreci beş aşamadan oluşmakta ve aslında bilimsel araştırma basamaklarına da benzemektedir. Planlama ile başlayan süreç, sırayla plana uygun hazırlık yapma, etkinliği uygulama, verileri toplama, verileri analiz etme, verileri değerlendirme ve yansıtma aşaması ile sonlanmaktadır. Yansıtma aşamasında artık problemler çözülmüş ve sorular cevaplanmış olmaktadır.

2.7.1.3.2. Yansıtıcı Düşünmede Öğretmenin Rolü

Öğretmen, yansıtıcı düşünme aracılığı ile pozitif yönde hisler meydana getirme ve gelişimin sağlamayı hedefleyerek öğrencinin bizzat bireysel olarak öğrenmesinden sorumluluk alma davranışını yapmasını sağlar. Öğrencilerin tecrübeleri üzerinde düşünceleri sağlanarak yaptıklarının bilincine vardırılması sağlanmış olacak böylece deneyim yoluyla öğrenme gerçekleşmiş olacaktır (Cengiz, 2014, 20). Williams ve Grudnoff'e (2011) bakış açısıyla yansıtma, öğretmenin çalışmalarını kendisinin öğretim yöntem ve tekniklerini geliştirmek için inceledikleri ve analizler yaptığı sürecin ürünüdür şeklinde belirtir (Tican, 2013, 37).

Yansıtıcı öğretmenlerin öğretim ilkeleri sürekli ve amaçlı olarak düşünmeyle başlar. Eğitimin amaçlarını kullanılacak malzeme, yöntem ve teknikleri devamlı bir şekilde kontrol edilerek değerlendirmeler yapılır. Görüşlere karşı sual ve tepki durumuna açık olmaları da eleştiriye açık oldukları anlamına gelir. Öğrencinin şahsi, eğitim ile ilgili ve duyguları ile ilgili gereksinimlerinin sorumluluğunu alırlar (Ünver, 2003, 14).

Yansıtıcı düşünceye sahip olan öğretmenler, öğretme işini bilimin iyi yönleriyle ilgilenirler, ilerisini görürler, sorunlarıyla uğraşırken bunları sadece tanımlayıp genelleme yapmak değil, aynı zamanda kendi mesleki gelişimlerini ve uygulama anlayışlarını geliştirmek için kullanırlar. Açık fikirlidirler (Norton, 1996, 405; akt. Karadağ, 2010, 19).

Öğretmenlere kazandırılması hedeflenen girişimcilik becerileri ile yansıtıcı düşünme becerilerinin birbiriyle ilişkili olduğu görülmektedir. Öğretmen toplumun hızla değişen ihtiyaçlarına cevap verebilmek için elinde bulunan şartları en iyi şekilde değerlendirebilen, çalışmaktan ödün vermeyen, bu yolda yaratıcılığını kullanarak esneklik gösterebilen, ön yargılardan uzak bir kişi olmalıdır (Köstekçi, 2016).

MEB (2005), girişimcilik becerisini; “sosyal ilişkilerde, insanlar iletişim kurmada, piyasada ve buna benzer alanlarda ihtiyaç duyulan ve etkin davranışlar makul biçimde ve zamanda ortaya koymak veya piyasa tarafından istenen bir ürünü veya hizmeti daha iyi üretebilmek ya da pazarlayabilmek için yeni bir sistem kurmada olması gereken beceriler” olarak tanımlanırken, girişimcilik ise; “yapmış olduğun planları hayat geçirebilme, risk almaktan çekinmeme, empati kurma, iletişimde ve insan ilişkilerine uyumlu davranışları sergileyebilme, ihtiyaç hissedilen ürünü sezerek üretim ve pazar araştırmasını yapma gibi alt becerilerden meydana gelen ana beceri alanı şeklinde ifade edilmektedir.

2.8. İlgili Araştırmalar

2.8.1. Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar

Akdere (2012) yaptığı çalışmada, Çalışma grubuna 14 devlet üniversitenin Eğitim Fakültesi son sınıfında öğrenim gören öğretmen adayları dahil edilmiş ve çalışmanın sonucunda, öğretmen adaylarının cinsiyet, motivasyon düzeyleri ile eleştirel düşünme düzeyleri, eleştirel düşünme öğretimine yönelik tutumları ve öz yeterlik seviyelerinde anlam ifade eden ilişkinin bulunmadığı, ancak adayların bölümlerinin, eleştirel düşünme konusunda önceden bir eğitim almama durumlarının, akademik başarılarının, çeşitli okuma alışkanlıklarının, babaların eğitim durumu, mezun olunan orta öğretim türlerinin, bir veya birden fazla değişkenler üstünde değişik derecede etki gösterdiğini belirtilmiştir.

Akıllı'nın (2012) çalışmasında ilköğretim sekizinci (ortaokul dördüncü) sınıfta bulunan öğrencilerin eleştirel düşünmeye eğilim ve yaratıcılık düzeyinin değerlendirilmesi konulu araştırmasında katılımcı 265 sekizinci(ortaokul dördüncü) sınıf öğrencilerinin büyük kısmının eleştirel düşünme eğilimlerinin düşük seviyede olmasına karşın grupta eleştirel düşünme eğilimi yüksek olan öğrenci olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu eğilim durumları cinsiyetlerinde, babalarının eğitimleri anlam ifade eden fark ortaya çıkmıştır, buna karşın annelerinin eğitimleri ile ailelerin gelirlerinin seviyesi bakımında anlam ifade eden farklılık bulunamamıştır. Ayrıca aynı çalışmada yaratıcılıkları ile cinsiyet farklılıkları arasında anlam ifade eden farklılık ortaya çıkmıştır.

Aktamış ve Can (2007), fen bilgisi öğretmen adayları üzerinde yaratıcılığa yönelik inançlarını incelemeye yönelik bir çalışma yapmışlardır. Bu amaç çerçevesinde; eğitim fakültelerinde verilen eğitimin üniversite öğrencilerinin yaratıcılıklarını geliştirmesi ve yaratıcılıklarını geliştirmeye olan inançları belirlenmiştir. Araştırmanın sonucunda öğretmen adaylarının; yaratıcı kişilerin özellikleri bakımından benzeşen özellik göstermesi gerektiğine, okulların yaratıcılık konusunda desteklemede eksiklikler olduğuna, yaratıcılık ve akılın ilişkili olduğu görülmüştür.

Akyürek ve Şahin (2013), ilkokul öğretmenlerinin girişimcilik becerisiyle ilgili görüşlerinin değerlendirilmesi ile ilgili çalışmada, öğrencinin girişimcilik becerisini destek göstermek amacıyla yaratıcılık göstermeleri konusunda çözümler üretirken diğer seçenekleri görmelerini bulmalarını sağlayacak eğitim- öğretim faaliyetlerinin yapılması

gerektiğini belirtmişlerdir. Aynı çalışmada, aile-okul-öğretmen işbirliği yapmasının önem derecesinin büyük olduğuna ulaşılmıştır.

Atalay ve Karahan'ın (2016), "Türkçe Öğretmen Adaylarının Yansıtıcı Düşünme Eğilimlerine Yönelik Bir Değerlendirme" isimli çalışmalarından elde edinilen sonuçlarda; Türkçe öğretmeni adaylarının YANDE puanlarının cinsiyet değişkenine, sınıf düzeylerine, mezun olunan lise türü değişkenine bakımından anlam ifade eden farkın gösteremediği sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmanın başka sonucuna göre de 100 ve üzeri kitap okuyan Türkçe öğretmeni adaylarına göre yansıtıcı düşünme eğilimleri ve okuduğu ortalama kitap sayısı arasında anlamlı bir farklılık saptanmıştır.

Beşoluk ve Önder'in (2010) öğretmen adaylarının öğrenme yaklaşımları, öğrenme stilleri ve eleştirel düşünme eğilimleri ile ilgili çalışmasında; öğretmen adaylarının çok az kısmının yüksek düzey eleştirel düşünme eğilimine sahipken büyük kısmının orta düzey, az sayılmayacak kısmının ise düşük düzey eleştirel düşünme eğilimine sahip olduğuna ulaşılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre ortaya çıkan sonuç eğitim fakültelerindeki eğitimin eleştirel düşünmenin geliştirilebilmesine destek veremediğini ve adayların da eleştirel düşünme eğilimi olarak orta ve düşük seviyede hayata atılacaklarına ulaşılmıştır.

Çetinkaya'nın (2011) çalışmasında, Türkçe öğretmenliği adaylarının eleştirel düşünme eğiliminin az oranda olduğuna ulaşılmıştır öğretmen adaylarının eleştirel düşünmeye ilişkin görüşleri incelendiğinde en yüksek açık fikirli olmak bakımından eğilimleri olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Meraklı olmanın alt boyutlarında öğretmen adayının pozitif (orta) eğilimler gösterdiği belirtilirken, çalışmada, adayların eleştirel düşünmeyle alakalı "sistematiklik, doğruyu arama ve kendine güven" alt boyutlarında daha düşük eğilimler olduğuna ulaşılmıştır.

Deveci (2017), "Fen Bilimleri Öğretmen Adaylarının Girişimcilik Özellikleri bakımından Öz Değerlendirmeleri" isimli çalışmasında; araştırmaya katılan fen bilimleri öğretmen adaylarının büyük bir çoğunluğu kendilerinde sorumluluk alma, yenilikçi olma, bağımsız hareket edebilme, etkili iletişim kurma, kendine güven, takım çalışması, yaratıcı olma, başarı ihtiyacı gibi özelliklerin bulunduğunu belirtmiştir. Diğer taraftan risk alma, belirsizliğe karşı toleranslı olma ve liderlik özellikleri açısından ise fen bilimleri öğretmen adaylarının büyük bir çoğunluğu bu özelliklere sahip olmadıklarını dile getirmişlerdir.

Diriöz (2006) yaptığı araştırmada, liselerde tarih derslerini öğretmede eleştirel ve yaratıcı düşüncelerin geliştirilerek kullanılmasını, eleştirel ve yaratıcı düşünme metot ve becerileri, engelleri, eleştirel ve yaratıcı düşüncelerin kullanılabilirdiği ve kullanılmayan dersler arasında bulunan farkları, öğretmenin eleştirel ve yaratıcı düşünceyi sağlayan aktiviteleri yapma sıklığı ile görüşlerini belirlemiştir. Araştırma sonucunda, eleştirel ve yaratıcı düşüncenin, eleştirel ve yaratıcı düşünce yöntem, teknik ve etkinliklerinin geliştirip tarih öğretiminde kullanılması sonucu öğrencilerin başarılarının artacağı, olumlu tutum geliştirileceği, eleştiren, sorgulayan, sentez ve analiz yapabilen, eleştirici ve yaratıcı özelliklere sahip bireyler olabileceği, öğretmenlerin aktif ve hoşgörülü olabileceği belirtilmiştir.

Duban ve Yelken (2010), yaptığı çalışmada “öğretmen adaylarının yansıtıcı düşünme eğilimleri ve yansıtıcı öğretmen özellikleri” ile alakalı görüşlerine çalışmasındaki sonuçlara göre, öğretmen adayları yansıtıcı öğretmen eğilimi gösterdikleri sonucuna ulaşılmış, bayan öğretmen adaylarının bay öğretmen adaylarından yansıtıcı düşünme eğilimi bakımından daha yüksek görüldüğü, İngilizce birinci öğretimde öğrenim gören öğretmen adaylarıyla sınıf öğretmenliğinin normal öğretim sınıflarında eğitimlerine devam eden adayların arasında fark bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bunun sonucunda İngilizce bölümü birinci öğretim okuyan öğretmen adaylarının yansıtıcı düşünme eğiliminin daha büyük olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Duran ve Saraçoğlu (2009) tarafından yapılan araştırmada, yaratıcılık ile yenilik kavramları ve arasındaki ilişki incelenerek, yaratıcı ve yenilikçi bireylerin kişiliklerin yapılarının ve düşüncelerinin yapılarının karşılaştırılarak değerlendirme aynı zamanda yeniliklere ait süreçlerin etkili bir şekilde nasıl kullanılacağını göstermek amaçlanmıştır. Sonuçlara bakılarak, yenilikçi ve yaratıcı kişilerin özelliklerinin birçoğunun ortak olduğu, ancak yenilikçi bireylerde sorumluluk bilinci ve inisiyatif gösterme dışı dönük olma özelliklerine daha fazla rastlandığı görülmüştür. Ayrıca, belirsizlik durumuna sabır, bilgili ve bireysellik gibi özelliklerin de yenilikçi bireylere göre yaratıcı bireylerde daha fazla olduğu belirtilmiştir.

Durdukoca ve Demir (2012) “İlköğretim Öğretmenlerin Bazı Değişkenlere Göre Yansıtıcı Düşünme Düzeyleri ve Düşüncelerindeki Öğretmen Niteliklerinin Yansıtıcı Öğretmen Niteliklerine Uygunluğu” isimli çalışmasının sonucuna göre, ilköğretim öğretmenlerinin yansıtıcı düşünme becerilerinin yüksek seviyede olduğu, öğretmenin

alanlarına, kıdemine ve cinsiyetine göre yansıtıcı düşünme seviyelerinde anlam olmadığını sonucuna varılmış; ayrıca nitel veri neticelerine bakıldığında, ilköğretimdeki öğretmenlerin, yansıtıcı öğretmen nitelikleri ile öğretmende olması gereken nitelikler arasında benzerlik gösterdiği ifade edilmiştir.

Gencel (2013), öğretmen adaylarının hayat boyu öğrenmede yeterlilik durumlarına bağlı algılamalarına ele almış, öğrenme işini öğrenebilme, sosyal, kültürler arası ve yurttaşlık, girişimci insan olmak, kültür farkındalık ve ifadeler yeterlilikleri alt boyutları ile ortaya çıkan puanların ortalaması ile oluşsan farklılıktan istatistiki açıdan önemli değer taşımadığı ortaya çıkmıştır. Sonuç olarak öğretmen adaylarının “Yaşam Boyu Öğrenmede Anahtar Yeterlilikler Ölçeğinden” ulaştığı puanın ortalaması sınırlara çok yaklaştığını bu nedenle alakalı yeteneklerin gelişimine dair çalışmalara daha fazla yer verilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

Gencel ve Candan (2015) “Öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilimleri ve yansıtıcı düşünme düzeylerinin incelenmesi” çalışmasında; öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilimleri ve yansıtıcı düşünebilme seviyelerinin değişken açılarından farklılaştığı, buradaki düşünme şekillerine bakıldığında pozitif yönde ve anlam ifade eden ilişki olduğu, belirtilmiştir. Çalışmaya katılanların eleştirel düşünmek düzeylerinin iyi, yansıtıcı düşünmek seviyelerinin orta seviyede bulunduğu neticesine varılmıştır. Eleştirel düşünme eğilimleri açısından Okuma alışkanlığı değerli olan belirleyici olduğunu olduğu sonucuna varılmış, gazeteleri okumadaki sıklık durumunun, eleştirel düşünme seviyelerini pozitif değerde etki ettiği neticesi görülmüştür. Yansıtıcı düşünme ile ilgili olarak incelendiğinde ise sürekli olarak gazeteler okuduğu belirtilen adaylarla ilgili anlamlı fark bulunduğunu ifade edilmiş ancak bunun istatistiki bakımdan anlam ifade etmediğini vurgulanmıştır.

Gülveren (2007) “Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Becerileri ve Bu Becerileri Etkileyen Eleştirel Düşünme Faktörleri” konulu tez çalışmasında, öğrenim gören öğretmen adaylarının eleştirel zekâ kapasitelerini güçlerini ile bu düşünme güçlerini ı etki eden unsurları belirlemeyi amaçlamıştır. Bu sebeple adaylarının eleştirel düşünüm seviyesi ve eleştirel düşüncenin alt nitelikleri ve bunlarla beraber bölümü, cinsiyeti, sınıfı, annenin eğitimi, babanın eğitimi, anne işi, baba işi, aile gelir seviyesi, bitirilen orta öğretim, yaşı ve ortalaması arasında bulunan ilişkileri araştırmıştır. Araştırma sonuçlarına göre; kız öğrenciler eleştirel düşünüm yetenekleri konusunda erkeklerden iyidirler. Bölümlerde anlam ifade eden farklılık yoktur. Eleştirel düşünme becerisiyle ilgili öğrencilerin yaşı ve

sınıf düzeyleri etkili değildir. Başarı ortalamalarına baktığımızda ise yüksek ortalamaya sahip öğrenciler eleştirel düşünme yeteneklerinin diğerlerinden iyi bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır.

İşleyen ve Küçük (2013), “Öğretmen Adaylarının Yaratıcı Düşünme Düzeylerinin Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi” adlı çalışmasında adaylar ile ilgili yaratıcılık seviyelerinin esnek ve orijinal boyutta akıcılık seviyesi ile karşılaştırıldığında daha düşük sonucu bulunmuştur.

Karataş ve Özcan (2010) yaratıcı düşünüm etkinliklerini öğrencinin yaratıcı düşünmesine, projeler geliştirmesine etki durumu ile ilgili çalışmasında Öğrencileri gerek kendi gerekse çevreleriyle ilgili herhangi bir problem yaşadıklarında onları çözecek, duruma değişik açılardan bakabilen ve değerlendiren birey gibi yetiştirilebilmek amacıyla yaratıcı düzeyinin gelişmesi gerektiği, yaratıcı etkinlik uygulamalarının öğrencinin başarılarında da pozitif etki gösterdiği düşünülürse, böyle etkinliklerin öğrencinin yaratıcı olmasının yanında bilişsel açısından da başarı gösteren öğrencileri yetiştirilmede etkin olabileceği sonucuna varılmıştır.

Korkmaz (2009) eğitim fakültelerinde bulunan öğrencilerin, eleştirel düşünmeye eğilimleri ile seviyelerine etkisinin durumunu inceleyen araştırmasında eğitim fakültelerindeki öğrencilerde eleştirel düşünme eğilimleri ve seviyelerinin araştırma sonucunda ortalama seviyede olduğu ulaşılmıştır. Aynı çalışmada eleştirel düşünme eğilimi alt boyutlarında ise eğitim fakültesinde öğrenim gören öğrencilerin bilgiye ulaşmada, araştırma, sorgulama ihtiyacı hissetmeden, bilgiyi kullanmaya yöneldikleri ayrıca edindikleri bilgilerin doğru olduğunu araştırmak veya meraklanmak eğilim durumlarının bulunmadığı belirtilmiştir. Bu sonuçların ortaya çıkmasında eğitim hayatlarında öğrencilerin sorgulayan bir öğrenmeden ziyade da ezberci öğrenmeyi daha fazla uygulamalarının neticesi olduğu kanısına varılmıştır.

Köksal ve Demirel (2008), “Yansıtıcı Düşünmenin Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Uygulamalarına Katkıları” isimli çalışmalarında sonuç olarak, yansıtıcı düşünmenin eğitimi adaylarının plan yapma, uygulamak ve değerlendirmek süreçlerinde pozitif olduğu değer kattığına ulaşılmıştır.

Meral ve Semerci (2009) çalışmalarında ilkokul düzeyinde İngilizce programı uygulaması yapan öğretmenler hakkında eleştirel ve yansıtıcı düşüncelerini tespit etmeyi amaçlamışlardır. Yapılan araştırmanın sonucuna göre İngilizce öğretmenlerinin genel anlamda eleştirel düşünme göstermelerine rağmen, “doğru olanı aramak” ve “sistematiçlik” alt boyutlarında kısmen eleştirel düşündükleri belirtilmiştir. Yansıtıcı düşünme kısmında da İngilizce öğretmenlerinin genelde yansıtıcı düşünme gösterdiklerini, fakat “mesleğe bakış” ile “sürekli ve amaçlı düşünme” alt boyutlarında kısmi olarak yansıtıcı düşünme gösterdiklerini belirtmişlerdir.

Oral ve Yazar’ın (2013), yaptığı çalışmanın sonucuna göre; öğretmen adayları ile ilgili hayat boyu öğrenme ile alakalı algı durumlarının yüksek seviyede bulunduğunu bununla beraber hayat boyu öğrenme ile ilgili algı durumlarının cinsiyet ve bölüm açısından farklılıklar göstermediği sonucuna ulaşılmıştır.

Öztunç (1999) çalışmasında ilkokul öğrencilerinin yaratıcı düşünme becerileri ve ailelerin eğitimi ile ekonomik koşulları ve onlara olan tavır ve davranışları arasındaki ilişkileri ele almıştır. Çalışma sonucunda ailelerin eğitim ve ekonomik durumlarının, çocuklarına olan tavır ve davranışlarının, çocukların yaratıcı düşünme yeteneği üzerinde etkili olduğu ortaya çıkmıştır.

Polat (2017) çalışma sonucuna göre sınıf öğretmenleri “az seviyede” eleştirel düşünmek eğilimi gösterdikleri görülmüştür. Ayrıca araştırmanın çalışma grubunu oluşturan aynı öğretmenler içerisinde “yüksek seviyede” eleştirel düşünme eğilimi gösteren olmadığı tespit edilmiştir. Yaşamış oldukları aile ve toplumsal yapısının etkisinin sonuçların bu şekilde ortaya çıkmasında etkili olabileceği belirtilmiştir. Ayrıca aile ve toplumsal yapının eleştirel düşünmeye olan bakış açılarının, anne/baba eğitim düzeylerinin de etkili olabileceği iddia edilmiştir. Öğretmenlerinin eğitim yaşantılarındaki aldıkları eğitimlerin üst düzey düşüncelere ait becerilerle ilgili nitelik durumu sonucu meydana gelmesinde etkilidir. Araştırmanın diğer sonuçlarına göre; eleştirel düşünme eğiliminin yordayıcı değişkenlerinden açık fikirli olmak ve kendine güvende anlamlı farklılıkların bulunmuştur. Bu sonuç ise eleştirel düşünme eğiliminin yaratıcılık düzeyi üzerinde yüksek düzeyde anlamlı bir yordayıcı etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Yani açık fikirli ve kendine güvenen bireylerin daha yaratıcı oldukları ortaya konmuştur. Ayrıca eleştirel düşünme eğilimi arttıkça yaratıcılık düzeyinin de artmakta olduğu belirtilmiştir.

Selvi (2011), öğretmenlerin yaşam boyu öğrenme yeterlikleri ile ilgili çalışması sonucunda, öğretmenlerde bulunması gerekli yaşam boyu öğrenme becerileri, “öğretmenin kendi kendinin eğitim gereksinimini fark etmesi”, “mesleki yaşamında teknolojiyi takip ederek en iyi şekilde teknolojiden faydalanabilmesi” ve “bilimsel etkinliklere katılması”, “öğrencilere yol gösterici ve rehber rolüyle kendi öğrenme stratejilerini iyi duruma getirmek amacıyla yardımcı olması”, “öğrencinin eleştirel düşünme becerilerini artırmasına yardım etmesi”, “öğrencinin öğrenme stili ile alakalı farkında bulunma oranlarının artması”, “öğrencilerin öz-değerlendirme becerilerini artırmaya yardımcı olması” ve “öğrencilerin teknoloji kullanımı yeteneklerini artırmak” olarak ifade edilmiştir.

Şen'in (2009), “Araştırmasının sonuçlarına göre; Türkçe öğretmenlerini adaylarının eleştirel düşünme becerilerine bakıldığında orta düzey seviyesinde buldukları ve Öğretmenlerin cinsiyeti, yaşı, öğretim durumu, annesinin ve babasının eğitimi, annesin ve babasının işi, ekonomik durum, lisedeki bölüm, lisesinin türü, okuma alışkanlığı değişkenleri bakımından anlamlı seviyede farklılık göstermediği belirtilmiştir.

Temizkalp (2010) araştırmasında, öğretmen adayları yaratıcılık düzeylerinin; cinsiyetleri, giriş puanları türü, yaşadıkları yerler değişkenleri ile incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına bakıldığında, öğretmen adaylarının yaratıcılık düzeylerinin; daha uzun yaşadıkları yer bakımından ve cinsiyetler bakımından değişim göstermediği, öğrenimlerine devam ettikleri bölümleri, giriş puanları bakımından değişiklik gösterdiği vurgulanmıştır.

Tok'un (2008) yaptığı çalışmanın amacı, düşünme becerileri eğitimi programı okul öncesi öğretmen adaylarında eleştirel, yaratıcı düşünme ve problem çözme becerileri ile ilgili algı durumlarına etkisini araştırmaktır. Araştırmanın en önemli sonucu; Eleştirel Akıl Yürütme Gücü Ölçeğinde “Yorumlama” boyutunun dışındaki tüm boyut bununla beraber toplamda en son test puanı ile ön test puanından yüksek çıkmasıdır. Son test puanları toplam puanlarda son test puanlarından da anlamlı seviyede yüksek bulunmuştur. Yaratıcı Düşünce Testinde; eğitim grubunda sözel akıcılık, esneklik, orijinallik ve şekilsel akıcılık, orijinallik ile başlıkların soyut olması, şekil bakımından zenginleştirme, duygusal ifadeler, alışılmadık görselleştirme, hayal gücünün zenginliğine ilişkin son test puanları ön test puanlarından anlamlı derecede yüksektir.

Yıldırım (2015), sınıf öğretmenleriyle gerçekleştirdiği araştırmasında, öğretmenlerin yaşam boyu öğrenme yeterlilik algısının yüksek olduğu, cinsiyet durumu açısından anlam

ifade eden farklılık göstermediği, kıdem değişkenine göre ise öğrenmeyi öğrenme, dijital yeterlik ve bilgiyi elde edebilmede anlamlı fark olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Zayıf (2008) “Öğretmen Adaylarında Eleştirel Düşünme Eğilimleri” isimli tezinde, beş yüz iki öğretmen adayı ile yaptığı çalışmada, adaylarda akademik başarı ve eleştirel düşünme eğilimi arasında meraklılık alt boyutundan başka anlam ifade eden başka bir fark olmadığına varılmıştır.

2.8.2. Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar

Aish (2014) araştırmasında, Los Angeles Bölgesinde orta ölçekli birleştirilmiş devlet okulu içerisindeki 6 okuldan 120 ilkököl öğretmeni seçilerek ilkököl sınıflarında yaratıcılık hakkındaki inançlarını incelemiştir. Yapılan çalışmada öğretmenlerin yaratıcılığı sanat ve okul dersleri ile bağlantılı olduğuna inandıkları belirtilmiştir. Ayrıca çalışmaya katılan öğretmenlerin, tüm öğrencilerde yaratıcılığın geliştirilebileceğini ancak çok küçük sayıda öğrencinin yüksek düzeyde yaratıcı olduğuna inandıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Amado, Montes ve Arostegui (2010) tarafından gerçekleştirilen iç girişimcilik kültürü bilgi teknolojileri ve firma performansı ile ilişkileri incelenerek çalışmada bulunan bulgular, firmanın pazardaki başarısını belirlemek için iç girişimcilik kültürü önemli bir beceri olduğunu söylerken, teknoloji ve de yönetsel bilgi teknolojisinin firmanın iç girişimcilik kültürünün gelişmesinde olumlu bir etki verdiğini göstermektedir. Bununla beraber, teknoloji ve de yönetsel bilgi teknoloji kaynaklarına yapılacak yatırımların i girişimcilik kültürü yeteneği aracılığıyla firma performansı olumlu bir şekilde etkilendiği belirtilmektedir.

Chau vd. (2001), Hong Kong üniversitesinde 577 üniversite öğrencisine geldikleri sosyal sınıfın, sınıf düzeyinin ve öğrenim gördükleri alanın eleştirel düşünmeye etkisini çalışmışlardır. Çalışmada eleştirel düşünmeyi birçok yönüyle ölçen bir ölçek kullanılmış, çalışmanın sonunda ise babaları yüksek gelir düzeyine sahip ya da işveren konumundaki öğrencilerin babaları düşük gelir düzeyine sahip ya da işçi konumundaki öğrencilere göre eleştirel düşünme düzeylerinde anlamlı bir fark olduğunu ancak öğrencilerin bulunduğu sınıf seviyesinin ve öğrenim gördükleri alanın eleştirel düşünmeyi anlamlı düzeyde etkilemediğini tespit etmişlerdir.

Edinger (2008), ortaokul sınıflarında yaratıcılığı destekleyen öğretmen davranışlarını inceleyen bir keşif araştırma çalışması yapmıştır. Araştırmaya orta ve büyük ölçekte Atlantik banliyö okul bölgesindeki bir liseden 20 öğretmen katılmıştır. Araştırma sonucunda 9. ve 10. sınıfta eğitim veren öğretmenler orta derecede yaratıcılığı destekleyen davranışları kullandıkları ve 10 davranış stratejisinin yüksek derecede etkili bir şekilde kullanıldığı belirtilmiştir. Ayrıca araştırmada katılımcı öğretmenlerin sınıflarda yaratıcılığı destekleme kabiliyetleri hem destek çıkan yöneticiler, hem de meslektaşları tarafından geliştirilmiştir. Ancak araştırmada katılımcı öğretmenlerin sınıflarda yaratıcılığı destekleme kabiliyetleri, standartlaştırılmış testler ve zaman kısıtlılığının sınırladığı belirtilmiştir. Ayrıca aynı çalışmada hem çevresel hem de kişisel faktörlerin öğretmenlerin yaratıcılığı destekleyen davranış ve becerileri etkilediği belirtilmiştir.

Faux (1992) yaptığı araştırmasında yaratıcı düşünme, eleştirel düşünme, zekâ ve problem çözme becerilerinin arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmanın çalışma grubu 205 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırmada Watson Glaser Eleştirel Akıl Yürütme Gücü Ölçeği, Torrance Yaratıcı Düşünce Testi, Whimbley Analitik Beceriler Envanteri veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Çalışmanın neticesine göre, problem çözme becerisi ile eleştirel düşünme arasında anlamlı ve güçlü bağ olduğu ulaşılmıştır.

Gong, Zhou ve Chang (2013) araştırmalarında çalışanların yaratıcılığının firma performansı ile ne zaman olumlu veya olumsuz olduğunu inceleyen araştırmanın bulguları, risk uyumunun daha fazla olduğu durumlarda yaratıcılık performansla olumsuz ve özümseme yeteneği fazla olduğunda yaratıcılığın performans ile olumlu bir ilişkisi bulunduğunu, daha küçük ölçekli işletmelerde ise aralarında bulunan ilişkinin daha olumlu olduğu gösterilmektedir.

Kilgour ve Koslow (2009) araştırmalarında yakınsak ve ıraksak yaratıcı düşünme tekniklerinin yaratıcı düşünce süreçleri üzerindeki etkilerini incelemişlerdir. Bu etkileri analiz etmek için reklam yaratıcıları, muhasebe yöneticileri ve öğrenciler üzerinde bir deney yürütülmüştür. Sonuçların, ıraksak düşünme tekniklerinin muhasebe yöneticilerinin fikri ve düşünce özgünlüğünü ve orijinallliğini artırdığı ancak reklam yaratıcılarında böyle bir etki yapmadığı görülmüştür. Diğer yandan, reklam yaratıcılarının yakınsak düşünme teknikleri ile daha iyi fikirler ürettiği görülmüş, ancak bu düşünme tekniklerinin muhasebe yöneticilerinin performansı üzerinde olumsuz etkileri olduğu görülmüştür. Hem bu teknikler hakkında hem de bu alanla ilgili olarak herhangi bir bilgisi bulunmayan öğrenci kontrol

grubu üzerinde ise son derece sınırlı etkiler görülmüştür. Bu bulgular, yaratıcılık tekniklerinin her koşulda ve konuda aynı şekilde uygulanarak aynı sonuçları vermediğini, uygulandığı koşul ve kişiye uygun olması gerektiğini göstermiştir.

Reed, Kromrey ve Jeffry (2001) çalışmalarında, eleştirel düşünme eğitimi almış olan ve eleştirel düşünme eğitimi almamış olan iki grup Amerikan Tarihi öğrencisi eleştirel düşünme, eleştirel düşünme eğilimi ve başarılarını kıyaslamışlardır. Ennis-Weir Eleştirel Düşünme Deneme Testi, California Eleştirel Düşünme Eğilimi Ölçeği ve araştırmacıların hazırladığı ünite testinin kullanıldığı çalışma sonucuna göre eğitim alan grup eleştirel düşünme becerisinin yükseldiği, ancak iki grubun arasındaki eleştirel düşünme eğilim ve başarıları açısından anlamlı farklılık bulunmadığı ortaya çıkmıştır.

Virgolim (2005) araştırmasında, üstün yetenekli çocuklar için zenginleştirilmiş bir program alan 4. sınıftan 8. sınıfa kadar eğitim veren 15 öğretmen ve yaşları 9 ile 17 arasında değişen üstün yetenekli olarak belirlenen Brezilyalı üstün yetenekli öğrencilerde zeka ile yaratıcılık arasında bulunan ilişki durumunu incelemeyi amaçlamıştır. Sonuç olarak zekâ ve yaratıcılık arasında önemli bir ilişkinin olduğu ortaya çıkmıştır. Aynı çalışma sonuçlarına göre araştırmaya katılan öğretmenler, öğrencilerin yaratıcı ve zihinsel becerilerini daha iyi olumlu olarak algılamışlardır. Öğretmen ve öğrenciler zekâyı akıl yürütme ve anlama olarak tanımlamışlardır. Ayrıca aynı çalışmada hem öğrenciler hem de öğretmenler yaratıcılığı aykırı, ıraksak düşünme kabiliyeti olarak tanımlamış, problemleri çözmede bilginin rolünü kabul edip fark ettiklerini ve yaratıcılığı, zekâyı ve üstün yetenekliliği birbiriyle ilişkili yapılar olarak gördükleri belirtilmiştir.

Zahng (2003) düşünme stillerinin, eleştirel düşünmeye katkısı olup olmadığını belirlemek amacıyla yaptığı araştırmasında, Bejiing Üniversitesi ile Nanjiing Üniversitesinden iki grup seçmiştir. Düşünce Stilleri Envanteri, eleştirel düşünme boyutu için ise Kaliforniya Eleştirel Düşünme Ölçeği kullanmıştır. Yapılan çalışmanın sonuçlarına göre düşünme stiline öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerine anlamlı düzeyde katkısı olduğu görülmüştür.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmada kullanılan model, araştırma grubu, verilerin toplanması ve analiz edilmesi süreçleri verilmiştir.

3.1. Araştırma Modeli

Araştırmada ilişkisel tarama modeliyle yürütülmüştür. İlişkisel taramada, iki veya ikiden fazla sayıda değişkenin aralarında oluşan değişim durumunu ve değişim derecesini belirlemek amacıyla yapılan araştırma modelleridir (Karasar, 2005). Buna uygun bağımlı değişken ve bağımsız değişkenler arasında bulunan ilişkilerin varlığı ve derecesi incelenmek istenmiştir (Crano ve Brewer, 2002).

3.2. Çalışma Grubu

Araştırmada çalışma grubu ölçüt örnekleme yöntemiyle belirlenmiştir. Araştırmanın amacı doğrultusunda öğretmen adayı olma, çalışmaya gönüllü katılma ölçütleri kullanılarak Bartın Üniversitesi'nde birinci sınıf ve dördüncü sınıf öğretmen adayları çalışma grubunu oluşturmuştur.

Araştırmadaki öğretmen adaylarının cinsiyetlerinin dağılımı Tablo 3.1'de gösterilmiştir.

Tablo 3.1. Öğretmen adaylarının cinsiyetlerine göre dağılımı

Cinsiyet	Frekans (f)	Yüzde (%)
Kadın	276	66,2
Erkek	141	33,8
Toplam	417	100,0

Tablo 3.1'deki bilgilerimizde de görüldüğü üzere, araştırmaya katılan 417 öğretmen adayının; 276'sı (%66,2) kadın, 141'i (%33,8) erkektir.

Öğretmen adaylarının sınıf düzeyine göre dağılımı Tablo 3.2'de gösterilmiştir.

Tablo 3.2. Öğretmen adaylarının sınıflara göre dağılım durumu

Sınıf Düzeyi	Frekans (f)	Yüzde (%)
1	266	63,8
4	151	36,2
Toplam	417	100,0

Tablo 3.2’de görüldüğü üzere, araştırmada 417 öğretmen adayının; 266’sı (%63,8) 1.sınıf, 151’i (%36,2) 4. sınıfta öğrenim görmektedir.

Araştırmada katılımcı olan öğretmen adaylarının bölümlerine göre dağılımı Tablo 3.3’te gösterilmiştir.

Tablo 3.3. Öğretmen adaylarının bölümlere göre dağılımı

Bölüm	Frekans (f)	Yüzde (%)
Beden Eğitimi ve Spor	65	15,6
Fen Bilgisi	81	19,4
İlköğretim Matematik	44	10,6
Sınıf Öğretmenliği	62	14,9
Sosyal Bilgiler	76	18,2
Türkçe	89	21,3
Toplam	417	100,0

Tablo 3.3’e göre, 417 öğretmen adayının; 65’i (%15,6) beden eğitimi ve spor, 81’i (%19,4) fen bilgisi, 44’ü (%10,6) ilköğretim matematik, 62’si (%14,9) sınıf öğretmenliği, 76’sı (18,2) sosyal bilgiler ve 89’u (%21,3) Türkçe öğretmenliğinde öğrenim görmektedir.

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının anne mesleği dağılım durumu Tablo 3.4’te gösterilmiştir.

Tablo 3.4. Öğretmen adaylarının anne mesleğine göre dağılım durumu

Anne meslek	Frekans (f)	Yüzde (%)
Ev hanımı	357	85,6
Kamu çalışanı	23	5,5
Özel sektör	20	4,8
Serbest meslek	12	2,9
Emekli	5	1,2
Toplam	417	100,0

Tablo 3.4’e göre, 417 öğretmen adayının; 357’sinin annesi (%85,6) ev hanımı, 23’ünün annesi (%5,5) kamu çalışanı, 20’sinin annesi (%4,8) özel sektör, 12’sinin annesi (%2,9) serbest meslek yapmakta ve 5’inin annesi (%1,2) emeklidir.

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının baba mesleğini dağılım durumu Tablo 3.5’te gösterilmiştir.

Tablo 3.5. Öğretmen adaylarının baba mesleği dağılım durumu.

Baba meslek	Frekans (f)	Yüzde (%)
Serbest meslek	146	35,0
Özel sektör	85	20,4
Emekli	81	19,4
Kamu çalışanı	75	18,0
Çalışmıyor	30	7,2
Toplam	417	100,0

Tablo 3.5 göre, 417 öğretmen adayının; 146'sının babası (%35,0) serbest meslek, 85'inin babası (%20,4) özel sektör, 81'inin babası (%19,4) emekli, 75'inin babası (%18,0) kamu çalışanı iken 30'unun babası (%7,2) herhangi bir işte çalışmamaktadır.

3.3. Verilerin Toplanması

Bu çalışmada öğrencilerin yaratıcı, eleştirel ve yansıtıcı düşüncelerinin girişimcilik becerisi üzerindeki etkisini belirlemek için dört ölçekten faydalanılmıştır. Kişisel bilgi formu araştırmacı tarafından geliştirilmiş olup diğer ölçüklerin kullanım izinleri alınarak uygulama yapılmıştır (EK-1,2,3 ve 4).

İlk olarak verilerinin toplanmasında kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Formda sınıfı, bölüm, cinsiyet, anne meslek, baba meslek durumu ile ilgili sorular bulunmaktadır.

Öğretmen adaylarının, Linan ve Chen (2009) tarafından geliştirilen "Girişimcilik Niyeti Ölçeği" ile girişimcilik niyetleri ölçülmüştür. Ölçeğin güvenirliği (cronbach alfa) .86 olarak bulunmuştur Öğretmen adaylarının, girişimcilik niyetine dair belirtilen ifadeler, 7'li Likert Ölçeği ile (7=Kesinlikle katılıyorum, 1=Kesinlikle katılmıyorum) katılım oranlarını işaretleme yapmaları istenilmektedir. Tek boyutta tasarlanan ölçekteki yüksek puanlar, bireyin girişimcilik niyetinin de yüksek olduğu şeklinde değerlendirilmektedir. (Şeşen ve Basım, 2012).

Öğretmenlere ve Öğretmen Adaylarına Yansıtıcı Düşünme Eğilimi (YANDE) Ölçeği, 599 deneğe uygulanmış Semerci (2007) tarafından geliştirilmiştir. Faktör analizine göre YANDE ölçeğinin KMO değeri 0.909 ve Bartlett test değeri 6811,461 (Sd: 595, $p<0.05$)'dir. 35 madde bulunan ölçekte yedi alt boyut (Sürekli ve amaçlı düşünme, açık fikirlilik, sorgulayıcı ve etkili öğretim, öğretim sorumluluğu ve bilimsellik, araştırmacı, öngörülü ve içten olma, mesleğe bakış) bulunmaktadır. Ölçekte, "Hiç katılmıyorum" ve "Tamamen katılıyorum" arasında beş dereceden oluşan puan aralığı verilmiştir. Açıkladığı varyans 53.268 ve güvenirlik kat sayısı ise 0.908'dir (Meral, ve Semerci, 2006).

2000 yılında Semerci (2000, 23-26) "Eleştirel Düşünme Eğilimi" ölçeği "Kritik Düşünme Ölçeği" adı altında geliştirilmiştir. Ölçek 150 maddeden oluşan bir havuzdan uzman görüşü ile 102 madde olarak azaltılmış ve 200 örneklem grubunda tek boyutlu olarak belirlenmiştir. Eleştirel düşünmenin farklı boyutlarının olması tek boyutlu olan kritik düşünme ölçeğine ait sınırlık olarak kabul edilmiştir. İstatistiksel bilgi ve yöntemlerinin gelişimi yalnızca faktör analizi kullanılan ve madde sayısının yaklaşık iki katı olan pilot

uygulama ölçek geliştirmede yetersiz kaldığı düşünülmüştür. Bu sebeplerden dolayı “Kritik Düşünme Ölçeği”nin adının “Eleştirel Düşünme Eğilimi” (EDE) ölçeği olarak değiştirilip ve yenilenmesine karar verilmiştir.

Başka bir açıdan da, ölçeğin iç tutarlılık katsayısı hesaplanmıştır. 1081 öğretmen ve öğrenciden alınan yanıtlara bakılarak Cronbach Alpha katsayısı hesaplanmış ve 0.963 değerine ulaşılmıştır. Ölçek, tamamı olumlu olmak üzere 5 boyutlu olup 49 maddeden meydana gelmiştir. Alt boyutlara göre Cronbach Alpha katsayısı şu şekildedir; üst bilişte 0.899, esneklikte 0.892, sistematiklikte 0.903, azim-sabırda 0.836 ve açık fikirlilikte 0.672’dir. Açık fikirlilik madde sayısının az olması nedeniyle en düşük güvenilirlik katsayısını almış fakat kabul görülür biçiminde değerlendirilmiştir.

Yapılan çalışmalara göre EDE ölçeğinin, faktör yüklerinin 0.33-0.71 arasında ve maddelerin toplam korelasyonlarının 0.30-0.70 arasında değişiklik gösterdiği belirtilmiştir. Ölçeğin test tekrar test korelasyonu 0.76 ve iki yarı puanları arasında korelasyon katsayısı 0.95 bulunmuştur. EDE ölçeğinin Cronbach Alpha katsayısı 0.96’dir. Başka bir taraftan, AMOS programı tarafından yapılan doğrulayıcı faktör analizinin sonucuna göre oluşan uyum indeksi değerleri ($\chi^2/Sd = 2.590$, $RMSEA=0.0378$, $SRMR=0.0305$, $GFI=0.903$, $AGFI=0.889$, $CFI=0.932$, $NFI=0.90$) ölçeğin geçerli bir yapıda olduğunu göstermektedir. Yapılan hesaplamalardaki Ki-Kare önemli bir değeri göstermektedir. Ki kare değerinin serbestlik derecesine bölümünün (χ^2/df) 3’den küçük olması faktör yapısının uyumlu olduğunu göstermektedir (Kline, 1998; Segars ve Grover, 1993). Bu değer bu çalışmada 2.590 olarak bulunmuş ve kabul edilebilir standart ölçü sınırlarında yer almış olduğu gözlenmiştir. (Semerci, 2016).

Seng, Keung ve Cheng (2008) tarafından geliştirilen yaratıcılık ile alakalı öğrencilerin örtük düşüncelerini ölçmek için Yaratıcılık Hakkında Ne Düşünüyorsunuz?(YHND) ölçeği kullanılmıştır. Otuz maddeden ve her biri 2’şer maddeden meydana gelen ölçek on beş tane alt boyuttan meydana gelmektedir. Her boyutu ölçen 2 tane maddeye yer verilmektedir. Altılı Likert tipi bir ölçek kullanılmıştır. Ölçek “Kesinlikle katılmıyorum:1 puan – Tamamen katılıyorum:6 puan” şeklinde puanlanmıştır. Uzmanlar, Singapur’da (N=127) ve Hong Kong’da (N=188) öğretmen adaylarında ölçeğin on beş alt boyutun 9’unda “Cronbach’s Alpha” değerlerinin yüksek olduğunu bulmuşlardır. genellik boyutunu .84 gençlik boyutunu ise. 56, bulmuşlardır. Diğer 6 alt boyutta .70’in üzerinde, beş altboyut da.40 civarında, bir boyutta .35 ve ırk boyutunda .0 olarak “Cronbach’s Alpha” değeri hesaplanmıştır. Ölçeğe ait altboyutlar sırası ile doğum sırası, kritik dönem, kültür,

çaba, herkes, cinsiyet, genellik, sağlık, kalıtım, bireysellik, zekâ, mantıklı düşünme, güdülenme, ırk ve gençliktir. Bu alt boyutlar üzerinden faktör analizini uygulanmıştır. Fizyoloji Faktörü (F1) Kalıtım, sağlık, güdülenme ve mantıklı düşünme maddelerinden. Genellik Faktörü (F2) cinsiyet, herkes ve genellik maddelerinden Kültür Faktörü (F3) doğum sırası, kültür ve ırk maddelerinden Bireysellik Faktörü (F4), zekâ ve bireysellik maddelerinden Gençlik Faktörü (F5) çaba ve gençlik maddelerinden oluşmuştur. Ölçekten alınacak yüksek puanlar durumu yaratıcılığa ilişkin sert düşünceye sahip olduğu şeklinde yorumlanabilir. Bu ölçek gerekli izinler alınarak Türkçeye çevrilmiştir. Dilbilgisi açısından Türkçe dil bilimcisi uzmanına incelenmiş gerekli kontroller yapılmıştır. Ölçek uyarlama çalışmalarında Ahyoung ve Eun-Young (1999) ve Brislin, (1970) bir ölçeğin tekrar orijinal diline çevrilerek uyumunun kontrol edilmesi gerektiğini önerirler. Ölçek bu sebeple Türkçeden tekrar İngilizceye çevrilmiş (back translation) ve çeviri bir İngilizce dil bilimcisi bir uzman tarafından gerekli dil uyumluluğu kontrol edilmiştir. Uzmanın önerisince Türkçeye bazı uyarlamalar yapılmıştır. Bundan sonra yapı geçerliği analizlerine bakılmıştır. Hair, Black, Babin ve Anderson (2010, 102) elliden az sayıda olan örneklem sayıları için faktör analizi olmayacağını ve örneklem büyüklüğü yüzden daha yüksek sayıda olması gerektiğini belirlediler. Bunun yanında, faktör analizi yapmak için madde başına en az beş denek sayısının düşmesinin uygunluğunu fakat on olması daha çok kabul edilebilir olduğu belirtilir. Araştırmada ulaşılabilen denek 1274/madde sayısı formülü ile madde sayısı da otuz olduğuna göre her madde başına yaklaşık 42 öğrenci düştüğü görülmektedir. Bu bilgiler ışığında örneklemin oldukça iyi olduğu söylenebilir. Ölçek son halini aldıktan daha sonra gönüllülük esasıyla ölçek önce otuz öğrenciye uygulanmıştır. Buradaki uygulamanın amacı ölçeğin maddelerinin öğrenciler tarafından doğru anlaşılma durumu incelenerek gereken düzeltmeler yapılmıştır. Son uygulama ile ölçek uyarlama çalışması tamamlanmıştır (Dikici, 2011).

3.4. Verilerin Analizi ve Çözümlemesi

Veri toplama araçları 417 öğretmen adayına uygulanarak veri analizlerinin yapılması için SPSS-25.0 paket programı kullanılmıştır. Araştırma kapsamında ulaşılan verilere analizden önce dağılım durumunu incelemek amacıyla yapılan analizler sonucunda tüm gruplarda ortalama (mean), ortanca (median) ve tepedeğer (mode) birbirine çok yakın değerler almıştır. Dağılımın çarpıklık ve basıklık katsayısına göre normal olduğu, beklenen ve gerçekleşen değerlerin grafikte normal dağıldığı sonucuna varılmıştır. Çok boyutlu

normalliğine yönelik AMOS 23 paket programında yapılan analiz sonucunda dağılımın normal olduğu (Kurtosis <3) sonucuna ulaşılmıştır. Grupların normal dağılım gösterdiği dikkate alınarak araştırmada verilerin çözümlenmesinde:

- Öğretmen adayların görüşlerine ilişkin betimsel istatistikler kullanılmıştır.

- Öğretmen adaylarının görüşlerinin; cinsiyet, sınıf, bölüm, anne mesleği, baba mesleği, kendini girişimci olarak görme, girişimci olmayı düşünme, ailede girişimci var olması durumundan dolayı anlam ifade eden farklılık gösterme durumu bulmak amacıyla parametrik testlerden olan “t testi” ve tek yönlü ANOVA testi kullanılmıştır.

- Öğretmen adaylarının girişimcilikleri ile cinsiyet, Eğitim Fakültesi/BESYO’da öğrenim görme, kendini girişimci olarak görme, girişimci olmayı düşünme, ailede girişimci var olma durumu, girişimcilik niyeti, yaratıcılık, eleştirel düşünme ve yansıtıcı düşünme eğilimleri arasında bir ilişkinin varlığını tespit etmeye yönelik analiz için varsayımlar sınanmış (normallik, verilerin bağımsız olması vb.) ve doğrusal (pearson) korelasyon testinin kullanılmasına karar verilmiştir.

- Öğretmen adaylarının girişimciliklerini yordamada; cinsiyet, Eğitim Fakültesi/BESYO’da öğrenim görme, kendini girişimci olarak görme, girişimci olmayı düşünme, ailede girişimci var olma durumu, girişimcilik niyeti, yaratıcılık, eleştirel düşünme ve yansıtıcı düşünme eğilimlerinin rolünü belirlemek için çoklu doğrusal regresyon analizi kullanılmıştır. Analiz için gerekli varsayımlar sınanmış (normallik, ilişki, çoklu bağlantı vb.) ve çoklu doğrusal regresyon analizinin uygun olduğuna karar verilmiştir.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde öğretmen adaylarının girişimcilikleri ile yaratıcılık, eleştirel düşünme, yansıtıcı düşünme eğilimleri arasında ilişki olup olmadığını tespit etmek için veri toplama araçları ile toplanan verilerin analizinden elde edilen bulgulara ve yorumlara yer verilmiştir.

4.1. Öğretmen Adaylarının Girişimcilik, Girişimcilik Niyeti, Yaratıcılık, Eleştirel Düşünme ve Yansıtıcı Düşünme Eğilimlerine İlişkin Bulgular

Öğretmen adaylarının kendini girişimci olarak görme durumuna ilişkin bulgular Tablo 4.1’de verilmiştir.

Tablo 4.1. Öğretmen adaylarının kendilerini girişimci olarak görme durumlarına göre dağılımı

Kendini girişimci olarak görme durumu	Frekans (f)	Yüzde (%)
Evet	235	56,4
Hayır	182	43,6
Toplam	417	100,0

Tablo 4.1’de görüldüğü gibi, araştırmaya katılan 417 öğretmen adayının; 235’i (%56,4) kendini girişimci olarak görürken 182’si (%43,6) kendilerini girişimci olarak tanımlamamaktadır.

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının girişimci olmayı düşünme durumlarına ilişkin bulgular Tablo 4.2’de verilmiştir.

Tablo 4.2. Öğretmen adaylarının girişimci olmayı düşünme durumlarına göre dağılımı

Girişimci olmayı düşünme durumu	Frekans (f)	Yüzde (%)
Evet	292	70,0
Hayır	125	30,0
Toplam	417	100,0

Tablo 4.2’de görüldüğü gibi, araştırmaya katılan 417 öğretmen adayının; 292’si (%70) girişimci olmayı düşünürken 125’i (%30) girişimci olmayı planlamamaktadır.

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının girişimci olmayı düşünme durumlarına ilişkin bulgular Tablo 4.3'te verilmiştir.

Tablo 4.3. Öğretmen adaylarının ailesinde girişimci var olma durumuna göre dağılımı

Ailede girişimci var olma durumu	Frekans (f)	Yüzde (%)
Evet	195	46,8
Hayır	222	53,2
Toplam	417	100,0

Tablo 4.3'te görüldüğü gibi, araştırmaya katılan 417 öğretmen adayının; 195'inin (%46,8) ailesinde girişimci olarak tanımlanabilecek biri var iken 222'sinin (%53,2) ailesinde girişimci bir birey bulunmamaktadır.

Bu sonuçlar doğrultusunda öğretmen adaylarının %56,4 oranında kendilerini girişimci olarak gördükleri, girişimci olmayı düşünme durumunun ise %70 e kadar ulaştığı görülmektedir. %53,2 oranında ise öğretmen adaylarının ailelerinde girişimci olarak tanımlanabilecek birey bulunmamaktadır.

Öğretmen adaylarının girişimcilik, girişimcilik niyeti, yaratıcılık, eleştirel düşünme ve yansıtıcı düşünme eğilimleriyle ilgili görüşlerine ilişkin betimsel değerler Tablo 4.4'te verilmiştir.

Tablo 4.4. Girişimcilik, girişimcilik niyeti, yaratıcılık, eleştirel düşünme ve yansıtıcı düşünme eğilimleriyle ilgili görüşlerine ilişkin betimsel değerler

Değişkenler	N	\bar{X}	ss
Girişimcilik niyeti	417	5,15	0,915
Girişimcilik	417	4,28	1,584
Eleştirel düşünme	417	3,98	0,491
Yaratıcılık	417	2,96	0,889
Yansıtıcı düşünme	417	2,75	0,528

Tablo 4.4'te, öğretmen adaylarında en yüksek ortalamanın girişimcilik niyetinde (\bar{X} =5,15) olduğu görülmektedir. Bunu sırasıyla girişimcilik (\bar{X} =4,28), eleştirel düşünme (\bar{X} =3,98), yaratıcılık (\bar{X} =2,96) ve yansıtıcı düşünme (\bar{X} =2,75) izlemektedir.

Sonuçlar doğrultusunda, öğretmen adaylarının girişimcilik niyeti ortalama düzeyleri oldukça yüksek (5,15) iken yansıtıcı düşünme ortalama düzeyleri ise diğer değişkenler arasında son sırayı almaktadır.

Öğretmen adaylarının girişimcilik tutum ölçeği ile ilgili maddelerine verdikleri cevapların standart sapma ve ortalamaları Tablo 4.5'te gösterilmiştir.

Tablo 4.5. Girişimcilik değişkenine ilişkin betimsel değerler

	N	\bar{X}	S
girişimcilik1	417	4,9808	1,83571
girişimcilik2	417	4,6427	1,93013
girişimcilik3	417	5,3046	1,79497
girişimcilik4	417	4,2518	1,90808
girişimcilik5	417	4,4868	1,77060
girişimcilik6	417	3,9017	1,78735
girişimcilik7	417	3,5659	1,91178
girişimcilik8	417	4,1175	1,96804
girişimcilik9	417	4,0336	1,94858
girişimcilik10	417	3,9209	2,04304
girişimcilik11	417	3,9736	2,05730

Öğretmen adaylarının girişimciliğe yönelik tutumla ilgili verdiği cevaplar incelendiğinde; ortalaması en yüksek ($\bar{X}=5,3046$) 3.madde olan “Eğer gerekli kaynağım ve fırsatım olursa, yeni bir iş kurmak isterim.” Maddesi, en az ortalama ise ($\bar{X}=3,5659$) 7.madde olan “Profesyonel olarak hedefim, bir girişimci olmaktır.” maddesidir. Bu durum öğrencilerin profesyonel olarak olmasa bile girişimcilik tutumu içerisinde olduklarını göstermektedir.

Öğretmen adaylarının girişimcilik niyeti ölçeği ile ilgili maddelerine verdikleri cevapların standart sapma ve ortalamaları Tablo 4.6'da gösterilmiştir.

Tablo 4.6. Girişimcilik Niyeti değişkenine ilişkin betimsel değerler

	N	\bar{X}	S
girişimciliknişilik1	417	6,2374	1,26291
girişimciliknişilik2	417	4,2638	1,99578
girişimciliknişilik3	417	5,1583	1,59443
girişimciliknişilik4	417	5,1295	1,54033

girişimcilikkışılık5	417	5,1990	1,39236
girişimcilikkışılık6	417	4,9017	1,66191
girişimcilikkışılık7	417	5,6691	1,45801
girişimcilikkışılık8	417	6,0096	1,28411
girişimcilikkışılık9	417	5,7578	1,39068
girişimcilikkışılık10	417	6,2998	1,23016
girişimcilikkışılık11	417	5,7290	1,38534
girişimcilikkışılık12	417	5,6403	1,38852
girişimcilikkışılık13	417	5,1894	1,66989
girişimcilikkışılık14	417	5,2686	1,58866
girişimcilikkışılık15	417	5,0024	1,64156
girişimcilikkışılık16	417	4,4868	1,78008
girişimcilikkışılık17	417	4,5180	1,70415
girişimcilikkışılık18	417	4,6571	1,68703
girişimcilikkışılık19	417	4,8729	1,63662
girişimcilikkışılık20	417	4,9089	1,60268
girişimcilikkışılık21	417	4,2398	1,85147
girişimcilikkışılık22	417	4,7554	1,54348
girişimcilikkışılık23	417	4,8585	1,56483
girişimcilikkışılık24	417	4,8225	1,81928
girişimcilikkışılık25	417	5,2926	1,61744

Tablo 4.6'daki, öğretmen adaylarının Girişimcilik Niyeti ölçeğinin 1-4 arası sorular: Kontrol odağı, 5-12: Başarı ihtiyacı, 13-21: Girişimci öz yeterlilik, 22-25: riske tolerans boyutlarını ele alan cevapları incelendiğinde, Girişimcilik Niyeti ölçeğinin kişilik özelliklerini anlatan boyutunda en yüksek ortalama “Yaptığım işi tamamlamak beni mutlu eder.” maddesinde ($\bar{X}=6,29$) görülürken, en düşük ortalamanın “Olumsuz durumlar

karşısında moralimi bozmam.” maddesinde ($\bar{X}=4,23$) olduğu tespit edilmiştir. Bu durum öğretmen adaylarının olumsuz duygulardan etkilenebileceğini ancak yine de başladıkları işi tamamlama gayretinde olduklarını göstermektedir.

Öğretmen adaylarının Yaratıcılık Hakkında Ne Düşünüyorsunuz Ölçeğine verdikleri cevapların betimsel değerleri Tablo 4.7’de gösterilmiştir.

Tablo 4.7. Yaratıcılık Hakkında Ne düşünüyorsunuz Ölçeği ne verdikleri cevaplara ilişkin betimsel değerler

	N	\bar{X}	S
yaratıcılık1	417	2,9424	1,56480
yaratıcılık2	417	3,0024	1,53563
yaratıcılık3	417	2,4916	1,47920
yaratıcılık4	417	2,5683	1,41447
yaratıcılık5	417	3,1799	1,42902
yaratıcılık6	417	2,7410	1,38678
yaratıcılık7	417	2,8993	1,49661
yaratıcılık8	417	2,8681	1,34249
yaratıcılık9	417	3,3429	1,42771
yaratıcılık10	417	3,4700	1,42089
yaratıcılık11	417	2,3861	1,45182
yaratıcılık12	417	2,8729	1,50181
yaratıcılık13	417	3,4317	1,49221
yaratıcılık14	417	3,2902	1,42428

Öğretmen adaylarının Yaratıcılık Hakkında Ne düşünüyorsunuz Ölçeğine ait cevapları incelendiğinde; en yüksek ortalama “Zekâ yaratıcılığın bir ön şartıdır.” maddesinde ($\bar{X}=3,47$) görülürken, en düşük ortalamanın “Yaratıcılık ırk ile ilgilidir. ” maddesinde ($\bar{X}=2,38$) olduğu tespit edilmiştir. Bu durum öğretmen adaylarının yaratıcılıkla zeka arasında bir ilişki olduğunu düşündükleri yalnız yaratıcılıkla ırk arasında bir ilişki olmadığını düşündüklerini göstermektedir.

Öğretmen adaylarının Eleştirel Düşünme Eğilimi Ölçeğine verdikleri cevapların betimsel değerleri Tablo 4.8’de gösterilmiştir.

Tablo 4.8. Eleştirel Düşünme Eğilimi Ölçeğine ilişkin betimsel değerler

	N	\bar{X}	S
eleştireldüşünme1	417	4,0815	,88961
eleştireldüşünme2	417	4,0312	,80353
eleştireldüşünme3	417	4,0456	,79683
eleştireldüşünme4	417	4,0815	,87049
eleştireldüşünme5	417	4,0480	,83355
eleştireldüşünme6	417	4,0504	,78744
eleştireldüşünme7	417	3,9760	,86846
eleştireldüşünme8	417	4,0863	,88645
eleştireldüşünme9	417	4,0671	,74052
eleştireldüşünme10	417	3,9712	,83444
eleştireldüşünme11	417	3,7626	,96264
eleştireldüşünme12	417	4,0024	,90272
eleştireldüşünme13	417	4,1223	,85873
eleştireldüşünme14	417	3,9113	,82875
eleştireldüşünme15	417	4,1775	,78885
eleştireldüşünme16	417	4,1199	1,24035
eleştireldüşünme17	417	4,0096	,79051
eleştireldüşünme18	417	4,0456	,86064
eleştireldüşünme19	417	3,8489	,88996
eleştireldüşünme20	417	4,0096	,78441
eleştireldüşünme21	417	4,0048	,83204

eleştireldüşünme22	417	4,0240	,81418
eleştireldüşünme23	417	4,1727	,84006
eleştireldüşünme24	417	4,0024	,81894
eleştireldüşünme25	417	4,0863	,81879
eleştireldüşünme26	417	3,8513	,96673
eleştireldüşünme27	417	3,9448	,91164
eleştireldüşünme28	417	3,6163	1,11869
eleştireldüşünme29	417	4,0887	,82875
eleştireldüşünme30	417	3,9784	,82451
eleştireldüşünme31	417	3,8201	,83997
eleştireldüşünme32	417	3,9448	,90900
eleştireldüşünme33	417	4,0168	,85609
eleştireldüşünme34	417	4,0000	,78752
eleştireldüşünme35	417	4,0024	,78293
eleştireldüşünme36	417	3,9257	,89429
eleştireldüşünme37	417	3,9113	,86563
eleştireldüşünme38	417	4,0288	,87108
eleştireldüşünme39	417	4,0144	,89054

eleştireldüşünme40	417	3,8273	,98738
eleştireldüşünme41	417	4,0647	,93702
eleştireldüşünme42	417	3,8825	,95228
eleştireldüşünme43	417	3,9952	,87978
eleştireldüşünme44	417	3,9281	,94289
eleştireldüşünme45	417	3,7818	,92396
eleştireldüşünme46	417	3,9640	,88858
eleştireldüşünme47	417	3,9353	1,00150
eleştireldüşünme48	417	4,0624	,76331
eleştireldüşünme49	417	4,1295	,76430

Öğretmen adaylarının Eleştirel Düşünme Eğilimi Ölçeğine ait cevapları incelendiğinde; en yüksek ortalama “Fikirlerin ve düşüncelerin güvenilir olup olmadığını kontrol ederim.” maddesinde ($\bar{X}=4,177$) görülürken, en düşük ortalamanın “Derslerde tartışmalara katılmaktan zevk alıyorum.” maddesinde ($\bar{X}=3,616$) olduğu görülmektedir. Bu durum öğretmen adaylarının fikir ve düşüncelerin güvenilirliğine dikkat ettiklerini ayrıca derslerde tartışmalardan hoşlanmadıklarını göstermektedir.

Öğretmen adaylarının yansıtıcı düşünme eğilimi ölçeğine verdikleri cevapların betimsel değerleri Tablo 4.9’da gösterilmiştir.

Tablo 4.9. Yansıtıcı düşünme eğilimi ölçeğine ilişkin betimsel değerler

	N	\bar{X}	S
yansıtıcıdüşünme1	417	1,5899	1,07515
yansıtıcıdüşünme2	417	3,7674	,97620
yansıtıcıdüşünme3	417	3,9353	,87603
yansıtıcıdüşünme4	417	2,2254	1,22750
yansıtıcıdüşünme5	417	3,4317	1,19323
yansıtıcıdüşünme6	417	2,3477	1,30327
yansıtıcıdüşünme7	417	3,3981	1,25184
yansıtıcıdüşünme8	417	2,0288	1,24195
yansıtıcıdüşünme9	417	1,9281	1,16421
yansıtıcıdüşünme10	417	1,9161	1,13729
yansıtıcıdüşünme11	417	1,8561	1,13443
yansıtıcıdüşünme12	417	1,7866	1,13723
yansıtıcıdüşünme13	417	1,8225	1,13814
yansıtıcıdüşünme14	417	1,7698	1,09621
yansıtıcıdüşünme15	417	1,9161	1,19500
yansıtıcıdüşünme16	417	1,7746	1,18971
yansıtıcıdüşünme17	417	1,8417	1,21840
yansıtıcıdüşünme18	417	2,0839	1,28421
yansıtıcıdüşünme19	417	3,5180	1,25969
yansıtıcıdüşünme20	417	2,2182	1,44544

yansıtıcı düşünme21	417	3,6643	1,34896
yansıtıcı düşünme22	417	2,1079	1,38688
yansıtıcı düşünme23	417	3,7146	1,12344
yansıtıcı düşünme24	417	3,8969	,98372
yansıtıcı düşünme25	417	3,8225	1,08183
yansıtıcı düşünme26	417	2,3357	1,26434
yansıtıcı düşünme27	417	3,6619	1,16368
yansıtıcı düşünme28	417	2,1391	1,34086
yansıtıcı düşünme29	417	3,7698	1,08961
yansıtıcı düşünme30	417	3,7842	1,15876
yansıtıcı düşünme31	417	2,3909	1,34208
yansıtıcı düşünme32	417	3,9712	1,01864
yansıtıcı düşünme33	417	3,8921	1,14998
yansıtıcı düşünme34	417	2,2086	1,43518
yansıtıcı düşünme35	417	3,9472	1,00341

Öğretmen adaylarının Yansıtıcı Düşünme Eğilimi Ölçeğine ait cevapları incelendiğinde; en yüksek ortalama “Öğretim uygulamalarımla ilgili diğer arkadaşlarımla görüş alışverişinde bulunurum.” maddesinde ($\bar{X}=3,97$) görülürken, en düşük ortalamanın “Öğrencilerimin görüşlerine değer vermem.” maddesinde ($\bar{X} =1,58$) bulunduğu belirlenmiştir. Buradaki tespit öğretmen adaylarının hem öğrencilerinin hem de arkadaşlarının görüşlerine önem verdiğini ve fikir alışverişini önemli bulduğunu göstermektedir.

4.2. Öğretmen Adaylarının Cinsiyet, Sınıf, Bölüm, Anne Mesleği, Baba Mesleği, Kendini Girişimci Olarak Görme, Girişimci Olmayı Düşünme, Ailede Girişimci Var Olma Durumu Değişkenlerine Göre, Girişimcilik ve Girişimcilik Niyetlerinde Bir Farklılık Durumlarına İlişkin Bulgular

Öğretmen adaylarının cinsiyet, sınıf, bölüm, anne mesleği, baba mesleği, kendini girişimci olarak görme, girişimci olmayı düşünme, ailede girişimci var olma durumu değişkenlerine göre, girişimcilik ve girişimcilik niyetlerinde anlamlı farklılık durumu ile alakalı bulguları bu bölümde sunulmuştur.

Öğretmen adaylarının cinsiyete göre girişimciliklerinin ve girişimcilik niyetlerinin karşılaştırılmasına yönelik t testi sonucu Tablo 4.10'da verilmiştir.

Tablo 4.10. Cinsiyete göre, girişimciliğin ve girişimcilik niyetinin karşılaştırılmasına yönelik t testi sonucu

Değişken	Cinsiyet	N	\bar{X}	S	sd	t	p
Girişimcilik	Kadın	276	4,11	1,58	415	-3,193	,002
	Erkek	141	4,63	1,54			
Girişimcilik niyeti	Kadın	276	5,11	,88	415	-1,166	,244
	Erkek	141	5,22	,97			

Tablo 4.10'da görüldüğü gibi; cinsiyete göre, girişimciliğe yönelik ortalama puanları arasında anlamlı bir fark varken [$t_{(417)} = -3,193$; $p < ,05$]; girişimcilik niyetine yönelik ortalama puanları arasında anlamlı bir fark yoktur [$t_{(417)} = -1,166$; $p > ,05$]. Girişimciliğe yönelik anlamlı farkın erkek öğretmenler lehine olduğu görülmektedir.

Öğretmen adaylarının sınıfa göre girişimciliklerinin ve girişimcilik niyetlerinin karşılaştırılmasına yönelik t testi sonucu Tablo 4.11'de verilmiştir.

Tablo 4.11. Sınıfa göre, girişimciliğin ve girişimcilik niyetinin karşılaştırılmasına yönelik t testi sonucu

Değişken	Sınıf	N	\bar{X}	S	sd	t	p
Girişimcilik	1.sınıf	266	4,11	1,57	415	-2,974	,003
	4. sınıf	151	4,59	1,55			
Girişimcilik niyeti	1.sınıf	266	5,05	,87	415	-2,956	,003
	4. sınıf	151	5,32	,95			

Tablo 4.11'de görüldüğü gibi; sınıfa göre, hem girişimciliğe yönelik ortalama puanları arasında [$t_{(417)} = -2,974$; $p < ,05$] hem de girişimcilik niyetine yönelik ortalama puanları arasında [$t_{(417)} = -2,956$; $p < ,05$] anlamlı bir fark vardır. Girişimcilik ve girişimcilik niyetine yönelik anlamlı farkın 4. sınıflar lehine olduğu görülmektedir.

Öğretmen adaylarının bölüme göre girişimciliklerinin ve girişimcilik niyetlerinin karşılaştırılmasına yönelik varyans analizi sonucu Tablo 4.12’de gösterilmiştir.

Tablo 4.12. Bölüme göre, girişimciliğin ve girişimcilik niyetinin karşılaştırılmasına yönelik varyans analizi sonucu

Değişken	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamli fark
Girişimcilik	Gruplararası	72,690	5	14,538	6,151	,000	*1-3,
	Gruplariçi	971,389	411	2,363			1-4, 1-6
	Toplam	1044,079	416				*2-6
Girişimcilik niyeti	Gruplararası	9,435	5	1,887	2,287	,045	
	Gruplariçi	339,166	411	,825			
	Toplam	348,601	416				

1. Beden eğitimi ve spor, 2. Fen Bilgisi, 3. İlköğretim matematik, 4. Sınıf öğretmenliği, 5. Sosyal bilgiler, 6. Türkçe.

Tablo 4.12’de görüldüğü gibi; bölüme göre, girişimciliğe yönelik ortalama puanları arasında anlamlı bir fark vardır [$F_{(5-411)} = 6,151$; $p < ,05$]. Girişimcilik niyetine yönelik ortalama puanları arasında da anlamlı bir fark vardır [$F_{(5-411)} = 2,287$; $p < ,05$]. Anlamlı farkın hangi gruplar arasında olduğunu tespit etmek için yapılan Tukey ve Scheffe çoklu karşılaştırma testleri sonucuna göre;

Girişimciliğe ilişkin anlamlı farkın, beden eğitimi ve spor ile ilköğretim matematik, beden eğitimi ve spor ile sınıf öğretmenliği, beden eğitimi ve spor ile Türkçe bölümlerinde öğrenim gören öğretmen adaylarının puanları arasında ve beden eğitimi ve spor bölümü lehine olduğu görülmüştür. Bunun yanında sadece Tukey testi sonucunda, fen bilgisi ile Türkçe bölümlerinde öğrenim gören öğretmen adaylarının puanları arasında anlamlı fark bulunduğu ve bunun fen bilgisi bölümü lehine olduğu tespit edilmiştir. Girişimcilik niyetine ilişkin yapılan Tukey ve Scheffe testlerinde gruplar arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür.

Sonuçlara göre, cinsiyete göre girişimcilik ve girişimciliğe yönelik ortalamalar dikkate alındığında; erkek öğretmen adaylarının girişimcilik puanlarının daha yüksek olup bu durumun onların lehine olduğu ortaya çıkmıştır. Sınıfa göre ise girişimcilik ve girişimcilik niyetine yönelik anlamlı farkın 4. sınıflar lehine olduğu görülmektedir. Bölümlere göre ise girişimcilik niyetine ilişkin gruplar arasında anlamlı bir fark yokken, girişimciliğe ilişkin anlamlı farkın, beden eğitimi ve spor ile ilköğretim matematik, beden eğitimi ve spor ile sınıf öğretmenliği, beden eğitimi ve spor ile Türkçe bölümlerinde öğrenim gören öğretmen adaylarının puanları arasında ve beden eğitimi ve spor bölümü lehine olduğu görülmüştür.

Ayrıca, fen bilgisi ile Türkçe bölümlerinde öğrenim gören öğretmen adaylarının puanları arasında anlamlı fark bulunduğu ve bunun fen bilgisi bölümü lehine olduğu belirlenmiştir.

Öğretmen adaylarının anne mesleğine göre girişimciliklerinin ve girişimcilik niyetlerinin karşılaştırılmasına yönelik varyans analizi sonucu Tablo 4.13'te gösterilmiştir.

Tablo 4.13. Anne mesleğine göre, girişimciliğin ve girişimcilik niyetinin karşılaştırılmasına yönelik varyans analizi sonucu

Değişken	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Girişimcilik	Gruplararası	3,413	4	,853	,338	,852
	Gruplariçi	1040,666	412	2,526		
	Toplam	1044,079	416			
Girişimcilik niyeti	Gruplararası	4,808	4	1,202	1,440	,220
	Gruplariçi	343,794	412	,834		
	Toplam	348,601	416			

Tablo 4.13'te görüldüğü gibi; anne mesleğine göre, girişimciliğe yönelik ortalama puanları arasında anlamlı bir fark yoktur [$F_{(4-412)} = ,338$; $p > ,05$]. Girişimcilik niyetine yönelik de ortalama puanları arasında anlamlı bir fark yoktur [$F_{(4-412)} = 1,440$; $p > ,05$]. Anne mesleğine göre, öğretmen adaylarının girişimcilik ve girişimcilik niyetlerinde bir farklılığın olmadığı söylenebilir.

Öğretmen adaylarının baba mesleğine göre girişimciliklerinin ve girişimcilik niyetlerinin karşılaştırılmasına yönelik varyans analizi sonucu Tablo 4.14'te gösterilmiştir.

Tablo 4.14. Baba mesleğine göre, girişimciliğin ve girişimcilik niyetinin karşılaştırılmasına yönelik varyans analizi sonucu

Değişken	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Girişimcilik	Gruplararası	17,307	4	4,327	1,736	,141
	Gruplariçi	1026,772	412	2,492		
	Toplam	1044,079	416			
Girişimcilik niyeti	Gruplararası	7,549	4	1,887	2,280	,060
	Gruplariçi	341,053	412	,828		
	Toplam	348,601	416			

Tablo 4.14'te görüldüğü gibi; baba mesleğine göre, girişimciliğe yönelik ortalama puanları arasında anlamlı bir fark yoktur [$F_{(4-412)} = 4,327$; $p > ,05$]. Girişimcilik niyetine yönelik de ortalama puanları arasında anlamlı bir fark yoktur [$F_{(4-412)} = 2,280$; $p > ,05$]. Baba mesleğine göre, öğretmen adaylarının girişimcilik ve girişimcilik niyetlerinde bir farklılığın olmadığı söylenebilir.

Öğretmen adaylarının kendilerini girişimci olarak görmelerine göre, girişimciliklerinin ve girişimcilik niyetlerinin karşılaştırılmasına yönelik t testi sonucu Tablo 4.15'te verilmiştir.

Tablo 4.15. Kendini girişimci olarak görmeye göre, girişimciliğin ve girişimcilik niyetinin karşılaştırılmasına yönelik t testi sonucu

Değişken	Kendini girişimci olarak görme	N	\bar{X}	S	sd	t	p
Girişimcilik	Evet	235	5,02	1,35	415	12,694	,000
	Hayır	182	3,33	1,33			
Girişimcilik niyeti	Evet	235	5,44	,91	415	7,740	,000
	Hayır	182	4,78	,77			

Tablo 4.15'te görüldüğü gibi; kendini girişimci olarak görmeye göre, hem girişimciliğe yönelik ortalama puanları arasında [$t_{(417)}= 12,694$; $p < ,05$] hem de girişimcilik niyetine yönelik ortalama puanları arasında [$t_{(417)}= 7,740$; $p < ,05$] anlamlı bir fark vardır. Girişimcilik ve girişimcilik niyetine yönelik anlamlı farkın kendini girişimci olarak görenler lehine olduğu görülmektedir.

Öğretmen adaylarının girişimci olmayı düşünmelerine göre, girişimciliklerinin ve girişimcilik niyetlerinin karşılaştırılmasına yönelik t testi sonucu Tablo 4.16'da verilmiştir.

Tablo 4.16. Girişimci olmayı düşünmeye göre, girişimciliğin ve girişimcilik niyetinin karşılaştırılmasına yönelik t testi sonucu

Değişken	Girişimci olmayı düşünme	N	\bar{X}	S	sd	t	p
Girişimcilik	Evet	292	4,84	1,34	415	12,823	,000
	Hayır	125	3,00	1,34			
Girişimcilik niyeti	Evet	292	5,30	,89	415	5,274	,000
	Hayır	125	4,80	,86			

Tablo 4.16'da görüldüğü gibi; girişimci olmayı düşünmeye göre, hem girişimciliğe yönelik ortalama puanları arasında [$t_{(417)}= 12,823$; $p < ,05$] hem de girişimcilik niyetine yönelik ortalama puanları arasında [$t_{(417)}= 5,274$; $p < ,05$] anlamlı bir fark vardır. Girişimcilik ve girişimcilik niyetine yönelik anlamlı farkın girişimci olmayı düşünenler lehine olduğu görülmektedir.

Öğretmen adaylarının ailede girişimci var olma durumuna göre, girişimciliklerinin ve girişimcilik niyetlerinin karşılaştırılmasına yönelik t testi sonucu Tablo 4.17’de verilmiştir.

Tablo 4.17. Ailede girişimci var olma durumuna göre, girişimciliğin ve girişimcilik niyetinin karşılaştırılmasına yönelik t testi sonucu

Değişken	Ailede girişimci var olma durumu	N	\bar{X}	S	sd	t	p
Girişimcilik	Evet	195	4,62	1,61	415	4,073	,000
	Hayır	222	3,99	1,49			
Girişimcilik niyeti	Evet	195	5,29	,92	415	2,968	,003
	Hayır	222	5,03	,89			

Tablo 4.17’de görüldüğü gibi; ailede girişimci var olma durumu göre, hem girişimciliğe yönelik ortalama puanları arasında [$t_{(417)}= 4,073$; $p < ,05$] hem de girişimcilik niyetine yönelik ortalama puanları arasında [$t_{(417)}= 2,968$; $p < ,05$] anlamlı bir fark vardır. Girişimcilik ve girişimcilik niyetine yönelik anlamlı farkın ailesinde girişimci olanların lehine olduğu görülmektedir.

Araştırma bulguları genel olarak değerlendirildiğinde, anne mesleğine göre, öğretmen adaylarının girişimcilik ve girişimcilik niyetlerinde bir farklılığın olmadığı söylenebilir. Annenin mesleğinin öğretmen adayları üzerinde girişimcilik ve girişimcilik niyeti ile ilgili herhangi bir etkisi yoktur. Baba mesleğine göre, öğretmen adaylarının girişimcilik ve girişimcilik niyetlerinde bir farklılığın olmadığı da ortaya çıkmıştır. Kendini girişimci olarak gören öğretmen adaylarının girişimcilik ve girişimcilik niyetine yönelik puanları daha yüksek çıkmış bu da anlamlı farkın kendini girişimci olarak görenler lehine olduğunu göstermektedir. Benzer bir durum girişimci olmayı düşünme değişkeni için geçerli olup; girişimcilik ve girişimcilik niyetine yönelik anlamlı farkın girişimci olmayı düşünenler lehine olduğu görülmektedir. Ailesinde girişimci var olma durumuna göre ise girişimcilik ve girişimcilik niyetine yönelik anlamlı farkın ailesinde girişimci olanların lehine olduğu ortaya çıkmıştır.

4.3. Öğretmen Adaylarının Girişimcilikleri İle Cinsiyet, Eğitim Fakültesi/BESYO’da Öğrenim Görme, Kendini Girişimci Olarak Görme, Girişimci Olmayı Düşünme, Ailede Girişimci Var Olma Durumu, Girişimcilik Niyeti, Yaratıcılık, Eleştirel Düşünme ve Yansıtıcı Düşünme Eğilimleri Arasında Bir İlişkinin Olup Olmadığına Dair Bulgular

Öğretmen adaylarının girişimcilikleri ile cinsiyet, Eğitim Fakültesi/BESYO’da öğrenim görme, kendini girişimci olarak görme, girişimci olmayı düşünme, ailede girişimci var olma durumu, girişimcilik niyeti, yaratıcılık, eleştirel düşünme ve yansıtıcı düşünme eğilimleri arasındaki ilişkileri gösteren korelasyon sonuçları Tablo 4.18’de verilmiştir.

Tablo 4.18. Değişkenler arasındaki ilişkileri gösteren pearson korelasyon matrisi

Değişkenler	01	02	03	04	05	06	07	08	09	10
01. Girişimcilik	1,000	,230*	,264*	,566*	,573*	,213*	,540*	,212*	,190*	,112
02. Cinsiyet		1,000	,211*	,087	,249*	,083	,155*	,143*	-,028	,064
03. Eğitim Fak. / BESYO			1,000	,276*	,199*	,097	,183*	,238*	,025	,084
04. Kendini girişimci görme				1,000	,515*	,145*	,425*	,155*	,243*	,074
05. Girişimciliği düşünme					1,000	,052	,287*	,188*	,017	,196*
06. Ailede girişimci var olma						1,000	,216*	-,024	,156*	-,049
07. Girişimcilik niyeti							1,000	,102	,597*	,013
08. Yaratıcılık								1,000	-,084	,259*
09. Eleştirel düşünme									1,000	-,182
10. Yansıtıcı düşünme										1,000

*p<0,01

Tablo 4.18’de görüldüğü gibi, öğretmen adaylarının girişimciliklerinin; cinsiyet ($r = ,230$), Eğitim Fak./BESYO’da öğrenim görme ($r = ,264$), ailede girişimcinin var olması ($r = ,213$), yaratıcılık ($r = ,212$), eleştirel düşünme ($r = ,190$), yansıtıcı düşünme ($r = ,112$) ile düşük düzeyde pozitif yönde; kendini girişimci görme ($r = ,566$), girişimciliği düşünme ($r = ,573$), girişimcilik niyeti ($r = ,540$) ile orta düzeyde pozitif yönde anlamlı ilişkisi bulunmaktadır.

Araştırma sonuçlarına göre, korelasyon değerleri doğrultusunda öğretmen adaylarının girişimciliklerinin; cinsiyet, Eğitim Fak./BESYO’da öğrenim görme, ailede girişimcinin var olması, yaratıcılık, eleştirel düşünme, yansıtıcı düşünme değişkenleri ile düşük düzeyde pozitif yönde bir ilişki tespit edilirken, kendini girişimci görme, girişimciliği düşünme, girişimcilik niyeti ile orta düzeyde pozitif yönde anlamlı ilişkisi olduğu ortaya çıkmıştır.

4.4. Öğretmen Adaylarının Girişimciliklerini Yordamada; Cinsiyet, Eğitim Fakültesi/BESYO'da Öğrenim Görme, Kendini Girişimci Olarak Görme, Girişimci Olmayı Düşünme, Ailede Girişimci Var Olma Durumu, Girişimcilik Niyeti, Yaratıcılık, Eleştirel Düşünme ve Yansıtıcı Düşünme Eğilimlerinin Rolüne İlişkin Bulgular

Öğretmen adaylarının girişimciliklerini yordamada; cinsiyet, Eğitim Fakültesi/BESYO'da öğrenim görme, kendini girişimci olarak görme, girişimci olmayı düşünme, ailede girişimci var olma durumu, girişimcilik niyeti, yaratıcılık, eleştirel düşünme ve yansıtıcı düşünme eğilimlerinin rolünü ilişkin çoklu regresyon analizi sonuçları Tablo 4.19'da gösterilmiştir.

Tablo 4.19. Girişimciliğin yordanmasına ilişkin çoklu regresyon analizi sonuçları^a

Değişken	B	Std. Hata	Beta	t	p	İkili r	Kısmi r	Tolerans	VIF
Sabit	,363	,801		,454	,650				
Cinsiyet	,161	,138	,047	,1,167	,244	,230	,066	,880	1,136
Eğitim Fak. / BESYO	,213	,222	,039	,956	,340	,264	,054	,851	1,174
Kendini girişimci görme	,731	,150	,236	4,867	,000	,566	,264	,614	1,630
Girişimciliği düşünme	1,062	,160	,313	6,647	,000	,573	,350	,650	1,539
Ailede girişimci var olma	,282	,121	,091	2,331	,020	,213	,130	,937	1,067
Girişimcilik niyeti	,732	,104	,373	7,005	,000	,540	,367	,508	1,967
Yaratıcılık	,117	,082	,058	1,428	,154	,212	,080	,859	1,164
Eleştirel düşünme	-,372	,177	-,105	-2,095	,037	,190	-,117	,573	1,745
Yansıtıcı düşünme	-,035	,177	-,008	-,199	,842	,112	-,011	,878	1,139
a. Bağımlı değişken: Girişimcilik			*p<0,01						
R = ,739			p = ,000						
R ² = ,546			VIF ≤ 1,967						
F ₍₉₋₃₁₆₎ = 42,186			Tolerans ≥ ,508						

Tablo 4.19'da, yordayıcı değişkenlerle (cinsiyet, Eğitim Fak./BESYO'da öğrenim görme, kendini girişimci görme, girişimciliği düşünme, ailede girişimci var olma, girişimcilik niyeti, yaratıcılık, eleştirel düşünme, yansıtıcı düşünme) bağımlı değişken (girişimcilik) arasındaki ikili ve kısmi korelasyonlar incelendiğinde;

Cinsiyet ile girişimcilik arasında pozitif ve düşük düzeyde bir ilişkinin (r = ,230) olduğu, ancak diğer değişkenler kontrol edildiğinde cinsiyet (erkek olma) ile girişimcilik arasındaki korelasyonun r = ,066 olduğu görülmektedir.

Eğitim Fak./BESYO'da öğrenim görme ile girişimcilik arasında pozitif ve düşük düzeyde bir ilişkinin (r = ,264) olduğu, ancak diğer değişkenler kontrol edildiğinde Eğitim

Fak./BESYO’da öğrenim görme (BESYO) ile girişimcilik arasındaki korelasyonun $r = ,054$ olduğu görülmektedir.

Kendini girişimci görme ile girişimcilik arasında pozitif ve orta düzeyde bir ilişkinin ($r = ,566$) olduğu, ancak diğer değişkenler kontrol edildiğinde kendini girişimci görme ile girişimcilik arasındaki korelasyonun $r = ,264$ olduğu görülmektedir.

Girişimciliği düşünme ile girişimcilik arasında pozitif ve orta düzeyde bir ilişkinin ($r = ,573$) olduğu, ancak diğer değişkenler kontrol edildiğinde girişimciliği düşünme ile girişimcilik arasındaki korelasyonun $r = ,350$ olduğu görülmektedir.

Ailede girişimcinin var olması ile girişimcilik arasında pozitif ve düşük düzeyde bir ilişkinin ($r = ,213$) olduğu, ancak diğer değişkenler kontrol edildiğinde ailede girişimcinin var olması ile girişimcilik arasındaki korelasyonun $r = ,130$ olduğu görülmektedir.

Girişimcilik niyeti ile girişimcilik arasında pozitif ve orta düzeyde bir ilişkinin ($r = ,540$) olduğu, ancak diğer değişkenler kontrol edildiğinde girişimcilik niyeti ile girişimcilik arasındaki korelasyonun $r = ,367$ olduğu görülmektedir.

Yaratıcılık ile girişimcilik arasında pozitif ve düşük düzeyde bir ilişkinin ($r = ,212$) olduğu, ancak diğer değişkenler kontrol edildiğinde yaratıcılık ile girişimcilik arasındaki korelasyonun $r = ,080$ olduğu görülmektedir.

Eleştirel düşünme ile girişimcilik arasında pozitif ve düşük düzeyde bir ilişkinin ($r = ,190$) olduğu, ancak diğer değişkenler kontrol edildiğinde eleştirel düşünme ile girişimcilik arasındaki korelasyonun $r = -,117$ olduğu görülmektedir.

Yansıtıcı düşünme ile girişimcilik arasında pozitif ve düşük düzeyde bir ilişkinin ($r = ,112$) olduğu, ancak diğer değişkenler kontrol edildiğinde yansıtıcı düşünme ile girişimcilik arasındaki korelasyonun $r = -,011$ olduğu görülmektedir.

Yordayıcı değişkenlerle birlikte bağımlı değişken girişimciliğe ait varyansı % 54,6 oranında açıkladığı, diğer bir ifade ile girişimciliğin toplam varyansının % 54,6’sının adı geçen değişkenlere bağlı olduğu anlaşılmaktadır ($R^2 = ,546$. $p < 0,01$). Standardize edilmiş regresyon katsayısına (Beta) göre, yordayıcı değişkenlerin girişimcilik üzerindeki görece önem sırası; girişimcilik niyeti, girişimci olmayı düşünme, kendini girişimci görme, ailede girişimci birinin olması, yaratıcılık, cinsiyet (erkek olma), Eğitim Fak./BESYO’da (BESYO’da olma) öğrenim görme, yansıtıcı düşünme, eleştirel düşünme şeklindedir.

Regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t-testi sonuçları incelendiğinde ise girişimcilik niyeti, girişimci olmayı düşünme, kendini girişimci görme, ailede girişimci birinin olması eleştirel düşünme değişkenlerinin girişimcilik üzerinde anlamlı bir yordayıcı olduğu görülmektedir. Girişimcilik niyeti beta değerinin ($\beta = ,373$) diğerlerine göre, mutlak değerce daha büyük olması model için en önemli yordayıcı olduğunu göstermektedir. Yaratıcılık, cinsiyet, Eğitim Fak./BESYO'da öğrenim görme ve yansıtıcı düşünme değişkenleri ise modelde önemli bir etkiye sahip değildir. Ayrıca $VIF \leq 1,967$ ve $Tolerans \geq 0,508$ olarak bulunmuş olup bu sonuçlar hata terimlerinde otokorelasyon olmadığını bir göstergesidir. Regresyon analizi uygulamasında, yordayıcı değişkenlerle bağımlı değişken arasındaki ilişkinin doğrusal olduğu ve puanların normal dağılım gösterdiği söylenebilir. Regresyon analizi sonuçlarına göre girişimciliği yordayan regresyon denklemi şu şekildedir:

$$\begin{aligned} \text{Girişimcilik} = & (0,732 \times \text{Girişimcilik Niyeti}) + (1,062 \times \text{Girişimci Olmayı Düşünme}) \\ & + (0,731 \times \text{Kendini Girişimci Olarak Görme}) + (0,282 \times \text{Ailede Girişimci Birinin Olması}) + \\ & (-0,372 \times \text{Eleştirel Düşünme}) + (0,117 \times \text{Yaratıcılık}) + (0,161 \times \text{Cinsiyet [Erkek olma]}) + \\ & (0,213 \times \text{Eğitim Fak./BESYO'da Öğrenim Görme [BESYO]}) + (-0,035 \times \text{Yansıtıcı Düşünme}) + (0,363). \end{aligned}$$

BÖLÜM V

TARTIŞMA, SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Bu bölüm içerisinde araştırmanın sonucunda elde edilen bulgulara ilişkin tartışma, sonuç ve önerilere yer verilmiştir.

5.1. Tartışma ve Sonuç

Bu çalışmada öğretmen adaylarının yaratıcı, eleştirel ve yansıtıcı düşünme becerilerinin girişimcilik becerisi ile ilişkisi araştırılmıştır. Çalışma kapsamında öğretmen adaylarının, yaratıcı, eleştirel ve yansıtıcı düşünmenin girişimcilik becerileri ile ilişkisi uygulanan ölçekler doğrultusunda ölçülmeye çalışılmıştır. Çalışma dört alt problemden oluşmuş olup bu problemlere yönelik bulgular elde edilmiştir.

“Öğretmen adaylarının girişimcilik, girişimcilik niyeti, yaratıcılık, eleştirel düşünme ve yansıtıcı düşünme eğilimlerine ilişkin görüşleri nelerdir?” alt problemi ile ilgili elde edilen bulgular doğrultusunda, araştırmaya katılan 417 öğretmen adayının; 235’i (%56,4) kendini girişimci olarak görürken 182’si (%43,6) kendilerini girişimci olarak tanımlamamaktadır. Aynı şekilde, araştırmaya katılan 417 öğretmen adayının, 292’si (%70) girişimci olmayı düşünürken 125’i (%30) girişimci olmayı planlamamaktadır. Bunu yanında, öğretmen adaylarının, 195’inin (%46,8) ailesinde girişimci olarak tanımlanabilecek biri var iken 222’sinin (%53,2) ailesinde girişimci bir birey bulunmamaktadır. Sonuçlara göre, öğretmen adaylarının girişimcilik niyeti ortalama düzeyleri oldukça yüksek (5,15) iken yansıtıcı düşünme ortalama düzeyleri ise diğer değişkenler arasında son sırayı almaktadır.

“Öğretmen adaylarının cinsiyet, sınıf, bölüm, anne mesleği, baba mesleği, kendini girişimci olarak görme, girişimci olmayı düşünme, ailede girişimci var olma durumu değişkenlerine göre, girişimcilik ve girişimcilik niyetlerinde bir farklılık var mıdır?” alt problemine ilişkin bulgular doğrultusunda; cinsiyete göre girişimcilik ve girişimciliğe yönelik ortalamalarda erkek öğretmen adaylarının girişimcilik puanlarının daha yüksek olduğu; sınıfa göre ise girişimcilik ve girişimcilik niyetine yönelik anlamlı farkın 4. sınıflar lehine olduğu; bölümlere göre ise girişimcilik niyetine ilişkin gruplar arasında anlamlı bir fark olmadığı ancak, girişimciliğe ilişkin anlamlı farkın, beden eğitimi ve spor ile ilköğretim matematik, beden eğitimi ve spor ile sınıf öğretmenliği, beden eğitimi ve spor ile Türkçe

bölümlerinde öğrenim gören öğretmen adaylarının puanları arasında ve beden eğitimi ve spor bölümü lehine olduğu, ayrıca fen bilgisi ile Türkçe bölümlerinde öğrenim gören öğretmen adaylarının puanları arasında anlamlı fark bulunduğu ve bunun fen bilgisi bölümü lehine olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır. Anne mesleğine göre, öğretmen adaylarının girişimcilik ve girişimcilik niyetlerinde bir farklılığın olmadığı söylenebilir. Annenin mesleğinin öğretmen adayları üzerinde girişimcilik ve girişimcilik niyeti ile ilgili herhangi bir etkisinin bulunmadığı ortaya çıkmıştır. Baba mesleğine göre, öğretmen adaylarının girişimcilik ve girişimcilik niyetlerinde bir farklılığın olmadığı da ortaya çıkmıştır. Kendini girişimci olarak gören ve girişimci olmayı düşünen öğretmen adaylarının girişimcilik ve girişimcilik niyetine yönelik puanları daha yüksek çıkmış; anlamlı farkın kendini girişimci olarak görenler ve girişimci olmayı düşünenlerin lehine olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ailesinde girişimci var olma durumuna göre ise girişimcilik ve girişimcilik niyetine yönelik anlamlı farkın ailesinde girişimci olanların lehine olduğu tespit edilmiştir.

Öğretmen adaylarının girişimcilikleri ile cinsiyet, Eğitim Fakültesi/BESYO'da öğrenim görme, kendini girişimci olarak görme, girişimci olmayı düşünme, ailede girişimci var olma durumu, girişimcilik niyeti, yaratıcılık, eleştirel düşünme ve yansıtıcı düşünme eğilimleri arasında bir ilişkinin sonuçlarında ise; korelasyon değerleri doğrultusunda öğretmen adaylarının girişimciliklerinin; cinsiyet, Eğitim Fak./BESYO'da öğrenim görme, ailede girişimcinin var olması, yaratıcılık, eleştirel düşünme, yansıtıcı düşünme değişkenleri ile düşük düzeyde pozitif yönde bir ilişki tespit edilirken, kendini girişimci görme, girişimciliği düşünme, girişimcilik niyeti ile orta düzeyde pozitif yönde anlamlı ilişkisi olduğu ortaya çıkmıştır.

Öğretmen adaylarının girişimciliklerini yordamada; cinsiyet, Eğitim Fakültesi/BESYO'da öğrenim görme, kendini girişimci olarak görme, girişimci olmayı düşünme, ailede girişimci var olma durumu, girişimcilik niyeti, yaratıcılık, eleştirel düşünme ve yansıtıcı düşünme eğilimlerinin rolüne ilişkin, yordayıcı değişkenlerin girişimcilik üzerindeki görece önem sırası; girişimcilik niyeti, girişimci olmayı düşünme, kendini girişimci görme, ailede girişimci birinin olması, yaratıcılık, cinsiyet (erkek olma), Eğitim Fak./BESYO'da (BESYO'da olma) öğrenim görme, yansıtıcı düşünme, eleştirel düşünme şeklindedir. Girişimci olmayı düşünme, kendini girişimci görme, ailede girişimci birinin olması eleştirel düşünme değişkenlerinin girişimcilik üzerinde anlamlı bir yordayıcı olduğu görülmektedir. Yaratıcılık, cinsiyet, Eğitim Fak./BESYO'da öğrenim görme ve yansıtıcı düşünme değişkenleri ise modelde önemli bir etkiye sahip değildir.

Araştırmanın sonuçları benzer araştırma sonuçları ile karşılaştırıldığında; Kazaferoğlu (2017) çalışmasında, öğrencilerin girişimcilik eğilimlerinin öğrenim gördükleri fakülteye, cinsiyete, medeni durumlarına ve çocukluk yıllarını geçirdikleri yerlere göre anlamlı bir fark olmadığını belirtmiştir. Benzer şekilde Gençay (2017) çalışmasında cinsiyet, anne ve baba mesleği ile girişimcilik niyeti arasında bir fark olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Ulucan (2015) araştırma sonucunda; girişimcilik eğilimi ile cinsiyet, anne eğitim durumu, çalışma alanı ve çalışma pozisyonu arasında anlamlı bir fark olmadığını ancak baba çalışma pozisyonuyla arasında farklılık çıktığını bulunmuştur. Ayrıca, babası memur/işçi olan çocukların girişimcilik eğilim ortalamalarının, babası üst, orta ve alt kademe yönetici ile işletme sahibi/ortağı olan öğrencilere oranla düşük olduğu belirtilmiştir. Bayram (2014) çalışmasında, sadece girişimcilik eğiliminin kararlılık alt boyutunda erkekler lehine anlamlı bir fark olduğunu tespit etmiştir. Bu araştırmaların sonuçlarının aksine, yapılan çalışmada özellikle cinsiyet değişkenine göre girişimcilikte erkekler lehine anlamlı bir fark olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Erkek öğretmen adaylarının kadın öğretmen adaylarına göre daha girişimci olmaları sonucunun, Türk toplumun toplumsal cinsiyet kalıp yargıları ile açıklanabileceği düşünülmektedir. Nitekim Türk toplumunda erkeklerin ekonomik anlamda evin geçimini üstlenmesi gerektiğine yönelik toplumsal kalıp yargının bu sonuç üzerinde etkisi olduğu iddia edilebilir. Bu araştırma sonucu ile tutarlılık gösteren Aydın'ın (2015) yaptığı çalışmada da erkeklerin girişimcilik potansiyeli kadınlardan daha yüksek çıkmıştır.

Crant (1996) %33'ü kadınlardan oluşan 181 üniversite öğrencisiyle yaptığı çalışmasında girişimcilik ve cinsiyet arasında önemli düzeyde ilişki olduğunu ortaya koymuş ve erkeklerin girişimcilik niyetinin kadınlara oranla daha yüksek olduğunu belirtmiştir. Benzer bir sonuç da Wilson, Marlino ve Kickull'un (2007) yaptığı çalışmada ortaya çıkmıştır. Damar'ın (2015) yaptığı çalışmaya katılan İtalyan öğrenciler ve Türk öğrencilerinin girişimci kişilik özelliklerini ve girişimcilik eğilimlerinin analiz sonuçları; Türk öğrencilerde cinsiyetlere göre; yenilikçi olmak, kendine güvenme ve girişimcilik eğilimi erkek öğrencilerde; başarıma isteği ve belirsizlik toleransının daha çok kız öğrencilerde bulunduğu görülmüştür. Bundan dolayı, erkek öğrenciler kız öğrencilere göre girişimci potansiyele daha fazla sahip oldukları belirtilmiştir. Erkek öğretmen adaylarının girişimcilik niyet ortalamalarının kadınlardan yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Erkek öğretmen adaylarının bir an önce iş sahibi olma ve ekonomik özgürlüklerine kavuşma isteğinin, girişimcilik niyetlerinin yüksek olmasının önemli bir sebebi olarak gösterilebilir.

Gençay (2017) ile Çelik, İnce ve Bozyiğit (2014) tarafından yapılan araştırmalarda ailesinin veya yakınlarının çevresinde başarılı bir girişimcinin bulunması ile girişimcilik niyeti arasında anlamlı bir fark olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yüzüak (2010) ise araştırmalarında; annenin eğitim düzeyinin, ailede girişimci olmasının ve girişimcilik ile ilgili eğitim alınmasının üniversite öğrencilerin meslek seçimlerini etkilediği sonucuna ulaşmıştır. Wang ve Wong'un (2004), Singapur Ulusal Üniversitesi'nde bilgisayar, fen ve mühendislik bölümlerinde öğrenim gören öğrencilerle gerçekleştirdiği araştırmada; cinsiyet, ailenin iş deneyim ve eğitim düzeyinin girişimciliği etkilediği; ailenin gelir durumu, etnik köken ve vatandaşlık gibi faktörlerin girişimcilik üzerinde etkisi olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Yapılan bu araştırmada kendini girişimci olarak gören, girişimci olmayı düşünen ve ailesinde girişimci olan öğretmen adayları lehine bir sonuç ortaya çıkmıştır. Bireyin, ailesinde ve/veya yakın çevresinde girişimci bireylerin var olmasının girişimcilik üzerinde etkisi olan önemli bir faktör olduğu düşünülmektedir. Girişimcilikte içsel faktörler kadar dışsal faktörlerinde önemli olduğu dikkate alındığında; yakın çevredeki rol modellerin davranışının, iş deneyiminin, yaşantılarının bireylerin girişimcilik becerisinin gelişiminde önemli bir rol oynadığı söylenebilir.

Girişimcilik ile ilgili yapılan çalışmalarda erkekler lehine anlamlı bir farka ulaşırlarken eleştirel düşünme ile ilgili yapılan çalışmalarda genellikle kadınların puan ortalamalarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Örneğin, Karadeniz'in (2006) lise öğretmenleri ile gerçekleştirdiği çalışmada; kadın öğretmenlerin eleştirel düşünme eğitimi ile ilgili tutum ve değerlendirme sorularına, erkeklerden daha fazla olumlu cevap verdikleri tespit edilmiştir. Çalışmada, öğretmenlerin genel olarak eleştirel düşünme eğitimi olumlu baktıkları, ancak bunu uygulamada yeterince başarılı olamadıkları belirtilmiştir. Ay ve Akgöl (2008) tarafından yapılan çalışmada ise eleştirel düşünme gücü açısından kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha güçlü oldukları ve yaş ilerledikçe öğrencilerin eleştirel düşünme güçlerinde artış görüldüğü belirtilmiştir. Kasımoğlu (2013) öğretmen adaylarının eleştirel düşünme becerilerinin cinsiyete, sınıfa, yaşa, mezun olunan okula bağlı olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Yüksel, Uzun ve Dost (2013) tarafından yapılan çalışmada ise öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilimlerinin düşük düzeyde olduğu ve eleştirel düşünme eğilimlerinin cinsiyete, sınıf düzeyine ve mezun olunan lise türüne göre değişmediği sonucuna varılmıştır. Çetinkaya (2011) tarafından yapılan araştırmada, Türkçe öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilimleri düşük düzeyde bulunmuştur. Bazı araştırmalarda (Kartal, 2012; Durukan ve Maden, 2010) katılımcıların eleştirel düşünme

eğilimlerinin yüksek düzeyde olduğu görülürken, bazı araştırmalarda da (Güven ve Kürüm, 2007; Şengül ve Üstündağ, 2009; Özer, 2012) katılımcıların eleştirel düşünme eğilim düzeylerinin düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Polat'ın (2014) yaptığı çalışmanın sonucuna göre ise öğretmenlerin eleştirel düşünme eğilimleri orta düzeydedir. Erkek öğretmenlerin eleştirel düşünme eğilim düzeyleri; açık fikirlilik, meraklılık, olgunluk boyutlarında ve toplam puanda kadın öğretmenlerin puan ortalamalarından anlamlı bir şekilde yüksektir. Türkçe öğretmenlerinin eleştirel düşünme eğilim düzeyleri; analitiklik, sistematiklik, kendine güven ve toplam puanda matematik ve sınıf öğretmenlerinin puan ortalamalarından anlamlı bir şekilde yüksektir. Bu araştırma ise öğretmen adaylarının eleştirel düşünme düzeylerinin düşük olduğu görülmüştür. Eleştirel düşünme düzeyinin öğretmen adaylarında düşük düzeyde olması; eğitimleri süresince buna yönelik bir öğrenme sürecine maruz kalmadıkları, düşünme ve sorgulamadan ziyade basmakalıp ezberci bir öğretim ile yetiştirildikleri ve eleştirel düşünme becerisini geliştiren uygun öğrenme ortamlarında öğrenim görmemeleri gibi eğitim süreçleri ile ve aile/toplum içinde sorgulamadan uzak mevcut durumu olduğu gibi kabullenme, karar alma süreçlerine yeterince katılmama, özgüven eksikliği gibi psikososyal nedenlerle açıklanabilir.

Yapılan bazı araştırma sonuçları, öğretmen adaylarına uygulanan yansıtıcı düşünme eğitiminin, yansıtıcı düşünme becerisinin gelişimine olumlu katkıda bulunduğunu göstermiştir (Köksal, 2006; Tok, 2008; Şahin 2011; Tican, 2013). Benzer şekilde Erdoğan (2006) tarafından yapılan çalışmada, öğretmenlerin öğrencilere yönelik demokratik davranışlar sergilemesinin onların yaratıcılıklarının gelişimine destek olduğu görülmüştür. Bu sonuçlar; öğretmenlerin, öğrencilerinde girişimcilik, yaratıcılık, eleştirel düşünme ve yansıtıcı düşünme gibi becerilerin gelişimine yönelik uygulamalar gerçekleştirmesinin önemini göstermektedir.

Türkmen'in (2014) yaptığı çalışmada, öğrencilerin yaratıcı düşünme eğilimi ile eleştirel düşünme eğilimi arasında orta düzeyde, pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca öğrencilerin çoğunluğun düşük yaratıcılık düzeyinde ve eleştirel düşünme eğilimi gösterdikleri belirtilmiştir. İkiz vd. (2015) ise yaptıkları çalışma sonucunda, yaratıcılığın geliştirilebileceği, girişimciliğin öğrenilebileceği, kişinin yaratıcı potansiyelinin ortaya çıkması ve girişime dönüştürebilmesi için destekleyici çevre koşullarının var olması gerektiği belirtilmiştir. Yapılan araştırmada ise öğretmen adaylarında en yüksek ortalamanın girişimcilik niyetinde olduğu tespit edilmiştir. Girişimcilik düzeyi de yüksek olan öğretmen adaylarının eleştirel düşünme, yaratıcılık ve

yansıtıcı düşünme beceri düzeylerinin düşük olması dikkate değer bir sonuçtur. Alanyazın ile tutarlı olduğu görülen bu sonuç, öğretmen adaylarının üst düzey düşünme becerilerini yeterince geliştiremedikleri ya da bu becerileri geliştirmek için uygun öğrenme ortamlarına sahip olmadıkları şeklinde de yorumlanabilir. Yapılan araştırmada girişimcilik ile eleştirel düşünme, yaratıcılık ve yansıtıcı düşünme arasında düşük düzeyde pozitif yönde ilişki tespit edilirken özellikle eleştirel düşünmenin girişimciliğin önemli bir yordayıcısı olduğunun sonucuna ulaşılmıştır.

5.2. Öneriler

Araştırma neticesinde elde edilen bulgulara göre yaratıcı, eleştirel ve yansıtıcı düşünmenin girişimcilik becerisi üzerine etkisi değerlendirilmiş ve ileride yapılacak araştırmalara yönelik şu öneriler sunulmuştur.

- Girişimcilik üzerinde üst düzey düşünme becerilerinin etkisine yönelik deneysel araştırmalar yapılabilir.
- Yaşam boyu öğrenme kapsamında bireye kazandırılması gereken beceriler arasında yer alan girişimcilik becerisi ile ilgili sadece teorik anlamda değil uygulama içeren çalışmalar yapılabilir.
- Bireyin günlük yaşantısında kazanması gereken sosyal beceriler kapsamına giren eleştirel, yaratıcı, yansıtıcı düşünme gibi düşünme becerilerinin bireye nasıl kazandırılabileceği ile ilgili çalışmalar yapılabilir.
- Okulların eğitim öğretim programlarına öğrencilere hem girişimcilik becerisini hem de yaratıcı, eleştirel, yansıtıcı düşünmeyi öğreten ve destekleyen daha fazla uygulamalara yer verilerek akademik ve sosyal hayatta bireye kazandırdıkları araştırılabilir.
- Öğrencilere rehberlik eden öğretmenlere de girişimcilik becerisini kazandırmaya yönelik; yaratıcı, eleştirel, yansıtıcı düşünmeyi içeren seminer ya da hizmet içi eğitim faaliyeti programları uygulanarak etkililiği araştırılabilir.
- Benzer bir çalışma ilköğretim ve ortaöğretim kademelerinde de gerçekleştirilebilir.
- Düşünme türlerinin yanında girişimcilik becerisinin kazandırılması için öğrencileri daha fazla motive edebilecek öğelerle ilgili çalışmalar yapılabilir.

- Giriřimcilik ve eleřtirel dűřünme arasındaki iliřkiyi sorgulayan deneysel çalıřmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Açıkgöz, K. (2003). *Etkili öğrenme ve öğretme*. İzmir: Kanyılmaz Matbaası.
- Ağca, V. (2007). Avrupa Birliğinin girişimcilik politikası ve Türkiye'ye yansımaları. (Ed. M. Kurt ve S. Bayraktaroğlu). *Türkiye'de işletmecilikte yeni perspektifler*. 169-194. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Ağca, V. ve Kurt, M. (2007). İç girişimcilik ve temel belirleyicileri: kavramsal bir çerçeve, *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 29, 83-112.
- Aidis, R. (2003). Entrepreneurship and economic transition. *Tinbergen Institute Discussion Paper*, 15 (2). [https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=385420]. Erişim tarihi:15/02/2017.
- Aish, D. (2014). *Teachers' beliefs about creativity in the elementary classroom*, Doctoral Dissertation. Pepperdine University Education and Psychology Institute, Malibum.
- Akbaş, O. ve Özdemir S. M. (2002). Avrupa Birliğinde yaşam boyu öğrenme. *Milli Eğitim Dergisi*, 155-156. [http://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/155-156/akbas.htm] Erişim tarihi:15.02.2017.
- Akdere, N. (2012). *Türkiye'de Öğretmen Adaylarının Eleştirel Düşünme Becerileri, Eleştirel Düşünme Öğretimine Yönelik Tutumları ve Öz Yeterlik Seviyeleri*, Doktora tezi. Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Akıllı, N. (2012). *İlköğretim sekizinci sınıf öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimleri ve yaratıcılık düzeylerinin değerlendirilmesi*, Yüksek Lisans Tezi. Kahramanmaraş: Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş.
- Akınoğlu, O. (2003). Bir Eğitim Değeri Olarak Eleştirel Düşünme. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1 (3), 7-26. [<http://dergipark.gov.tr/ded/issue/29198/312589>]. Erişim tarihi:15/02/2017.
- Akkaya Talih, D., Yıldız, E. ve Akın Koldere, Y. (2014). Üniversite Öğrencilerinin Girişimci Kişilik Özelliklerinin Değerlendirilmesi: Yalova Meslek Yüksekokulu Öğrencilerine Yönelik Bir Uygulama. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 5 (8), 109-122.

- Akkoyunlu, B. (2008). Bilgi okuryazarlığı ve yaşam boyu öğrenme. *In International Educational Technology Conference (IECT) 6-8 Mayıs 2008* (pp. 6-8). Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Akpınar, B. (2012). *Eğitimde Program Geliştirme*, Ankara: Data Yayınları.
- Akpınar, T., ve Küçüköksel, N. Ç. (2015). Meslek yüksekokulu öğrencilerinin girişimcilik algısı ve girişimciliği engelleyen sebepler. *Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 13-19.
- Aksel, İ. (2010). *İşletmelerde İnovasyon ve inovasyonu destekleyen örgüt kültürünün belirleyicileri ve bir araştırma*, Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Aktamış, H. ve Can, B. T. (2007). Fen öğretmen adaylarının yaratıcılık inançları. *e-Journal of New World Sciences Academy*, 2 (4), 484-499.
- Akyürek, Ç. ve Şahin, Ç. (2013). İlkokul öğretmenlerinin girişimcilik becerisine ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi. *EKEV Akademi Dergisi*, 57, 51-68.
- Alesandrini, K. & Larson, L. (2002). Teachers bridge to constructivism. *The Clearing House*, 75, 118-121.
- Amabile, T. M. (1998). *How to Kill Creativity: Keep doing what you're doing. Or, if you want to spark innovation, rethink how you motivate, reward, and assign work to people.* Harvard Business Review (September-October): 77-87. [<http://maaw.info/ArticleSummaries/ArtSumAmabile.htm>]. Erişim tarihi:10/02/2018.
- Amado, B. J., Montes, F. J. L. & Arostegui, M. N. P. (2010). Information technology-enabled intrapreneurship culture and firm performance. *Industrial Management and Data Systems*, 110 (4), 550-566.
- Aral, N., Kandir, A., Ayhan, A. B. & Yaşar, M. C. (2010). The influence of project-based curricula on six-year-old preschoolers' conceptual development. *Social Behavior and Personality*, 38 (8), 1073-1079.
- Arıkan, S. (2002). *Girişimcilik temel kavramlar ve bazı güncel konular*. Ankara: Siyasal Kitapevi.

- Aslan, E. (1994). *Yaratıcı düşünceli bireylerin psikolojik ihtiyaçları*, Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Ataseven, M. (2014). *Girişimcilik*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Atasoy, B., Genç, E., Kadayıfçı, H. ve Akkuş, H. (2007). 7. sınıf öğrencilerinin fiziksel ve kimyasal değişmeler konusunu anlamalarında işbirlikli öğrenmenin etkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32 (2007), 12-21.
- Avrupa Komisyonu (2007). Key Competences For Lifelong Learning European Reference Framework. [ec.europa.eu/...learning/keycomp_en.pdf]. Erişim tarihi: 18/10/2017.
- Ay, Ş., ve Akgöl, H. (2008). Eleştirel Düşünme Gücü ile Cinsiyet, Yaş ve Sınıf Düzeyi. *Kuramsal Eğitimbilim*, 1 (2), 65-75.
- Aydın, A. (2004). *Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi*. Ankara: Tekağaç Eylül Yayınları.
- Aydın, S. (2015). *Meslek lisesi öğrencilerinin girişimcilik özelliklerinin belirlenmesi: Trabzon ili örneği*, Yüksek Lisans Tezi. Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.
- Aydın, S. ve Er, B. (2015). Meslek lisesi öğrencilerinin girişimcilik özelliklerini belirlemeye yönelik bir alan araştırması. *Uluslararası Ekonomi ve Yenilik Dergisi*, 1 (2), 87-105.
- Aytaç Ö. (2006). Girişimcilik: sosyo-kültürel bir perspektif. *DÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 15, 139-160.
- Aytaç, Ö. ve İlhan, S. (2007). Girişimcilik ve girişimci kültür: sosyolojik bir perspektif. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18, 101-121.
- Bakioğlu, A. ve Dalgıç, G. (2014). *Eğitimcilerde Yansıtıcı Düşünme*. İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi Yayınları.
- Balaban, Ö. ve Özdemir, Y. (2008). Girişimcilik eğitiminin girişimcilik eğilimi üzerindeki etkisi: Sakarya Üniversitesi İ.İ.B.F. örneği. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 32, 133-148.
- Ballı, A. İ. K. (2017). Kadınların girişimci olma nedenleri ve önlerindeki engeller: kadın girişimci adayları üzerine uygulamalı bir araştırma. *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 9 (1), 42-63.

- Başar, H. (2013). *Nasıl Düşünelim?*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Baughn, C. C. & Neupert, K. E. (2003). Culture and national conditions facilitating entrepreneurial start-ups. *Journal of International Entrepreneurship*, 1 (3), 313-330.
- Bayram, N. G. (2014). *Girişimcilik eğitiminin girişimcilik eğilimi üzerine etkisinin incelenmesine yönelik bir araştırma*, Yüksek Lisans Tezi. Hasan Kalyoncu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.
- Besler, S. (2010). *Sosyal girişimcilik*. İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Beşoluk, Ş. ve Önder, İ. (2010). Öğretmen adaylarının öğrenme yaklaşımları, öğrenme stilleri ve eleştirel düşünme eğilimlerinin incelenmesi. *İlköğretim Online*, 9 (2), 679-693.
- Biesta, G. J. & Stams, G. J. J. (2001). Critical thinking and the question of critique: Some lessons from deconstruction. *Studies in Philosophy and Education*, 20 (1), 57-74.
- Bilge, H. ve Bal, V. (2012). Girişimcilik eğilimi: Celal Bayar Üniversitesi öğrencileri üzerine bir araştırma. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2 (16), 131-148.
- Bjørnstad, R. (2006). Learned helplessness, discouraged workers, and multiple unemployment equilibria. *The Journal of Socio-Economics*, 35 (3), 458-475.
- Boostrom, R. (1992). *Developing creative and critical thinking –an integrated approach*. Illinois: National of NTC Publishing Group.
- Bozkurt, Ö. (2007). Girişimcilik eğiliminde kişilik özelliklerinin önemi. *Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 1 (2), 93–111.
- Bozkurt, Ö. Ç. (2011). *Dünyada ve Türkiye’de girişimcilik eğitimi: başarılı girişimciler ve öğretim üyelerinden öneriler*. Ankara: Detay Yayınevi.
- Branch, J. B. (2000). *The relationship among critical thinking, clinical decision-making, and clinical practice: A comparative study*. Doctoral Dissertation, University of Idaho, Idaho.
- Brenkert, G.G. (2008). *Marketing ethics*, Malden. MA: Blackwell.

- Bridge, S. & O'Neill, K. (2012). *Understanding enterprise: Entrepreneurship and small business*. Palgrave Macmillan.
- Bruni, A., Gherardi, S. & Poggio, B. (2004). Entrepreneur-mentality, gender and the study of women entrepreneurs. *Journal of Organizational Change Management*, 17 (3), 256-268.
- Burgete, J. L., Lanero, A., Raisine, A. G. & Garcia, M. P. (2012). Entrepreneurship education in humanities and social sciences: are students qualified to start a business? *Business: Theory And Practice*, 13 (1), 27–35.
- Büyük, Ö. (2014). *Girişimcilik (Girişimcilik Üzerine Notlar)*. İstanbul: Paradigma Akademi.
- Can, T. (2011). *Yaşam boyu öğrenme bağlamında yabancı dil olarak İngilizce ders kitaplarında strateji kullanımı*. Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Cansız, E. (2007). *Üniversite öğrencilerinin girişimcilik özelliklerinin belirlenmesi: Süleyman Demirel Üniversitesi öğrencileri üzerine bir çalışma*. Doktora Tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Chau-Klu, C., Rudowicz, E., Graeme, L., Xiao, D. Y. & Kwan, A. S. F. (2001). Critical thinking among university students: does the family background matter?. *College Student Journal*, 35 (4), 577-598.
- Choo, S. & Wong, M. (2006). Entrepreneurial Intention: triggers and barriers to new venture creations in singapore. *Singapore Management Review*, 28 (2), 47-64.
- Cin, H. ve Günay, G. (2013). Girişimcilerin girişimcilik tipleri ile duygusal zekâları arasındaki ilişki: Edirne örneği. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 8 (2), 7-32.
- Commission of The European Communities. (2000). A Memorandum On Lifelong Learning. Brussels. [Http://Arhiv.Acs.Si/Dokumenti/Memorandum_On_Lifelong_Learning.Pdf]. Erişim tarihi: 10/02/2018.
- Commission of the European Communities (2006). Adult Learning: It Is Never Too Late to Learn. Brussels. [http://europa.eu/legislation_] Erişim tarihi: 10/02/2018.

- Connerly, D. (2006). *Teaching critical thinking skills to fourth grade students identified as gifted and talented*. Doctoral Dissertation. Graceland University, USA.
- Coulter, M. (2008). *Entrepreneurship in action*. New Jersey: Prentice Hall-Pearson Education Inc.
- Crano, W. D. ve Brewer, M.B. (2002). *Principles and methods of social research*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Crant, J. M. (1996). The proactive personality scale as a predictor of entrepreneurial intentions. *Journal of Small Business Management*, 34 (3), 42-49.
- Csikszentmihalyi, M. (1996). The creative personality. *Psychology today*, 29 (4), 36-40. [http://www.cre8ng.com/wp-content/uploads/2011/05/Mihaly-Csikszentmihalyi-10-variables.pdf]. Erişim tarihi: 19/02/2018.
- Cüceloğlu, D. (1999). *Savaşçı*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Cüceloğlu, D. (1993). *İnsan ve davranışı*. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Cüceloğlu, D. (2004). *Yeniden insan insana*. DABAA.
- Çelik, A. ve Akgemci, T. (1998). *Girişimcilik kültürü ve KOBİ'ler*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Çelik, A., İnce, M., ve Bozyiğit, S. (2014). Üniversite öğrencilerinin girişimcilik niyetlerini etkileyen ailesel faktörleri belirlemeye yönelik bir çalışma. *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7 (3), 113-124.
- Çelik, M. (2013). *Öğretmen algılarına göre ilkokul yöneticilerinin dönüşümcü liderlik ve girişimcilik becerileri arasındaki ilişki (Bağcılar ve Bakırköy ilçeleri örneği)*. Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Çetinkaya, Z. (2011). Türkçe öğretmen adaylarının eleştirel düşünmeye ilişkin görüşlerinin belirlenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12 (3), 93-108.
- Çevik, E. (2006). *Girişimcilerin, girişimcilik tipleri ile çalışma amaçları arasındaki ilişki*. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Çubukçu, Z. (2011). Düşünme becerileri, Sevil Büyükalın Filiz (Ed.), *Öğrenme öğretme kuram ve yaklaşımları*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Daft, R. (1991). Management, entrepreneurship and small business. Third Edition, New York.
- Damar, A. (2015). *Girişimci kişilik özelliklerinin öğrencilerin girişimcilik eğilimlerine etkisi: Sannio Üniversitesi ve Selçuk Üniversitesi'nde karşılaştırmalı bir araştırma*. Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Davashlıgil, Ü. (2007). *Üstün zekâlıların eğitiminde yönetsel önlemler* (Ders Notu). İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Özel Eğitim Bölümü.
- Delmar, F. (1996). *Entrepreneurial behaviour & business performance*, EFI, Stockholm. [<http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.463.6117&rep=rep1&type=pdf>]. Erişim tarihi: 19/02/2018.
- Demirci, C. (2007). Fen bilgisi öğretiminde yaratıcılığın erişimi ve tutuma etkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32 (2007), 65-75.
- Demirel, E. T. (2003). *Girişimcilik kültürü*. Yüksek Lisans Tezi. İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Demirez, M. ve Cebeci, R. (2005). *Türkiye'de girişimciliğin tarihçesi ve girişimcilerin sosyolojik profili*. KOSGEB GGM Ulusal Girişimcilik Raporu. [<https://www.kosgeb.gov.tr/site/tr/genel/detay/2542/turkiyede-girisimciligin-tarihcesi-ve-girisimcilerin-sosyolojik-profil>]. Erişim tarihi: 19/02/2018.
- Deveci, İ. (2017). Fen bilimleri öğretmen adaylarının girişimci özellikleri ile ilgili öz değerlendirmeleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 44, 202-228.
- Dewey, J. (1933). How we think. Boston: Health and Company.
- Dikici, A. (2011). Yaratıcılığın örtük kuramları: yaratıcılık hakkında ne düşünüyorsunuz ölçeğinin Türk kültürüne uyarlanması. *Education Sciences*, 6 (1), 589-604.
- Diriöz, U. (2006). *Tarih öğretiminde eleştirel ve yaratıcı düşüncenin geliştirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul

- Doğan, V., Altın, H. ve Başar, E. (2010). Meslek yüksekokulları için girişimcilik. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Döm, S. (2006). *Girişimcilik ve küçük işletme yöneticiliği*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Döm, S. (2008). *Girisimcilik ve küçük işletme yöneticiliği [Entrepreneurship and small business management]*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- DPT. (2001). *Hayat boyu eğitim veya örgün olmayan eğitim özel ihtisas komisyonu raporu*. Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı.
- Duban, N. ve Yelken, T. (2010). Öğretmen adaylarının yansıtıcı düşünme eğilimleri ve yansıtıcı öğretmen özellikleriyle ilgili görüşleri. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19 (2), 343–360.
- Duran, C. ve Saraçoğlu, M. (2009). Yeniliğin yaratıcılıkla olan ilişkisi ve yeniliği geliştirme süreci. *Yönetim ve Ekonomi*, 16 (1), 57-71.
- Duran, C., Büber, H. ve Gümüştekin, G. E. (2013). Girişimcilik hislerine eğitimin katkısı: Kütahya Meslek Yüksekokulu makine programı örneği. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 8 (2), 33-56.
- Durdukoca, Ş. F. ve Demir, M. (2012). İlköğretim Öğretmenlerinin Bazı Değişkenlere Göre Yansıtıcı Düşünme Düzeyleri ve Düşüncelerindeki Öğretmen Niteliklerinin Yansıtıcı Öğretmen Niteliklerine Uygunluğu. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 9(20)
- Durukan, S. ve Maden, E. (2010). İstasyon tekniğinin yaratıcı yazma becerisi kazandırmaya ve derse karşı tutuma etkisi. *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*, 28, 299-312.
- Durukan, T. (2006). Dünden bugüne girişimcilik ve 21. yüzyılda girişimciliğin önemi. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 1 (2), 33–34.
- Edinger, M. J. (2008). An Exploratory Study of Creativity-Fostering Teacher Behaviors in Secondary Classrooms. (1. b.). Virginia: ProQuest
- Ekiz, D. (2006). Kendini ve başkalarını izleme: sınıf öğretmeni adaylarının yansıtıcı günlükleri. *İlköğretim Online*, 5 (1), 47-57.

- Eraslan, L. (2011). İlköğretim programlarında girişimcilik öğretimi (hayat bilgisi dersi örneği). *Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27, 82-94.
- Erdem, F. (2001), Girişimcilerde risk alma eğilimi ve belirsizliğe tolerans ilişkisine kültürel yaklaşım, *Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi*, 1 (2), 62-80.
- Erdoğan, M. Y. (2006). Yaratıcılık ile öğretmen davranışları ve akademik başarı arasındaki ilişkiler. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 5 (17), 95-106.
- Ergen, B. ve Çalışkan, A. (2014). Palmprint recognition system based on gray level cooccurrence matrix. In *Signal Processing and Communications Applications Conference (SIU)*, 2014 22nd (pp. 826-829). IEEE.
- Ergen, G. (2014). *Öğretimde yeni yönelimler ve düşünme becerileri*. Çavuş Şahin ve Salih Zeki Genç (Ed.). *Öğretim İlke ve Yöntemleri*. İstanbul: Paradigma Akademi.
- Ergüven, S. (2011). *Öğretmenlerin yansıtıcı düşünme becerilerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.
- Ersoy, A. ve Yılmaz, B. (2010). Yaşam boyu öğrenme ve Türkiye’de halk kütüphaneleri. *Türk Kütüphaneciliği*, 23 (4), 803-834.
- Ertürk, S. (2013). *Eğitimde Program Geliştirme* (6. bs.). Ankara: Edge Akademi.
- Facione, N. C. & Facione, P. A. (2008). *Critical thinking and clinical judgment. Critical thinking and clinical reasoning in the health sciences: A teaching anthology*. Milbrea CA: California Academic Press.
- Facione, P. (1990). *Critical thinking: A statement of expert consensus for purposes of educational assessment and instruction - The Delphi Report*. Millbrae, CA: California Academic Press.
- Facione, P. (1998). *Critical thinking: what it is and what it counts*. Millbrae, CA: California Academic Press.
- Faux, B.J. (1992). *An analysis of the interaction on critical thinking, creative thinking*. Doctoral Dissertation. Temple University, USA.

- Figel, J. (2007). *Key competences for lifelong learning*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.
- Fisher, A. (2007). *Critical thinking: An introduction*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Fisher, R. (1995). *Teaching children to think*. Stanley Thornes Publishers Ltd: United Kingdom.
- Fisher, R. (2005). *Teaching children to think*. Nelson Thornes.
- Gardner, H. (2004). *Zihnin çerçeveleri: çoklu zekâ kuramı*. E. Kılıç (Çev.). İstanbul: Alfa Yayınları.
- Gelen, İ. (2011). Sosyal bilgiler programındaki düşünme ile ilgili bazı ortak becerilerin kazanılma düzeyinin belirlenmesi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30 (1), 83-106.
- Gencel, İ. E. & Candan, D. G. (2015). Öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilimleri ve yansıtıcı düşünme düzeylerinin incelenmesi. *International Journal of Curriculum and Instructional Studies*, 4 (8), 55-68.
- Gencel, İ. E. (2013). Öğretmen adaylarının yaşam boyu öğrenme yeterliklerine yönelik algıları, *Eğitim ve Bilim*, 38 (170), 237-252.
- Genç, K. Y. (2012). The response of the entrepreneurship to the changing business environment: Strategic entrepreneurship. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, 5 (9), 71-84.
- Gençay, E. (2017). *Kişilik özelliklerinin girişimcilik niyetine etkisi: bir araştırma*. Yüksek Lisans Tezi. Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat.
- Gerber, M.E. (1997). *Girişimcilik tutkusu küçük işletmeler niçin batıyor, nasıl büyür?*, Tayfur Keskin (Çev). İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Gong, Y., Zhou, J. & Chang, S. (2013). Core knowledge employee creativity and firm performance: the moderating role of riskiness orientation, firm size and realized absorptive capacity. *Personnel Psychology*, 66 (2), 443-482.

- Gözek, S. (2006). *Girişimci adayının özellikleri, girişimcilik eğilimleri ve girişimci adayına sağlanan destekler*. Yüksek Lisans Tezi. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Kahramanmaraş.
- Gabel, T., Pyka, A. ve Hanusch, H. (2003). An evolutionary approach to the theory of entrepreneurship. *Industry and Innovation*, 10 (4), 493-514.
- Güler, B. K. (2011). Yoksullukla mücadelede sosyal girişimcilik: Ashoka üyelerinden sosyal yenilikçi uygulamalar. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13 (3), 79-111.
- Gülveren, H. (2007). *Eğitim fakültesi öğrencilerinin eleştirel düşünme becerileri ve bu becerileri etkileyen düşünme faktörleri*. Doktora Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Günay, A. (2016). *Bilişim alanında değişik kademelerde eğitim gören öğrencilerin girişimcilik eğilimlerinin karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi. Afyon: Afyon Kocatepe Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Afyon.
- Güney, S. (2008). *Girişimcilik: temel kavramlar ve bazı güncel konular*. (3. bs.). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Güntüç, S., Odabaşı, H. F. ve Kuzu, A. (2012). Yaşamboyu öğrenmeyi etkileyen faktörler. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11 (2), 309-325.
- Gürol, Y. & Atsan, N. (2006). Entrepreneurial characteristics amongst university students: Some insights for entrepreneurship education and training in Turkey. *Education+ Training*, 48 (1), 25-38.
- Güven, M. & Kürüm, D. (2004). Öğrenme stilleri ve eleştirel düşünme arasındaki ilişkiye genel bir bakış. *XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı* 6-9 Temmuz 2014, İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Halpern, D.F. (1996). *Thought and knowledge: an introduction to critical thinking*, (3. bs.) New Jersey: Lawrence Erlbaum.
- HBOGM. (2014). Türkiye hayat boyu öğrenme strateji belgesi ve eylem planı 2014-2018. [http://hbogm.meb.gov.tr/str/files/hbo_eylem_plani_2014_2018.pdf]. Erişim tarihi: 19/02/2018.

- Hebert, R. F. & Link, A.N. (2006). The entrepreneur as innovator. *Journal Of Technology Transfer, Springer Science, 2006, 589-597.*
- Hisrich, R. D. & Peters, M. P. (1998). *Entrepreneurship*, (4th. ed.). Boston: McGraw Hill.
- Hisrich, R. D., Peters, M. P. & Shepherd, D. D. (2005). *Entrepreneurship*. (6. ed.). Newyork: McGraw-Hill Irwin.
- Hofstede, G., Noorderhaven, N. G., Thurik, A. R., Uhlaner, L. M., Wennekers, A. R., & Wildeman, R. E. (2004). *Culture's role in entrepreneurship: self-employment out of dissatisfaction. Innovation, entrepreneurship and culture: The interaction between technology, progress and economic growth.* Cheltenham: Edward Elgar Publishing.162-203
- Hosu, I. & Iancu, I. (2016). *Digital Entrepreneurship and Global Innovation.* IGI Global. [books.google.com.tr/books?id=3q40DQAAQBAJ&pg=PA81&dq=Shane+%26+Venkataraman+(2000+profitable+opportunity+entrepreneurship&hl=tr&sa=X&ved=0ahUKEwj0yYryl83aAhUBGywKHf4jBjUQ6AEIKDAA#v=onepage&q=Shane%20%26%20Venkataraman%20(2000%20profitable%20opportunity%20entrepreneurship&f=false)]. Erişim tarihi: 01/03/2018.
- İkiz, F. E., Yörük, C., Asıcı, E., Tanrıku, M., Ceylan, İ. ve Öztürk, B. (2015). Yaratıcılık, girişimcilik ve psikolojik danışma. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6 (11), 37-63.
- İlter, B. (2008). *Girişimcilik sürecinde kadın girişimcilerin karşılaştıkları sorunların analizi: KAGİDER örneği.* Doktora Tezi. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.
- İraz, R. (2005). Küresel rekabet ortamında küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin ulusal sosyo-ekonomik sisteme katkıları açısından değerlendirilmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (13), 223-236.
- İşleyen, T. & Küçük, B. (2013). Öğretmen adaylarının yaratıcı düşünme düzeylerinin farklı değişkenler açısından incelenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10 (21), 199-208.

- Jain, R. & Ali, S. W. (2013). Self-efficacy beliefs, marketing orientation and attitude orientation of indian entrepreneurs. *Journal of Entrepreneurship*, 22 (1), 71-95.
- Jarvis, P. (2007). *Globalisation, lifelong learning and the learning society: sociological perspectives*. NY: Routledge.
- Karadağ, M. (2010). *Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Yansıtıcı Düşünme Düzeylerinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Karadal, H. (2014). *Girişimcilik (uygulamalı girişimcilik eğitimi)*. İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Karadeniz, A. (2006). *Liselerde Eleştirel Düşünme Eğitimi*. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Karadeniz, Y. (2010). Türkiye’de girişimcilik eğitimi. *Anahtar Dergisi, Temmuz sayısı*, 42-44.
- Karasar, N. (2005). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Karataş, S. ve Özcan, S. (2010). Yaratıcı düşünme etkinliklerinin öğrencilerin yaratıcı düşüncelerine ve proje geliştirmelerine etkisi. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11 (1), 225-243.
- Kartal, T. (2012). İlköğretim fen bilgisi öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilimlerinin incelenmesi, *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 13 (2), 279-297.
- Kasımoğlu, T. (2013). *Öğretmen adaylarında eleştirel düşünme, mantıksal düşünme ve problem çözme becerilerinin çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kaya, A. (2007). *Bilim ve iletişim ışığında girişimcilik ve KOBİ yönetimi*. Konya: Eğitim Kitabevi Yayınları.
- Kazaferoğlu, E. (2017). *Kişilik özellikleri ile girişimcilik eğilimi ilişkisi: süleyman demirel üniversitesi öğrencileri üzerine bir araştırma*. Yüksek Lisans Tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Kazancı, O. (1989). *Eğitimde eleştirici düşünme ve öğretimi*. İstanbul: Kazancı Kitap AŞ.

- Kazgan, G. (2004). *İktisadi düşünce veya politik iktisadın evrimi*. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Kennedy, M., Fisher, M. B., & Ennis, R. H. (1991). Critical thinking: Literature review and needed research. *Educational values and cognitive instruction: Implications for reform*, 2, 11-40.
- Keskin, S. (2014). Türkiye’de kadın girişimcilerin durumu. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 9 (1), 71-94.
- Kilgour, M. ve Koslow, S. (2009). Why and how do creative thinking techniques work?: Trading off originality and appropriateness to make more creative advertising. *Journal of the Acad. Mark. Science*, 37, 298–309.
- Knowles, M. (2009). Yetişkinlerde öğrenme konusunda yeni bir teknoloji. *A. Yıldız ve M. Uysal (Eds.), Yetişkin eğitimi* (s. 127-144). İstanbul: Kalkedon Yayınları.
- Koçak Torucu, B. (1994). *Eğitim sürecinde, grupta danışma uygulamalarının gençlerin girişimcilik gelişimine etkisi (Yenişehir Sağlık Meslek Lisesinde deneysel bir uygulama)*. Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Koh Chye, H. (1996). Testing hypotheses of entrepreneurial characteristics: A study of Hong Kong MBA students. *Journal of Managerial Psychology*, 11 (3), 12-25.
- Koçel, T. (1998). *İşletme yönetimi*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Konokman, G. ve Yelken, T. (2012). Öğretim elemanlarının yaşam boyu öğrenme yeterliklerine ilişkin görüşleri. *2. Ulusal Eğitim Programları ve Öğretim Kongresi*, 27-29 Eylül 2012, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- Konokman, G. ve Yelken, T. (2014). Eğitim fakültesi öğretim elemanlarının yaşam boyu öğrenme yeterliklerine ilişkin algıları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29 (2), 267-281.
- Korkmaz, O. (2012). Üniversite öğrencilerinin girişimcilik eğilimlerini belirlemeye yönelik bir araştırma: Bülent Ecevit Üniversitesi örneği. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 14 (2), 209-226.
- Korkmaz, Ö. (2009). Eğitim fakültelerinin öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilim ve düzeylerine etkisi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7 (4), 879-902.

- Kozak, M. A. ve Yılmaz, E. G. (2010). Otel yöneticilerinin iç girişimcilik algılamaları: Frigya bölgesi örneği. *Anatolia: Turizm Arastirmalari Dergisi*, 21 (1), 85-97.
- Kozan, S. (2007). *Yansıtıcı düşünme becerisinin kaynak tarama ve rapor yazma derslerindeki etkisi*. Doktora Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Kökdemir, D. (2003). Eleştirel düşünme ve bilim eğitimi. *PiVOLKA*, 2 (4), 3-5.
- Köknel, Ö. (2007). *Akıl ile düşünce gücü*. İstanbul: Altın Kitaplar.
- Köksal, N. (2006). *Yansıtıcı düşünmenin öğretmen adaylarının öğretmenlik uygulamalarına katkıları*. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Köstekçi, E. (2016). *Öğretmen adaylarının girişimcilik özellikleri ile yansıtıcı düşünme düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Bartın Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bartın.
- Kurland, D. J. (2000). *What is the critical reading. How the language really works: the fundamentals of critical reading and effective writing*. [http://www.criticalreading.com/critical_reading.htm]. Erişim tarihi: 21/09/2018.
- Kurnaz, A. (2013). *Eleştirel düşünme öğretimi etkinlikleri*. Konya: Eğitim Yayınevi.
- Kurt, İ. (2000). *Yetişkin eğitimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kutunis, R. Ö. (2006). *Girişimci kadınlar*. Sakarya: Değişim Yayınevi.
- Landström, H. (2005). *Pioneers in entrepreneurship and small business research*. Boston MA: Springer Science.
- Lee Sang M., Chang, D. & Lim, Seong-Bae. (2005). Impact of entrepreneurship education: a comparative study of the U.S.A. and Korea. *International Entrepreneurship and Management Journal*, 1, 27-43.
- Lee, H. J. (2005). *Understanding and assesing preservice teachers' reflective thinking*. *Teaching and Teacher Education*, 21 (6), 699-715.
- Marangoz, M. (2012). *Girişimcilik*, İstanbul: Beta Yayıncılık.
- MEB. (2005). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ve Kulavuzu (4-5*.

- Sınıflar*). Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basımevi.
- MEB. (2007). *İlköğretim Düşünme Eğitimi Dersi Öğretim Programı*, Ankara: MEB Yayınları.
- MEB. (2007). *Öğrenci merkezli eğitim*. Ankara: Eğitim Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı.
- MEB. (2009). *Türkiye hayat boyu öğrenme strateji belgesi-Yüksek Planlama Kurulu*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Meral, E. ve Semerci, Ç. (2009). Yeni (2006) ilköğretim İngilizce programını uygulayan öğretmenlerin eleştirel ve yansıtıcı düşünceleri. *Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları*, 8 (1), 50-54.
- Montanye, J. A. (2006) Entrepreneurship. *The Independent Review*, 10 (4), 549-571.
- Moon, J. A. (2008). *Critical thinking: An exploration of theory and practice*. New York: Routledge Publishing.
- Morris, M. H. & Kuratko, D. F. (2002). *Corporate entrepreneurship: Entrepreneurial development within organizations*. Mason, OH: South-Western Pub.
- Müftüoğlu, M.T. ve Durukan, T. (2004). *Girişimcilik ve KOBİ'ler*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Norton, J. L. (1994). *Creative thinking and locus of control as predictors of reflective thinking in preservice teachers*. [<http://eric.ed.gov/ERICDocs/data/>]. Erişim tarihi: 21/12/2018.
- Oral, B. ve Yazar, T. (2013). International perspectives on new aspects of learning in teacher education. *IPALTE 2013*. 2-4 Ekim 2013. Dicle Üniversitesi. Diyarbakır.
- Öğüt, A. (2006). Türkiye’de kadın girişimciliğin ve yöneticiliğin önündeki güçlükler: Cam tavan sendromu. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 1 (1), 56-78.
- Öncü, T. (2003). Torrance Yaratıcı Düşünme Testleri-şekil test aracılığıyla 12-14 yaşları arasındaki çocukların yaratıcılık düzeylerinin yaş ve cinsiyete göre karşılaştırılması. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 43 (1), 221-237.

- Öneren, M. (2012). İç Anadolu bölgesindeki genç nüfusun girişimcilik eğilimleri üzerine bir araştırma. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 7 (2), 7-28.
- Ören, K. ve Biçkes, M. (2011). Kişilik özelliklerinin girişimcilik potansiyeli üzerindeki etkileri: Nevşehir'deki yükseköğrenim öğrencileri üzerinde yapılan bir araştırma. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 16 (3), 67-86.
- Özdemir, A. A. (2014). Kültür, benlik saygısı ve girişimcilik eğilimi: Amerikan ve Türk üniversite öğrencilerinde karşılaştırmalı bir çalışma. *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 43 (2), 351-367.
- Özdemir, P. (2016). *Girişimci üniversiteler ve Türkiye'de girişimcilik eğitimi*. Doktora Tezi. Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Özdemir, S. M. (2005). Üniversite öğrencilerinin eleştirel düşünme becerilerinin çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3 (3), 297-316.
- Özden, Y. (1999). *Eğitimde yeni değerler*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Özden, Y. (2003). *Öğrenme ve öğretme (5.bs.)*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Özden, Y. (2005). *Öğrenme ve öğretme (7. bs.)*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Özer, B. (2012). Öğrenci merkezli karma öğretim yönteminin eleştirel düşünmeye etkisi. *Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 2 (2), 11-50.
- Özerbaş, M. A. (2011). Yaratıcı düşünme öğrenme ortamının akademik başarı ve bilgilerin kalıcılığa etkisi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31 (3), 675-705.
- Özkul, G. (2008). *Girişimcilik teorileri ve girişimci tipleri: Antalya-Burdur-Isparta illerinde (İBBS düzey 2 tr 61 bölgesinde) imalat sanayi KOBİ'lerindeki girişimciler üzerine bir inceleme*. Doktora Tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Öztunç, M. (1999). *Yaratıcı düşünce üzerinde ailenin etkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

- Öztürk S. (2003). *Developing a reflective reading model*. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Öztürk, İ. (2008). *İktisadi girişim ve iş ahlakı derneği 2008 Girişimcilik Raporu*. İGİAD Yayınları. [<https://docplayer.biz.tr/3600519-2008-girisimcilik-raporu.html>]. Erişim tarihi: 21/12/2018.
- Pan, V. L. & Akay, C. (2015). Eğitim fakültesi öğrencilerinin girişimcilik düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Education Sciences*, 9 (6), 125-138.
- Philipsen, K. (1998). Entrepreneurship As Organizing. *DRUID Summer Conference*, Hune 9-11, Bornholm, Denmark.
[<http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.199.220&rep=rep1&type=pdf>]. Erişim tarihi: 21/12/2018.
- Polat, C. ve Odabaş, H. (2008). Bilgi toplumunda yaşam boyu öğrenmenin anahtarı: bilgi okuryazarlığı. *Küreselleşme, Demokratikleşme ve Türkiye Uluslararası Sempozyumu*, 27-28 Mart 2008, Antalya.
- Polat, M. (2017). *Sınıf öğretmenlerinin eleştirel düşünme eğilimleri ile yaratıcılık düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Adıyaman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Adıyaman.
- Polat, S. (2014). *Eleştirel düşünme becerisi öğretiminin çok yönlü incelenmesi*. Doktora Tezi. Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Potts, B. (1994). *Strategies for teaching critical thinking*. ERIC/AE Digest. [<https://www.ericdigests.org/1996-1/critical.htm>]. Erişim tarihi: 21/12/2018.
- Reed, J., Kromrey, J. & Jeffrey, K. (2001). Teaching critical thinking in a community college history course: Empirical evidence from infusing paul's model. *College Student Journal*, 35 (2). [<https://www.questia.com/library/journal/1G1-77399627/teaching-critical-thinking-in-a-community-college>]. Erişim tarihi: 21/12/2018.
- Rıza, E. T. (2001). Yaratıcılıkta neler aranır?. *Yaşadıkça Eğitim Dergisi*, 72, 8-15.
- San, İ., Kayılı, H., ve Okut, L. (2004). *Yaratıcı eğitim ve çoklu zekâ uygulamaları*. Ankara: Artım Yayınları.

- Saraçoğlu, M., Duran, C., ve Taşkın, E. (2010). Girişimcilikte yaratıcılığın üç boyutu: birey, süreç ve ürün. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10 (2), 1-14.
- Schaver, K.G.. & Scott, L.R. (1991). Person, process, choice: the psychology of new venture creation. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 16 (2), 23-45.
- Schumpeter, J. A. (1991). *The economics and sociology of capitalism*. New Jersey: Princeton University Pres.
- Sciascia, S. & De Vita, R. (2004). The development of entrepreneurship research, Liuc Papers, *Serie Economia Aziendale*, 19, 1-37.
- Seferoğlu, S. S., ve Akbıyık, C. (2006). Eleştirel düşünme ve öğretimi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30 (30), 193-200.
- Selvi, K. (2011). Öğretmenlerin yaşam boyu öğrenme yeterlilikleri. *Uluslararası Eğitim Programları ve Öğretim Çalışmaları Dergisi*, 1 (1), 61-69.
- Semerci, N. (2000). Kritik düşünme ölçeği. *Eğitim ve Bilim*, 25 (116), 23-27.
- Semerci, N. (2016). *Eleştirel Düşünme Eğilimi (EDE) Ölçeğinin geliştirilmesi: geçerlik ve güvenirlik revize çalışması*. *Turkish Studies*, 11 (9), 725-740.
- Shane, S. ve Venkataraman, S. (2000). The promise of entrepreneurship as a field of research. *Academy of management review*, 25 (1), 217-226.
- Soysal, A. (2010). Türkiye’de kadın girişimciler: engeller ve fırsatlar bağlamında bir değerlendirme. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 65 (1), 83-114.
- Soyşekerci, S. (2013). *Uygulamalar ve şirket örnekleriyle girişimcilik*. (2.bs.). İstanbul: Kriter Yayınları.
- Sternberg, R. J. O. & Hara, L. (2000). *Handbook of intelligence*.
[<https://pdfs.semanticscholar.org/6d60/5d2cd1ff3641bc0555878e3b0a69611f7a4c.pdf>]. Erişim tarihi: 21/12/2018.
- Swedberg, R. (2000) The social science view of entrepreneurship: introduction and practical applications. R. Swedberg (Edt.). *Entrepreneurship: The Social Science View* (pp. 7-44). *Oxford U. Pres*.

- Şahin, A. (2011). Türkçe öğretmeni adaylarının yansıtıcı düşünme eğilimlerinin çeşitli değişkenlere göre değerlendirilmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 10 (37), 108-119.
- Şahin, M., Akbaşlı, S. ve Yanpar Yelken, T. (2010). Key competences for lifelong learning: The case of prospective teachers. *Educational Research and Review*, 5 (10), 545-556.
- Şen, Ü. (2009). Türkçe öğretmeni adaylarının eleştirel düşünme tutumlarının çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi. *Zeitschrift für die Welt der Türken Journal of World of Turks*. 1 (2), 69-89.
- Şengül, C. ve Üstündağ, T. (2007). Fizik öğretmenlerinin eleştirel düşünme eğilimi düzeyleri ve düzenledikleri etkinliklerde eleştirel düşünmenin yeri, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 36, 237-248.
- Şeşen, H. ve Basım, N. (2012). Demografik faktörler ve kişiliğin girişimcilik niyetine etkisi: spor bilimleri alanında öğrenim gören üniversite öğrencileri üzerine bir araştırma. *Ege Akademik Bakış*, 12, 21-28.
- TDK (2018). Beceri.
[http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5aba32bb873864.51874392]. Erişim tarihi: 27/03/2018.
- TDK. (2005). Türkçe Sözlük. Ankara: TDK yayınları.
- Tekin, M. (2004). *Girişimcilik*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Temizkalp, G. (2010). *Öğretmen adaylarının yaratıcılık düzeyleri*. Yüksek Lisans Tezi. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Burdur.
- Temizkan, M. (2011). Türkçe öğretiminde yaratıcı düşünmeyi geliştirme bakımından Nasreddin Hoca fıkraları. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8 (16), 195-223.
- Tican, C. (2013). *Yansıtıcı Düşünmeye Dayalı Öğretim Etkinliklerinin Öğretmen Adaylarının Yansıtıcı Düşünme Becerilerine, Eleştirel Düşünme Becerilerine, Demokratik Tutumlarına ve Akademik Başarılarına Etkisi*. Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Titiz, T. (1994). *Girişimcilik*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Tok, E. (2008). *Düşünme becerileri eğitimi programının okul öncesi öğretmen adaylarının eleştirel, yaratıcı düşünme ve problem çözme becerilerine etkisinin incelenmesi*. Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Tok, Ş. (2008). Fen bilgisi dersinde yansıtıcı düşünme etkinliklerinin öğrencilerin akademik başarılarına ve fen bilgisi dersine yönelik tutumlarına etkisi. *İlköğretim Online*, 7 (3), 557–568.
- Top, S. (2006). *Girişimcilik “Keşif Süreci”*. İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Treffinger, D. J., Young, G. C., Selby, E. C., & Shepardson, C. (2002). *Assessing creativity: A guide for educators*. Florida: The National Research Center on the Gifted and Talented.
- Turan, H. (2013). Eğitimde yeni yaklaşımlar ve bireylerde bulunması gereken beceriler. Hasan Şeker (ed.). *Program geliştirme kavram ve yaklaşımlar*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Tutar, H. ve Altınkaynak, F. (2013). *Girişimcilik, temel girişimcilik ve iş kurma süreci*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Türkmen, N. (2014). *Eğitim fakültesi öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimleri ve yaratıcılık düzeylerinin karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi. Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kayseri.
- TÜSİAD. (2002). *Türkiye’de girişimcilik*. Yayın No: TÜSİAD-T/2002-12/340.
- Ulucan, S. (2015). *Girişimcilik eğiliminin ve girişimcilik eğilimini etkileyen faktörlerin analizi: ortaöğretimde lise 3. ve 4. sınıf öğrencileri üzerinde bir uygulama*. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Uluhan, R. (2012). *Kendi işini kurmak isteyenler için girişimcilik kılavuzu*. (3. Basım). İstanbul: Nakış Ofset.
- Ünver, G. (2003). *Yansıtıcı Düşünme*. Ankara: Pegem Yayınevi.
- Ürper, Y. ve Tuğberk Tosunoğlu, B. (2012). *Girişimcilik ve iş kurma*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

- Üstündağ, T. (2005). *Yaratıcılığa yolculuk*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Virgolim, A. R. (2005). *Creativity and intelligence: A study of brazilian gifted and talented students*. Doctoral Dissertation. USA: University of Connecticut.
- Virtanen, M. (1997). The role of different theories in explaining entrepreneurship. In Kuntel, S. (ed.). *Entrepreneurship: The engine of global economic development. Journal of Best Papers of the 42nd World Conference*, San Francisco.
- Wang, C. K. ve Wong, P. (2004). Entrepreneurial interest of university students in Singapore. *Technovation*, 24 (1), 163-172.
- Weisberg, R. W. (2006). *Creativity: understanding innovation in problem solving, science, invention, and the arts*. New York: Wiley.
- Wilson, F., Marlino, D. & Kickull, J. (2007). Gender, entrepreneurial self-efficacy, and entrepreneurial career intentions: implications for entrepreneurship education. *Entrepreneurship: Theory & Practice*. May 2007, 387-406.
- Yalçıntaş, M. (2010). Çağımızda girişimcilik. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 5 (1), 95-98.
- Yeniçeri, Ö. ve İnce, M. (2005). *Bilgi Yönetim Stratejileri ve Girişimcilik*. İstanbul: 19. Kültür ve Sanat Yayıncılık.
- Yıldırım, H. (2008). *Girişimcilik ateşi ve iş melekleri* (temel kavramlar). İstanbul: Değişim Yayınları.
- Yıldırım, R. (1998). *Yaratıcılık ve yenilik*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Yıldırım, Z. (2015). *Sınıf öğretmenlerin yaşam boyu öğrenmeye yönelik yeterlik alguları ve görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi/ Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.
- Yılmaz, E. ve Sünbül, A. M. (2009). Üniversite öğrencilerine yönelik girişimcilik ölçeğinin geliştirilmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21, 195-203.
- Yılmaz, E. ve Sünbül, A. M. (2009). Üniversite öğrencilerine yönelik girişimcilik ölçeğinin geliştirilmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21, 196-203.

- Yılmaz, H. ve Görmüş, A. Ş. (2012). Stratejik girişimciliğin, algılanan örgütsel destek ve örgütsel öğrenme üzerine etkilerinin araştırılması: tekstil sektöründe ampirik bir çalışma. *Journal Of Yasar University*, 7 (26), 4483-4504.
- Yontar, A. (1993). İnsanda yaratıcılığın gelişimi. A. Ataman (ed.). *Yaratıcılık ve Eğitim*. (s.15-37). Ankara: TED Yayınları.
- Yorulmaz, M. (2006). *İlköğretim I. kademesinde görev yapan sınıf öğretmenlerinin yansıtıcı düşünmeye ilişkin görüş ve uygulamalarının değerlendirilmesi*. Yüksek lisans Tezi. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Yuk, K. C. ve Cramond, B. (2006). Program for enlightened and productive creativity illustrated with a moire patterns lesson. *Journal of Secondary Gifted Education*, 17 (4), 272-283.
- Yunus, M., Sibieude, T. & Lesueur, E. (2012). Social business and big business: innovative, promising solutions to overcome poverty?. *Field Actions Science Reports. The journal of field actions*, (Special Issue 4). [https://journals.openedition.org/factsreports/1574]. Erişim tarihi: 27/03/2018.
- Yüksel, N.S., Uzun, M. ve Dost, Ş. (2013). Matematik öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilimleri, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Özel Sayı (1)*, 393-403.
- Yüzüak, E. (2010). *Üniversitelerde öğrenim gören kız öğrencilerinin girişimcilik eğilimlerini etkileyen faktörler: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Biga İ.İ.B.F. örneği*. Yüksek Lisans Tezi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- Zahng, L. F. (2003). Contributions of thinking style to critical thinking disposition. *The Journal of Psychology*, 137 (6), 517-544.
- Zayıf, K. (2008). *Öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilimleri*. Yüksek Lisans Tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Bolu

EKLER

EK 1. Girişimcilik Niyeti Ölçeği

Sınıfınız/Bölümünüz:

Cinsiyetiniz:

Babanızın Mesleği: Annenizin Mesleği:

Kendinizi girişimci olarak görüyor musunuz? Evet () Hayır ()

Girişimci (kendi işinizin patronu) olmayı hiç düşündünüz mü? Evet () Hayır ()

Ailenizde girişimci var mı? Evet () Hayır ()

Girişimcilğe Yönelik Tutum

Aşağıdaki ifadelere ne oranda katıldığınızı, 1 (Kesinlikle katılmıyorum)'den 7 (Tamamen katılıyorum)'ye kadar ölçek üzerinde işaretleyiniz.									
Sıra nu.	Madde	Kesinlikle katılmıyorum				Tamamen katılıyorum			
1	Girişimci olarak yeni bir iş kurmak bana büyük tatmin sağlar.	1	2	3	4	5	6	7	
2	Kariyerimi girişimci olarak sürdürme fikri benim için oldukça çekicidir.	1	2	3	4	5	6	7	
3	Eğer gerekli kaynağım ve fırsatım olursa, yeni bir iş kurmak isterim.	1	2	3	4	5	6	7	
4	Birçok seçenek arasında girişimci olmayı tercih ederim.	1	2	3	4	5	6	7	
5	Girişimci olma fikrinin, dezavantajlarından çok avantajları olduğunu düşünüyorum.	1	2	3	4	5	6	7	
6	Bir girişimci olarak her şeyi yapmaya hazırım.	1	2	3	4	5	6	7	
7	Profesyonel olarak hedefim, bir girişimci olmaktır.	1	2	3	4	5	6	7	
8	Kendi işimi kurmak ve sürdürmek için her türlü çabayı göstereceğim.	1	2	3	4	5	6	7	
9	Gelecekte bir iş kurma konusunda kararlıyım.	1	2	3	4	5	6	7	
10	Ciddi anlamda kendi işimi kurmayı düşünüyorum.	1	2	3	4	5	6	7	
11	Bir gün kendi işimi kurma konusunda ciddi niyetlerim var.	1	2	3	4	5	6	7	

1-5 arası sorular: Girişimcilğe yönelik tutum

6-11: Girişimcilik Niyeti

Aşağıda kişilik özelliklerini anlatan bazı ifadeler bulunmaktadır. Bu ifadelere ne oranda katıldığınızı, 1 (Kesinlikle katılmıyorum)'den 7 (Tamamen katılıyorum)'ye kadar ölçek üzerinde işaretleyiniz.									
Sıra nu.	Madde	Kesinlikle katılmıyorum				Tamamen katılıyorum			
1	Azım ve çok çalışma kişiyi genellikle başarıya götürür.	1	2	3	4	5	6	7	
2	İşte başarıda şansa inanmam.	1	2	3	4	5	6	7	
3	Olayların kontrolü şanstın çok benim elimdedir.	1	2	3	4	5	6	7	
4	Eğer bir işte başarısız olursam asla vazgeçmem.	1	2	3	4	5	6	7	
5	Kendi işime ve çalışma alanıma ilişkin zor görevlerde dahi başarılı olabilirim.	1	2	3	4	5	6	7	
6	Bana verilen işlerde kendime ilave sorumluluklar yaratırım.	1	2	3	4	5	6	7	

7	İşimde diğerlerinden daha iyi olmak benim için önemlidir.	1	2	3	4	5	6	7
8	Başarılı olmaya çalışırım ve bunun için uğraşırım.	1	2	3	4	5	6	7
9	Başarımda ve başarısızlığımda en büyük pay bana aittir.	1	2	3	4	5	6	7
10	Yaptığım işi tamamlamak beni mutlu eder.	1	2	3	4	5	6	7
11	Yarım kalan işlerimi mutlaka tamamlarım.	1	2	3	4	5	6	7
12	Yeni bir şey öğrenmek için gerektiğinde çok fazla emek harcayabilirim.	1	2	3	4	5	6	7
13	Kendi işimi kurmak için gerekli olan liderlik yeteneklerine sahip olduğumu düşünüyorum.	1	2	3	4	5	6	7
14	Kendi işimi kurabilecek seviyede zihinsel olgunluğa ulaştığımı düşünüyorum.	1	2	3	4	5	6	7
15	Yeni iş fikirleri üretebilirim.	1	2	3	4	5	6	7
16	Üretim, pazarlama ve yönetim için yeni metotlar geliştirebilirim.	1	2	3	4	5	6	7
17	Yeni ürün ve hizmetler için piyasada oluşacak fırsatları yakalayabilirim.	1	2	3	4	5	6	7
18	Büyüme potansiyeli olan yeni iş alanları bulabilirim.	1	2	3	4	5	6	7
19	Fırsatları değerlendirebilmek için hızlıca hareket edebilirim.	1	2	3	4	5	6	7
20	Beklenmedik durumlar karşısında hızla reaksiyon gösterebilirim.	1	2	3	4	5	6	7
21	Olumsuz durumlar karşısında moralimi bozmam.	1	2	3	4	5	6	7
22	Belirsizlik ve risk içeren durumlarda isabetli kararlar verebilirim.	1	2	3	4	5	6	7
23	İş dünyasındaki değişen şartlara uyum sağlayabilirim.	1	2	3	4	5	6	7
24	Kendi işimdeki batma riski beni korkutur.	1	2	3	4	5	6	7
25	Başarısız olma riski benim için önemlidir.	1	2	3	4	5	6	7

1-4 Arası sorular: Kontrol odağı

5-12: Başarı ihtiyacı

13-21: Girişimci öz yeterlilik

22-25: riske tolerans (24 ve 25 ters kodlanmış)

EK 2. Eleştirel Düşünme Eğilimi Ölçeği

Sıra No	Yandaki sütunlardaki cevaplardan uygun gördüğünüz gerekli yerlere(X) koyunuz	1-Kesinlikle Katılmıyorum	2-Katılmıyorum	3-Kararsızım	4-Katılıyorum	5-Kesinlikle Katılıyorum
1	Yaptığım işlerde ya da herhangi bir konuda zayıf olduğum noktalar varsa gidermeye çalışırım.					
2	Davranışlarımın diğer kişileri nasıl etkilediğinin farkındayım.					
3	Anlatılanlarda ya da okuduklarımda bilgiler arasındaki zıtlıkları bulabilirim.					
4	Alanımla ilgili bilgileri genişletmek için uğraşırım.					
5	Problemin nasıl çözüleceğine karar verdikten sonra mutlaka o çözümü denerim.					
6	Benim için anlamlı olan bilgileri ve fikirleri düzenli bir şekilde organize edebilirim.					
7	Herhangi bir konuda düşündüğüm zaman bir kalıba bağlı kaldığımı fark edersem bunu aşmaya çalışırım.					
8	Duygularımın nasıl ve ne zaman beni etkilediğinin farkındayım.					
9	Herhangi bir konuda çalışma yaparken karşıma çıkan belirsizlikleri gidermeye çalışırım.					
10	Çalışmalarında uygun kriterleri, modelleri ya da kuralları uygularım.					
11	Sözlü anlatımları kurallarına uygun olarak yapabilirim.					
12	Herhangi bir şey hakkındaki düşüncelerimi açıkça ifade ederim.					
13	Yaşamın diğer alanlarına ve farklı düşüncelerine karşı merak duyarım.					
14	Problemleri çözerken orijinal çözüm yolları kullanırım.					
15	Fikirlerin ve düşüncelerin güvenilir olup olmadığını kontrol ederim.					
16	Bir ödev hazırlarken gerekli olan tüm bilgilere ulaşmaya çalışırım.					
17	Problemin çözümü için birden fazla farklı çözüm yolu önerebilirim.					
18	Herhangi bir çalışmaya başlamadan önce verdiğim kararların beni nereye götüreceğini düşünürüm.					
19	Çalışmalarımı değerlendirirken mutlaka ölçütlerden yararlanırım.					
20	Herhangi bir konuda ihtiyacım olan bilgiye nasıl ulaşacağımı bilirim.					
21	Olayları ya da bilgileri karşılaştırırken ayrıntılara inebilirim.					
22	Öğrendiklerimi diğer alanlara uygulayabilirim.					

23	Diğer insanların fikirlerini dikkatli bir şekilde dinlerim.					
24	İlgilendiğim konu ile ilgili olmayan bilgilerin farkında olur ve onları ayıklarım.					
25	Fikirlerini dinlediğim ya da okuduğum kişinin ne anlatmak istediğini anlayabilirim					
26	Herhangi bir yazı okuduğumda anafikri çabucak bulabilirim.					
27	Kararlarımı vermeden düşüncelerimi kontrol ederim.					
28	Derslerde tartışmalara katılmaktan zevk alıyorum.					
29	Herhangi bir işe başlamadan ya da karar vermeden önce nasıl yapacağımı düşünür ve planlarım.					
30	Problemi çözmeden önce değişik açılardan görmek için uğraşırım					
31	Karşıma çıkan zorlukları kolayca tanıyabilirim.					
32	Düşünmeden önce konuşmam ve yazmam.					
33	Herhangi bir olayın ardında yatan nedenleri araştırırım.					
34	Bilgileri analiz ederken değişiklikleri göz önüne alırım.					
35	Kararlarımdan önce uygun verileri toplarım.					
36	Derslerime ve çalışmalarım karşı dikkatimi yoğunlaştırabilirim.					
37	Neden ve sonuçlarıyla problemleri objektif olarak analiz edebilirim.					
38	Bilgi, düşünce ve fikirleri daha iyi anlamak için sorular sorabilirim.					
39	Yaptığım ödevlere ya da işlere dört elle sarılırım.					
40	Yaptığım işlerin ne olduğunu daha iyi anlayabilmek için onu önce parçalara ayırır sonra tekrar birleştiririm.					
41	Kendime güvenirim.					
42	Derslerimle ve derslerimin gerekleriyle sürekli ilgilenirim.					
43	Herhangi bir işle uğraşırken bir engelle karşılaştığımda pes etmem.					
44	Bir ödevi, projeyi ya da işi bitirdikten sonra onu değerlendiririm.					
45	Yaptıklarımı genelde kusursuz ve tam yaparım.					
46	Çalışmalarımda kendi kendimi motive edebiliyorum.					
47	Hiçbir şeyi dış görünüşüne göre değerlendirmem.					
48	Karar vermeden önce yeterli veri toplarım.					
49	Gerektiğinde esnek davranmasını bilirim.					

EK 3. Yansıtıcı Düşünme Eğilimi Ölçeği

Sıra No	Yandaki sütunlardaki cevaplardan uygun gördüğünüz gerekli yerlere(X) koyunuz	1-Kesinlikle Katılmıyorum	2-Katılmıyorum	3-Kararsızım	4-Katılıyorum	5-Kesinlikle Katılıyorum
1	Öğrencilerimin görüşlerine değer vermem.					
2	Kendimi öğretim hedeflerimin ışığında eleştirel düşünürüm.					
3	Öğretimle ilgili diğer öğretmenlere yardımcı olurum.					
4	Kendi öğretimimim etkililiğini değerlendirmem.					
5	Sınıfta tartışmayı teşvik eder yönetirim.					
6	Kitaptaki etkinliklerle yetinir, yenilerini oluşturmam.					
7	Konu anlatırken bazı noktaları eksik bırakıp öğrencilerin bulmasını sağlarım.					
8	Öğretim kazanımlarını (hedef-davranışları) gözden geçirmem.					
9	Öğretim uygulamalarıyla ilgili soru, tepki ve önerilere açık değilim.					
10	Öğretme-öğrenme sürecindeki olaylara çok yönlü bakmam.					
11	Öğrencilerimin bireysel gereksinimlerinden sorumlu değilim.					
12	Öğrencilerimin eğitsel etkinliklerine önem vermem.					
13	Öğrencilerimin duygusal (duyuşsal) davranışlarından sorumlu değilim.					
14	Yeni materyalleri ve etkinlikleri tanıtmam.					
15	Dersin teorik kısımlarını kavram haritasıyla anlatmam.					
16	Öğrencilerin hayallerine değer vermem.					
17	İş birliği ile öğrenmeye önem vermem.					
18	Eleştirel bakış açısına sahip değilim.					
19	Öğretimde kime, neyi, ne zaman, niçin ve nasıl yapacağımı bilirim.					
20	Öğrencilerimle etkili iletişim kurmaya çalışmam.					
21	Öğrencilerime uygun öğrenme materyali sunarım.					
22	Öğrencilerin beklentilerini dikkate almam.					
23	Yeni bir konuyu ustaca tanıtır ve anlatırım.					
24	Öğretim ortamına ilişkin yaptığım değişikliklerin sonuçlarını düşünürüm.					
25	Öğretime ilişkin problemleri algılar, tanımlar, geneller ve mesleki anlayışlarımı değiştirmek ve geliştirmek için kullanırım.					

26	Araştırma ruhuna sahip değilim.					
27	Öğretimimi objektif bir şekilde değerlendirebilirim.					
28	Öğretmen olarak kendimi geliştirmeye açık değilim.					
29	Öğretme sanatının iyi yönleriyle ilgilenirim.					
30	Öğrencilerimin (sınıfın ötesini) geleceği görmesine yardımcı olurum.					
31	Öğretmen olarak kendimi değerlendirmede dürüst değilim.					
32	Öğretim uygulamalarımla ilgili diğer arkadaşlarımla görüş alışverişinde bulunurum.					
33	Kendimi öğrencilerimin yerine koyup düşünebilirim.					
34	Öğretmenliği sevmiyorum.					
35	Öğretimimle ilgili diğer öğretmenlerin eleştirilerinden yapıcı bir şekilde yararlanırım.					

EK 4. Yaratıcılık Hakkında Ne Düşünüyorsunuz? Ölçeği

Maddeler		1. Kesinlikle katılmıyorum	2. Oldukça katılmıyorum	3. Katılmıyorum	4. Katılıyorum	5. Oldukça katılıyorum	6. Tamamen katılıyorum
Doğum sırası	1. İlk doğan çocuklar kendisinden sonra doğan kardeşlerinden daha yaratıcıdır.						
	2. İlk doğan çocuk yaratıcılıkta bir avantaja sahiptir.						
Cinsiyet	3. Erkekler kadınlardan daha yaratıcıdır.						
	4. Yaratıcılığın konu olduğu yerler doğal olarak erkeklerin lehinedir.						
Sağlık	5. Yaratıcı insanlar diğerlerinden daha sağlıklıdır.						
	6. Yaratıcı insan sıradan insandan daha uzun yaşar.						
Kalıtım	7. Yaratıcı doğulur sonradan öğrenilmez.						
	8. Yaratıcılık kalıtım yoluyla ailedengeler.						
Zekâ	9. Bir kişinin yaratıcı olması için öncelikle zeki olması zorunludur.						
	10. Zekâ yaratıcılığın bir ön şartıdır.						
İrk	11. Yaratıcılık ırk ile ilgilidir.						
	12. Bazı etnik gruplar doğal olarak diğerlerinden daha yaratıcıdır.						
Gençlik	13. Genç insanlar daha yaratıcıdır.						
	14. İnsanlar yaşlandığında daha az yaratıcı olurlar.						

EK 5. Araştırma İzni

T.C.
BARTIN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Fakültesi

Sayı : 15188328-302.08.01-E.1700014775
Konu : Araştırma İzni

07/03/2017

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : 06.03.2017 tarihli ve 36823621-302.08.01-E.1700014573 sayılı yazınız.

Enstitünüz Yaşam Boyu Öğrenme Bilim Dalı Tezli Yüksek Lisans öğrencisi Durdane GÖZÜBÜYÜK'ün "Yaratıcı, Eleştirel ve Yansıtıcı Düşünmenin Girişimcilik Becerisine Etkisi" konulu araştırması kapsamında, Fakültemizin tüm bölümlerine veri toplama araçlarını uygulayabilmesi Dekanlık Makamınca uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

e-imzalıdır

Prof. Dr. Çetin SEMERCİ
Dekan V.

Belge Doğrulamak İçin: <http://ubys.bartın.edu.tr/ERMS/Record/ConfirmationPage/Index> adresinden F94A37C kodu girerek belgeyi doğrulayabilirsiniz.

Adres : Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dekanlığı/
Merkez- BARTIN
e-posta : atuna@bartin.edu.tr
Bilgi İçin İrtibat : Aslıhan DİLİÇİKİK - Bilgisayar İşletmeni
Telefon : (0 378) 2235207 (Santral)
Belgegeçer No : (0 378) 2235208
İnternet Adresi : <http://www.bartın.edu.tr/>

07.03.2017 tarihli ve 1700014775 numaralı belge, 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununun 5. maddesi gereğince Çetin SEMERCİ tarafından güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

1/1

ÖZ GEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Durdane GÖZÜBÜYÜK

Doğum Yeri ve Tarihi : Tavas, 07/05/1985

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Anadolu Üniv. Açıköğretim Fak.İngilizce Öğretmenliği

Yüksek Lisans Öğrenimi :

Bildiği Yabancı Diller : İngilizce

Bilimsel

Faaliyet/Yayımlar

Aldığı Ödüller

1. Ünal, F. ve **Gözübüyük, D.** (11-14 Mayıs 2017). Öğretmen Adaylarının Duygusal Zeka ve Girişimcilik Becerisi Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi, IV. Uluslararası Avrasya Eğitim Araştırmaları Kongresi (EJER), Denizli, s. 95-100. (*Tam metin*).

2. Ünal, F. ve **Gözübüyük, D.** (11-14 Mayıs 2017). Öğretmen Adaylarının Girişimcilik Düzeylerinin İncelenmesi, IV. Uluslararası Avrasya Eğitim Araştırmaları Kongresi (EJER), Denizli, s. 101-106. (*Tam metin*).

İş Deneyimi :

Stajlar :

Projeler ve Kurs :

Belgeleri

Çalıştığı Kurumlar : Milli Eğitim Bakanlığı

İletişim :

E-Posta Adresi : sonsuzlukbahcesi@gmail.com

Tarih

: 16 / 04 / 2019